

ELSORVADHAT A DEMOKRÁCIA

Platon azt vallotta, akkor jó a kormányzás, ha bölcsek állnak az állam élén; az ő megfogalmazásában: a királyoknak bölcseknek, a bölcseknek királyoknak kell lenniük. Arról is szólt, hogy rossz polgár az, aki nem törődik városa, mai értelemben állama sorsával. Az azóta eltelt sok-sok évszázad megérlelhette volna a társadalmakat arra, hogy napjainkban kimondottan anakronisztikusan hangozzék mindkét idézett magállapítás. Ha kissé körülnézünk európai vagy közelebbről közép-európai térségünkben, rögtön megviláglik e két közéleti kérdés változatlan időszerűsége, a velük való foglalkozás szükségszerűsége.

Mindennapi életünket egyre inkább a gyakorlattá vált megszorítások, a személyes mozgástér beszűkítése jellemzi. Az állampolgár a II. világháború utáni újrakezdekskor ráhagyatkozott az érdekeit vállaló politikusokra, mert megbízott bennük. Természetesen különbséget kell tenni ebben a vonatkozásban Nyugat és Kelet között. Keleten már 1945-ben kérdéses volt, hogy a Szovjetunió árnyékában kibontakozhat-e a demokrácia. Ennek ellenére szinte hihetetlen lendülettel indult meg az élet, a politikai korlátozások ellenére valamennyi cselekvő hitt a megvalósuló demokratikus államban.

Az eredmény valamennyi érintett országban ismert. A túlságosan gyengének és hiszékenynek bizonyult polgári táborok a maguk megosztottságában meghátráltak az erőszak előtt. Mire a kétségbeesés eszközeként a nyílt ellenszegülést választották, már késő volt, mert senki nem kelt védelmükre a korlátlan és gátlástalan egyeduralommal szemben. A megtorlás évei, majd a konszolidáció időszaka egyetlen okulással jártak: változásra nem lehetett számítani, s az egyes ember teljesen egyedül maradt mindennapi kiszolgáltatottságával. Nem maradt más hátra, mint az alkalmazkodás és a megalkuvás. Mindez az emberek második természetévé vált. Hiába bukott bele a rendszer végül is saját ellentmondásaiba, a rendszerváltozás úgy érte a „socialista” társadalmakat mint az éppen szabadlábba helyezett rabokat, akik – Vaclav Havel hasonlatával élve – álltak a börtönkapuk előtt, de nem tudtak mit kezdeni az új helyzettel, mivel teljesen ismeretlen volt számukra, éppen ezért szinte visszaváncsoltak korábbi bezártságukba, mert ott legalább kiismerték magukat, biztonságosabban érezték magukat, mintegy helyükön voltak a dolgok.

Ez a fajta beidegződés nagyban rányomja bélyegét a posztkommunista társadalmakra. Az egyik oldalon az értelmetlenség kényszerképzeteként a többség változatlanul úgy véli, nem érdemes mihez kezdeni, mert úgysem használ semmit, a másikon a megszokásból kifolyólag továbbra is mintegy felsőbb parancsra vár, mert nincs kezdeményezni hajlam, amireh ez is hozzájárul, hogy az emberek aligha ismerhetik lehetőségeiket. A következtetés: mielőtt ismét balul ütnenek ki a dolgok, legjobb, ha nem tesznek semmit.

Mindez a vázolt értelemben inkább a társadalomra, a közösséggel szembeni gondolkodásra jellemző. Egyénileg ugyanis valamilyen módon mindenki boldogulni akar, de mivel megtanulhatták az emberek, hogy önmagukon kívül senkire sem számíthatnak, senkiben sem bízhatnak, ügyeskedéssel, ravaszkodással igyekeznek érvényesülni. Ebben a vonatkozásban két dolog emelhető ki: az érvényesülés kizárólag anyagi természetű, az anyagi javak megszerzése szempontjából viszont közömbösek az eszközök. Az eluralkodott közfelfogás gyakorlati oldalról közelíti meg és kezeli a

kérdéseket, elvi, erkölcsi szabályok aligha vannak befolyással a döntésekre.

Mielőtt kialakulhatott, megerősödhetett volna a demokrácia, máris olyan jelenségek ütöttek fel fejüket, amik kimondottan veszélyhelyzetet jelentenek. A Die Presse 2006. január 7-i számában nagyobb lélegzetű cikkben éppen ez irányban fejt ki *Vaclav Havel*, volt cseh államfő és író nézeteit. „Az európai integrációs törekvések közös alapját képezi azon értékek és ideálok elosztása, amelyen felépül egész civilizációnk” – kezdi Havel, majd közelebből kifejti, mi képezi ezen értékeket, ideálokat: „az emberi lényeg egyedülvalóságának, hasonlóképpen a szabadságnak, a polgári társadalomnak elve, a jogállam, demokrácia, magántulajdon, piacgazdaság valamint a különböző nemzetek, népcsoportok, vallások, kultúrák és civilizációk egymásmellettségének tiszteletére irányuló akarat.”

A vasfüggöny lebontásával Európának egyedülálló alkalom kínálkozott demokratikus elveken felépülő államközösség létrehozására. A közös értékeket érintő egyetértés ellenére mégis olyan akadályokba ütközünk, amik miatt kérdésessé válik, vajon megvalósulhat-e egyáltalán az integráció.

Ennek oka – Havel véleménye szerint – mindekelőtt az, hogy az európai egyesülés folyamatát kizárólag technikai, adminisztratív alapon képzelelik el, és mintha ez elégséges is lenne megfelelő struktúrák, intézmények és törvényes normák kidolgozására. Amennyiben Európa demokratikus alapokon akar egyesülni, mindenekelőtt tisztában kell lenni azzal, hogy kontinensünk jelenlegi demokratikus rendszere egyáltalán nem magától értetődő valami, hanem mindnyájunk bevetése szükséges működéséhez. A demokrácia egyáltalán nem hullott az ölkünkbe, éppen ezért nincs is biztosíték arra, hogy változatlanul és minden időkre fennmaradjon.

Az európai demokráciát az az alattomos veszély fenyegeti, hogy feladjuk a folyamatosan szükséges párbeszédet, és így minden feltűnés nélkül mintegy szabad akaratból lemondunk polgári jogainkról. Amellett, hogy kifelé valamennyi demokratikus berendezés, ide értve a szabad választásokat is, működik, alig áttekinthető politikai-gazdasági és közvéleményt alakító struktúrák terjeszkednek. A posztkommunista államok példája mutatja, hogy aránylag gyorsan ismét gyakorlatba jön a dolgok adminisztratív úton való rendezése. Mélyen gyökerező értékek, a jogtudat, demokratikus tapasztalatok és hagyományok nélkül a társadalom nagyon is hajlamos a politikai cinizmusra, korrupcióra, maffia módszerekre, amik végül is fenyegetik a nyílt társadalom alapjait.

Ugyanis egyik napról a másikra új hatalom jöhet létre, amely ebben a fiatal és tapasztalatlan környezetben felfedezi a kölcsönösség és egymásba kapcsolódás csábító lehetőségeit. A nyugati demokráciákban egészen természetes védekező mechanizmusok kifejlesztésére nem állt elég idő rendelkezésre, ennek folytán a megcsömörlött nyilvánosság behódolt annak a felülről rátukmált véleménynek, hogy a személyes szerepvállalásnak a nyilvánosságban nemcsak hogy nincs értelme, de nem is való a képviseleti demokráciához, mindazonáltal a demokratikus intézmények, alkotmányos mechanizmusok, de a szabad választások pusztja ténye is már önmagában biztosítja a demokráciát. Polgári csoportok aktivitásait a parlamenti demokrácia megkerülésének nyilvánították, a csökkenő érdeklődés és az önmagát feladó nyil-

városság következtében a fiatal rendszer pedig elkezdett ismét önmagába zárkózni.

A polgári elhelyezkedésben a polgár mind inkább mint fogyasztó fogalmazódik meg. A reklám, marketing, reality shows és a szórakozás ömlesztésével a társadalom egy része önkéntesen elfogadja azt, hogy a politika is végtére piaci kínálat, éppen ezért a polgárjogok érvényesítése tekintetében politikai síkon is a fogyasztói követelésekre szorítkozik. Az üzemanyagárák alakulása és a labdarúgás a hírközlésben régóta a legnagyobb érdeklődésnek örvend. A demokratikus alapértékek melletti kiállást, amelyek nélkül feltehetőleg sem az üzemanyag, sem pedig a labdarúgás nem szolgálna örömünkre, néhány megszállott különcködésének tekintik. Működő demokrácia ugyanakkor nem képzelhető el aktív és nyílt polgári társadalom nélkül, nélküle elsorvad a demokrácia.

Európában nem reménykedünk tehát új demokráciában. Ez vagy megvan, vagy nincs meg. Ellenben polgárokként felelőtlenségünk, közömbösségünk, visszahúzóódásunk az, ami leginkább veszélyezteti a demokráciát; előlött kell elgondolkodnunk és sarkunkra állnunk.

Vaclav Havel helyzetképe sem nem drámai, sem nem fenyegető, hiszen csupán a felnőtt társadalom érett polgárainak szerepvállalására emlékeztet. Az idén mind Magyarország, mind pedig Ausztria országgyűlési választásokra készül. Szinte a legjobbkor emelte fel Havel szavát, hívja fel a figyelmet a fiatal demokráciákra leselkedő veszélyekre. A hiábavalóság érzete és a ráhagyatkozás korlátolsága helyett fel kell rázni, rá kell döbbsenten a társadalom tagjaiként minden embert saját értékeire, erejére: végső fokon az egyes emberek személyes szerepvállalásán, közösségi elkötelezettségén múlik, milyen demokráciában élhetünk. Olyanban, amivel azonosíthatjuk magunkat, mert megvalósítva élhetjük meg személyes jogainkat, vagy pedig statisztákként eltűnjük, hogy ránk hivatkozva kisajátító és elidegenítő hatalmak játékszerévé válunk?

Mintha csak megszívlelte volna Havel intő szavát, Oroszországban egyenesen Putyin elnök múlt

év december végén visszalépett gazdasági tanácsadója, Andrej Illarionov lépett a nagy nyilvánosság elé, feltárva, hogy „elveszítettük szabadságunkat”. Az elmúlt hat évben ugyan gazdagodott Oroszország, ellenben a polgárok a politikai és gazdasági folyamatban statisztákká fokozódtak le. Oroszország maffia-állam lett a barbárság visszatérésével. Putyin és legszűkebb környezete érdekközösséget képez, és ők szabják meg egyrészt a dolgok menetét, másrészt ők osztozkodnak a javakon. Mindenekelőtt ők szorgalmazzák a gazdaság nagy részének (újbóli) államosítását, ezáltal ők tartják ellenőrzésük alatt a konszerneket, így ők döntenek milliárdos nagyságrendű pénzügyekben. A „testület”-hez tartozni nem felkészültség, a hazával szembeni érdemek kérdése, hanem a testülettel szembeni lojalitás a mérvadó. Ez a fajta Oroszország RT úgy intézkedik, hogy a nyereséget magánosítják, ami természetesen eltűnik az érdekeltek zsebében, míg a veszteséget az állam számájára írják.

PANNONICUS

Magyarországi választások elé

A Nyugat-Európai Országos Magyar Szervezetek Szövetségének (NYEOMSZSZ) elnöksége levélben fordult a magyarországi parlamenti pártok elnökeihez. A levélben emlékeztetnek arra, hogy a magyar nemzet részeként a Nyugaton élő magyarok változatlan érdeklődéssel figyelik Magyarország sorsának alakulását. Figyelmük különösen a parlamenti választások előtt a pártok programjára irányul. A levél hét kérdést tartalmaz, valamennyi a nyugati, pontosabban a nyugat-európai magyar szórványok megítélését, a velük szembeni érdeklődést érinti. A beérkező válaszokat a NYEOMSZSZ nyilvánosságra hozza, ezzel is lehetővé téve a megfelelő tájékoztatást, s a magyarországi pártok azon célkitűzéseit és álláspontját, amikből kitűnik, milyen elbírálásban részesülnek és milyen támogatásra számíthatnak a nyugati magyarok.

1. Pártjuk előtt mennyire ismertek a nyugat-európai szórvány magyarok? A nemzettestben hol jelölik meg helyüket? Hogyan ítélik meg szerve-

jainak megválasztási határideje is.

Március 17-ig kell benyújtani a kérelmeket arra vonatkozólag, hogy a választó külképviseleti névjegyzékbe kerüljön. Ugyanezen a napon jár le az egyéni választókerületi jelöltek bejelentésének végső határideje. Ahhoz, hogy valaki egyéni választókerületi jelölt lehessen, legalább 750 választópolgár érvényes ajánlását kell összegyűjtenie.

Március 20. a területi listák, március 21. az országos listák bejelentésének határideje. Március 20-ig kell megválasztani a szavazatszámáláló bizottságok választott tagjait. Március 31-ig bízhatnak meg tagokat a pártok a választási bizottságokba. A 2006. évi országgyűlési választások végleges eredményének megállapítására április 29-én vagy 30-án kerülhet sor.

VÁLASZTÁSOK MAGYARORSZÁGON

(MTI) Sólyom László köztársasági elnök 2006. január 19-én, csütörtökön bejelentette a 2006. évi általános országgyűlési képviselő-választás időpontjait.

“Az alkotmány alapján, a választási eljárásról szóló törvényben meghatározott keretben és az alkotmányos szokásokra is figyelemmel a 2006. évi általános országgyűlési képviselő-választás első fordulóját **április kilencedikére**, vasárnapra tűzöm ki. Az első fordulóban a külképviseleteken április másodikán, az amerikai kontinensen létesített külképviseleteken április elsején lehet szavazni. Az országgyűlési képviselők választásának második fordulóját Magyarországon és a külképviseleteken egységesen április huszonharmadikán, vasárnap kell megtartani. Az amerikai kontinensen létesített külképviseleteken a választ-

ások második fordulójában a szavazás napja április huszonkettő. Határozatomat a mai napon a Magyar Közlönyben közzéteszem.”

Az Országos Választási Iroda ugyanaznap közzétette a választási határidőket, határnapokat:

A választópolgárok február 10-ig kézhez kapják a választási értesítőt, közsímet nevén a kopogtatócédulát, valamint az ajánlószelvényt. Az említett határidőket és határnapokat az aznap megjelenő belügyminiszeri rendelet rögzíti. A rendelet értelmében a választói névjegyzéket február 8. és 15. között teszik közzéemlére. Február 17-ig kell megválasztani az Országos Választási Bizottság, a területi választási bizottságok tagjait, valamint ekkor jár le az országgyűlési egyéni választókerületi választási bizottságok választott tag-

Határon innen - határon túl

Farsang Eisenstadt/Kismartonban

2006. február 28-án

„Vigyázat, vadnyugat!”

Cowboyok, Cowgirlök és indiánok a sétálóutcában.

Műsor 11.00-tól 17.00 óráig

Vadnyugati vásár

Minden csak egy aranyba kerül! Hogy minden cowboy, cowgirl és indián részt vehessen az eseményeken, ezért a bejáratnál 3 aranyat kap. Ezzel a kezdő tőkével aztán kipróbálhatják a standok ajánlatait a szalontól a jósdáig!

Aki elköltötte az aranyát, annak sem kell kétségbe esnie, elmehet dolgozni. A Vadnyugati Iroda munkát közvetít és még mielőtt észbe kaphatna a látogató, máris standtulajdonos, amivel aztán pár aranyat is kereshet. A vadnyugati szórakozásnak így már semmi sem állhat az útjába!

A Vadnyugati vásár standjai:

Szalón

Itt a saját égetett italok csúsznak le a kiszáradt torkokon, de a cowboyok, cowgirlök és indiánok kedvenc ételét a popcorn-t is meg lehet kóstolni - és csak egy aranyba kerül!

Átváltozószalon

Itt a látogatóból igazi cowboy, cowgirl és indián lehet. A teljes öltöztetől a részletekig – a vadnyugati álmok valóra válnak. Indián ékszer, gyöngy nyakláncok, szerencsehozó amulettek vagy Tomahawk el-készíthetők vagy aranyért megvásárolhatók.

Sminkstúdió

Az átváltozás akkor az igazi, ha a smink is megfelelő hozzá.

Nyomolvasás

Forró nyomot követni, nyomot olvasni és más kihívásoknak megfelelni. Kincstérképpel felszerelve kezdődhet a nyomolvasás!

Vadnyugati show (naponta többször)

Csapatok játszanak egymás ellen a színpadon a Vadnyugati Nagydíjért. A sheriff (műsorvezető) kérdez és feladatokat ad, amelyeket a csapatoknak kell megoldaniuk, hogy elnyerjék a díjat.

Két show között a country- és western zenekar „Western Cowboys” szórakoztatja a közönséget.

A látogatók éhét és szomjúságát a gasztronómiai standok ételei és italai csillapítják!

A „Bécsi Magyar Iskola” felhívása

A „Bécsi Magyar Iskola” azzal a felhívással fordul diákjaihoz és szüleikhez, hogy együtt döntsenek az iskola jövőjével kapcsolatos, fontos kérdésekben.

A hétvégi magyar oktatás Bécsben 1987 szeptemberében indult be, akkor még csak 30-35 tanulóval. A kezdeményezés jónak bizonyult, mert 18 év múltán is fennáll. Sőt, egyre nagyobb az igény iránta. Az akkor alapított Bécsi Magyar Iskola a jövő tanévben ünnepi fennállásának 20. évfordulóját. Ez alatt az idő alatt szinte igazi tanintézménnyé nőtte ki magát. Az évek óta emelkedő létszám arra ösztönzi az ügyet szívükön viselő támogatókat, hogy továbblépjenek, és tökéletesebb formát adjanak az iskola működésének. Hamarosan az osztrák tanintézményekben megszűnik a szombati oktatási nap, ezért is fontos a témát napirendre tűzni.

A létszámnövekedés folyamatos az iskolában. Míg pl. 1996-ban 35 diák zárta az évet, addig 2002-ben - az óvodai csoport megnyitása után - ez a szám már 80 volt. Azóta évenként 90-100 között mozog a diákok száma. Az idei iskolai évben 8 csoportban 96 beíratott tanuló van. Ebből kb. 30-an vesznek részt 3 korcsoportban a szerdai, a többiek pedig 5 korcsoportban a kéthetenkénti szombati oktatáson. A pedagógusok mindannyian diplomával rendelkező szakoktatók, akik lelkiismerettel végzik dolgukat a Központi Szövetség égisze alatt működő iskolában. Az a tény, hogy a heti oktatáson egyre több diák

vesz részt, örvendetes, hisz ők sokkal nagyobb tudás birtokába juthatnak, mint kéthetente járó társaik. Ezen és a fenti eredményeken felbuzdulva tehát arra az elhatározásra jutottak a BMI tanárai a Központi Szövetséggel karöltve, hogy továbblépnek, és igazi iskolát alapítanak. Szeretnének felfelé töltekezni, s a 2006/2007-es tanévtől a nagyobb diákoknak - jelenleg a legkisebbek látogatóik csak a hetenkénti magyar órákat - is lehetővé tenni a heti oktatást. Megfelelő számú jelentkező esetén szeptembertől tehát a felső tagozat számára is beindul a hetenkénti tanítás, ha kell, minden korcsoportban. Távolabbi cél: államilag elfogadott magyar oktatási intézmény létrehozása, s az osztrák iskolarendszerbe való beépülés. Szeretnék tehát hivatalosan is elismertetni az iskolát. Ehhez kéri a szülők és az ügyet szívükön viselő támogatókat.

A visszajelzések alapján 2006 szeptemberében, a szülői értekezlet után várható döntés. Természetesen a kéthetenkénti szombati oktatási nap továbbra is megmarad azok részére, akik csak akkor tudnak jönni!

Visszajelezni, esetleg tanáccsal, ötlettel szolgálni a következőképpen lehet:

e-mailben: koleszar@utanet.at, telefonon: 7078039

A segítséget köszönik a BMI tanárai abban a reményben, hogy összefogással, együtt a jó ügyért többet tehetünk!

KOLÉSZÁR ILDIKÓ

KISEBBSÉGI ISKOLAPROBLÉMÁK OLDALNÉZETBŐL

A burgenlandi horvát népcsoport tavaly ősszel komoly nyelv- és kultúrközpontú középfokú anyanyelvi képzési lehetőséget veszített el. Ennek külön érdekessége az, hogy ezt katolikus egyházi gimnáziumban szüntették meg, hivatkozván a szövetségi oktatásügyi minisztérium gazdasági megszorításaira és az iskolán belül működő autonóm közösség döntésére. Bármennyire kérdéses is a döntés, 2005 őszétől a kismartoni püspöki gimnáziumban megszűnt a kisebbségi horvát nyelv középfokú oktatása. Ezáltal valójában beszűkül az iskolák szabad kiválasztását annyira büszkén hangoztatott lehetőség, mivel erre csupán egyetlen lehetőség maradt a közép-burgenlandi hegység választóvonalától északra, ahol a burgenlandi horvát-ság egyharmada él.

A dolog másik érdekessége, hogy egyházi magániskolán belül szűnik meg ez a lehetőség, tudva tudván, a kisebbségek legnagyobb támaszai Burgenlandban mindig az egyházak voltak. A burgenlandi, valamikori nyugat-magyarországi horvátoknál ez a kötődés évszázadokon keresztül lényegesen szorosabb volt, mint a többi népcsoportnál. Különösen Trianon után és a nemzetiszocializmus időszakában alakult ki tagadhatatlanul szoros kötődés, amely, úgy látszik, most kezd a külső erőzóiok hatására omladozni. Ebben az ügyben manapság a Tartományi Tanügyi Tanács egy húron pendül a Püspöki Iskolatanácssal, mindkettő ugyanis egyetlen iskolára szeretné korlátozni ezen a tanterületen belül a kisebbségi nyelv középfokú képzését.

Ez a beszűkítés különben általánosan jellemző az utóbbi évek fejlődésére – annak ellenére, hogy a látszat mást mutat. Nemcsak a szülők mobilitása, a gyermektelenség általános jelensége, a családon belüli globalizáció-majmolás ennek az oka. Ami a háború utáni években magától értetődő volt, vagyis hogy a nemzetiségi nyelvet, tehát anyanyelvet a gyermekek a saját családjukon belül és az utcán játszva tanulták meg, a mai időkben még a többségi horvát falvakban is kivétel számba megy. Manapság tehetetlen megdöbbenéssel figyelik és kérdezik a lelkiismeretesebb népművelők: hogyan történhetett ez meg –, amire aztán sokszor kéle-gyintés a válasz –, hogy a korábban annyira élet-erős burgenlandi horvát kisebbség (a magyar-ról és a romáról nem is beszélve) – ennnyire lecsökkentette, elhanyagolja, sőt rohamosan fejlejt el saját nyelvét? Olyan országon belül, ahol a politikusok váltig hangoztatták, hogy a nyelvi és kulturális fejlődésnek semmilyen korlátozása és megszorítása nem létezik? Hogyan történhetik meg, hogy a gazdag nyugati szabad világban valamely kisebbségi nyelv lerongyolódik, elszorvad, és az integráció álmagyarázata leple alatt Európa közepén kivész? Jellemző-e ez az áldatlan állapot a többi közép-európai kisebbség helyzetére is, mivel nálunk úgy magyarázzák meg a helyzetet, hogy mások még rosszabbul állnak?

A kérdés annyira összetett, hogy nem lehet rá találni egyszerű magyarázatot. Az osztrák rektori konferencia már 1989-ben felhívta a közvélemény figyelmét erre a torzulásra és komoly modelleket dolgozott ki az orvoslásra. A párt-politikai harcok ellenben már csírájukban elfojtották a megvalósítás lehetőségeit. Itt csak néhány mindennapi példára térhetünk ki, amelyeknek azonban hosszú távú következményei vannak.

A hatvanas évek derekán az osztrák iskola-reform eltörölte/átváltította az általános iskolák felső tagozatát (5-től a 8-ik osztályig), ellenben nem gondoskodott a kisebbségi nyelvek oktatásának a némettel egyenrangú folytatására, hanem egyszerűen a fakultatív nyelvtanítás színvonalára süllyesztette, délutáni előnytelen peremhelyzetbe szorította vagy a tanterv lyukasóráira szorította őket, ami már önmagában véve előnytelen megkülönböztetés – úgy is fogalmazhatnánk – diszkrimináció volt, és semmi köze sincs az oktatási esélyegyenlőség kialakításához. E törvényszintű iskolarendezés egyszerűen lefejezte a horvát nyelvoktatás folyamatosságát és beszűkítette a kiképzés folytonosságát. Természetesen ezáltal romlott a tanulás komolysága, intenzitása és hatékonysága is. Ez a mára kialakult helyzet egyik oka.

Mindez abból következett, hogy az osztrák politika a 70-es évek végéig – főleg gazdasági okokból – megtűrte a horvát nyelv nyilvános elmarasztalását, és ezzel lényegesen hozzájárult a nyelvképzés folyamatosságának (óvoda, általános iskola, gimnázium, egyetem) akadályozásához és a nyelvkészség hanyatlásához. Ez végtére több generáció kiképzésének a megszakítását jelenti.

Számtalan hasonló jelentékeny és jelentéktelen példát lehetne felsorolni, aminek véleményünk szerint ehelyütt nincs értelme, ellenben már a múltban is nagyobb hátrányosan befolyásolta a társadalmon belül a kisebbségek nyelvkészségének a fejlődését a presztízs-kérdés, vagyis a kisebbségi nyelvek értékének csökkenése. Ezért manapság csak suttogva merik beismerni a bennfentesek egymás között, hogy a lakosság többnyelvűsége minden látszólag törvényes rendezés és ünnepi szónoklatok ellenére a mélypont felé halad, és a kisebbségi nyelvek fennmaradására alig van már esély. Kérdés azonban, Ausztria vajon a jövőben is tetszeleghet-e majd az ártatlanság szerepében, mintha semmiről sem tehetne? Ausztria Európa-elnökségének éppen beköszöntött fél-évében érdemes ezen elgondolkodni.

NARDAI

A Napló postája

Helyesbítés

Múlt évi 6. számunkban a Karácsony a Gulágon c. írás szerzőjének nevét hibásan írtuk, amiért elnézést kérünk. A szerző neve helyesen: **Olofsson Placid**.

TÁMOGATÁSI KÉRELEM

Támogatási akciónk beindítása óta – ide értve az Őrség naptárunk vévén átutalt adományokat, a Bécsi Napló 2005/5. számában közzétett 24.957,56 euro összeg 2006. január 25-ig az alábbi hozzájárulásokkal növekedett:

Adorján István	30,00	György Béla, Dipl.Ing.	18,00
Albert Lajos, Dr.	20,00	Haja Katalin Dr.	20,00
Andrewitch Edith	10,00	Henics Tamás, Dr.	10,00
Arany Gertrude	7,00	Herritz	50,00
Arányi-Aschner György	25,00	Hervanek Josef u. Maria	10,00
Balogh Pál	10,00	Horváth Béla	30,00
Balogh Vince, Dr.	10,00	Horváth Gábor, Dr.	15,00
Bede Sándor	20,00	Hunyady Peter, Dr.	40,00
Bedő Attila Ing. Mag. Dr.	10,00	Ilona-Stüberl	25,00
Behring Beatrix	10,00	Joó Ferenc, Dr.	20,00
Bielka Etelka	5,00	Juhász László (Forchtenstein)	15,00
Bohus Márton, Dr.	150,00	Juhász László (Bécs)	20,00
Csébíts Ignaz	30,00	Kalakatron István Dr.	20,00
Csönsz (?) Julianna	10,00	Kántás Zsuzsa	10,00
Czifra János	15,00	Karácsonyi Miklós, Dipl.Ing.	30,00
Czingraber Aladár	50,00	Karsay László	8,00
Demeter Mária	20,00	Kautny Endre, Mag.Pharm.	50,00
Dezsy, Univ.Prof.Dr.Dr.H.C.	10,00	Kecskés Illés	20,00
Esterházy Mónika	25,00	Kemenesi Ferenc	50,00
Falger Margareta	20,00	Kocsis Béla	20,00
Farsky Csaba	10,00	Koczó Endre, Dr.	15,00
név nélkül	10,00	Komáromi László, Dipl.Ing.	10,00
Ferencz János-Robert	10,00	Köves Zsuzsanna	100,00
Ferenczy Klára és Béla	20,00	Kranl Olga	20,00
Forgó László, Dkfm.	50,00	Krause Ilona	10,00
Frajo-Apor Andrea, Dr.	10,00	László Albert	110,00
Gaál Annamaria, Dipl.Ing. Mag.	20,00	László Géza	50,00
Gössi Irén, Dr	50,00	Lauringer Peter, Dr.	10,00
Guthy László	10,00	Lauringer Wilhelm	20,00
Guzi Ludwig	7,00	Lietz Magdalena	10,00
Gyenge Edith,	20,00	Lomoschitz Karl Horst, Dr.	10,00

Mailáth-Pokorny, KR. Dkfm., Paul	20,00	Schenk Gabriella	10,00
Mariana Passl, Mag.	50,00	Schilling Árpád	20,00
Martiny, K. Dr.	20,00	Schindler Tibor, Dr.	30,00
Mészáros Veronika	10,00	Schuster-Gyenge Judit, Mag.	20,00
Miletits Georg	30,00	Schwarz Mária	30,00
Molnár Juliana	7,00	Simonffy Erika	20,00
Nagy Albert, D.I.	7,00	Stipkovich Walter	25,00
Nagy Ferenc, Med. Rat Dr.	20,00	Straub Luise	50,00
Nagy György	5,00	Szabó Alexandra	10,00
Nagy Rozália	10,50	Szabó Barna, Dipl.Ing.	15,00
Nagy Tibor	10,00	Szabó Ernő	10,00
Nemesszeghy Lajos, Mag. Dr.	10,00	Szabó Károly	15,00
Németh Balázs, DDr.	10,00	Tancsics Jenő	30,00
Németh Nándor, Dr.	30,00	Tarcsay József	50,00
Németh Péter, Dipl.Ing.	20,00	Tarcsay-Schneiderbauer Ida	450,00
N.N.	10,00	Therner Evelyn	10,00
név nélkül	10,00	Tonczár László, Dr. Univ.Prof.	25,00
név nélkül	20,00	Turanitz Károly	20,00
Páll Sándor	10,00	v. Miller-Aichholz Isabella	25,00
Palotai Tamás, Dr.	10,00	Vadász Gabriel	20,00
Pathy Lajos, Dr.	20,00	Vadon Mária, Dr.	25,00
Pogány Géza	50,00	Vargha Tamás	10,00
Pusztay Csaba	20,00	Vass Károly, Dr.	20,00
Rédei Károly, emer.o.Prof.Dr.	20,00	Zachar István, Ing.	25,00
Rodriguez-Kocsis Susanne	50,00	Zajak Andreas	20,00
Rudán Péter	50,00	Zimics Béla, Dr. és. Julia, Ing.	25,00

A támogatások eddig befolyt teljes összege 28.047,06 Euro

Hálás köszönet mindazoknak, akik támogatásukkal lehetővé teszik a Bécsi Magyar Otthon fenn-tartását, amely a legkülönbözőbb rendezvények, társas összefüggések mellett egyben a „Bécsi Magyar Iskolának” is otthonul szolgál.

Deák Ernő elnök Radda István főtitkár, Kántás János pénztáros
További támogatásokat az alábbi bankfolyószámlára lehet átutalni: PS.K., A-1010 Wien, Georg Coch-Platz 1, Bankleitzahl/Bankirányítószám 60000, Zentralverband Ungarischer Vereine und Organisationen in Österreich, Kontószám 7255731. IBAN 00007255731 + 00060000

STEPHAN SCHULMEISTER

Ha a pénz élni kezd...

Dr. Marx Károly megjegyzései az 1980-tól megkezdődött gazdasági fejlődéshez.

A jólét, a biztonság és a szerencse utáni vágy pénz-vagyon általi kielégítése nagyobb jelentőséget kapott az elmúlt 25 évben. A pénz olyan alanyként jelenik meg, mely a munkától, de a gondoskodástól és a szolidaritástól is megszabadít. A reklám is erre a vélt elvre hivatkozik: „Hagyja a pénzt dolgozni” emlékeztet a „szorgalmas” pénzre. A harmonikus családbeli idősebb úr ezzel azt akarja mondani: A BACA-bankba betett pénz örömet, biztonságot és szeretetet hozott nekem („a boldogító pénz”). Ha a kisfiú édesapjának nem akar adni a tortájából, se-baj, a Wiener Städtische biztosító társaságnál befektetett pénz pótolja a bizalmat és az összetartást („a szolidáris pénz”). Az Erste-bank ügyfélmagazinjának címe „Pénzélet” volt.

A pénz életével és munkájával a pénzügyi részleg törődik. Az „átlagpolgárok” pénzvagyona ne henyéljen a takarékbetétkönyben, hanem dolgozzon a befektetési alapokban. Az öregkorról a pénz nyugdíj-alapokban gondoskodik, szorgalmáért állami prémi-umokkal jutalmaz. Hedge-fondokban még keményebben kell dolgoznia, a magánalapítványok „melegházában” jövedelme ráadásul majdnem adómentes marad. Iparkonzernek sem maradnak el, pénz-befektetési részlegeik („Treasuries”) már régóta a leg-erőteljesebben terjeszkednek, pénzügyi vagyonuk sokkal gyorsabban nő, mint tényleges tőkéjük.

Ez nem mindig volt így. A 70-es évekig a jólét utáni törekvés inkább javakra, mint pénzre összpontosult. A vállalatok negatív pénzvagyont gyűjtöttek (kölcönt vettek fel) ahhoz, hogy tényleges tőkére tegyenek szert, a háztartások befektetéseinek súly-pontját a házépítés és a fogyasztói javak beszerzése képezte.

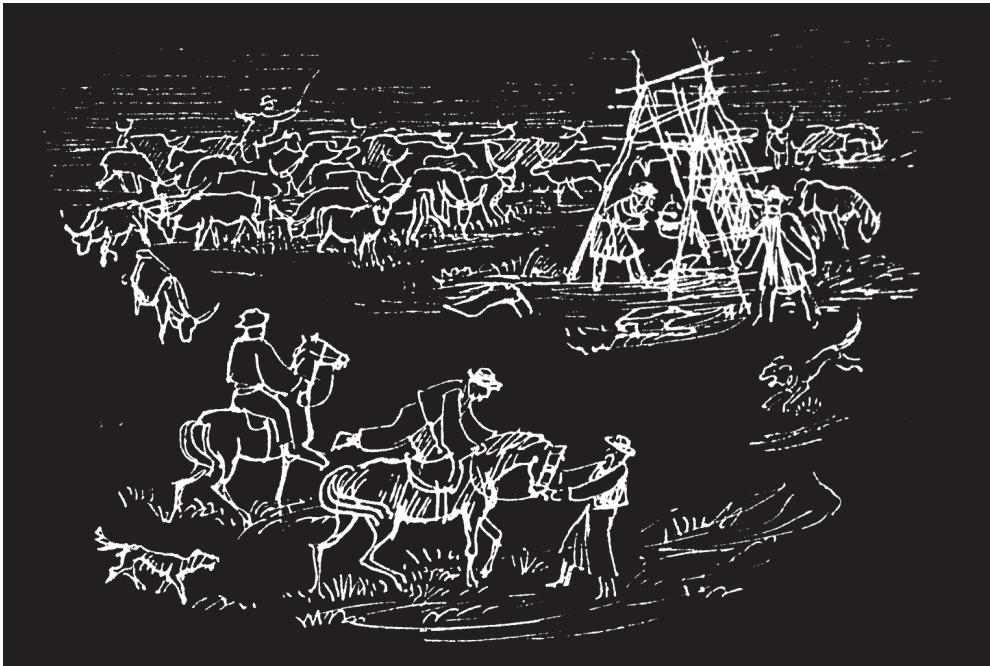
A „pénzélet” felvirágzása egybeesik a „valóságos” gazdasági élet csillapodásával, a pénznek több munkája lesz, az embereknek kevesebb, sokan elszegényednek, míg néhányan még gazdagabbak lesznek. Időbeli egybeesés vagy okozati összefüggés mind-ez? – Ezeket a gondolatokat nemrégien megjelent könyv olvasása váltotta ki belőlem, a címe „Geld und Gesellschaft” (Paul Kellermann: Pénz és társadalom, VS-Kiadó) és a klagenfurti egyetem tanárainak 11 tanulmányát tartalmazza. Tulajdonképpen a könyv „kiegénsúlyozott” méltatását kellett volna megírnom, amiből mégsem lett semmi. Mindjárt az elsőnél, Arno Bamme tanulmányánál, mely a pénzzel mint „fétissel” foglalkozik, „elakadtam”. Nem tudtam ellenállni a kísértésnek, hogy időse-rű fejlődési irányzatokra át ne vigyem Marx Károly (számomra) elcsodálkoztató gondolatait.

Marx a pénz keletkezését és használatát a min-denkori termelési viszonyokból vezeti le. A modern hitelpénz a kereskedelem és termelés korakapi-talista terjeszkedése következtében a tényleges és

a pénzügyi tranzakciók kettéválásából keletkezett: Ha a vállalkozó árut vásárol, ezt nem készpénzzel, hanem váltóval fizeti, amit pénzként lehet tovább használni. Ha a váltót a banknál leszámítolják, akkor a hitelpénz „kamatozóvá” válik. Ma a pénz leg-nagyobb része „kamatozó tőke”, Marx kifejezésével élve „pénztőke”. Ezen nem csak a bankoknál napon-ta esedékes pénzek különböző fajtáit valamint a le-kötött és egyéb takarékbetéteket kell érteni, hanem – Marx szerint – a hosszú lejáratú kölcsönöket és a részvényeket is (ezt nevezte látszólagos tőkének). Marx átfogó pénzfogalma magában foglalja azt, hogy alapvetően mindenfajta pénzügyi vagyon fi-zetési eszközként is felhasználható. Ez élesen ellent-mond az uralkodó pénzelméleteknek, melyek szigo-rúan megkülönböztetik a pénzt mint fizetési eszközt és a pénzügyi vagyont. Az első biztosítja a likvidi-tást, de nem hoz nyereséget, az utóbbi nyereséges, de nem folyósítható. Marx vitába szállt ezzel a kü-lönségtétellel, szerinte a fejlett hitelgazdaságban minden pénztőke a legrövidebb időn belül folyósít-hatóvá tehető és fizetésre használható. A szemlélet meglepően modern. Ha ma valaki folyószámlával, ta-karékbetétkönyvvvel, hitellevelekkel vagy részvé-nyekkel rendelkezik, akkor *tebanking* útján a pénz-ügyi aktívát folyósíthatóvá teheti, és fizethet vele.

A pénzpolitikában ez rendkívül fontos: Ha a tel-jes pénzügyi vagyon potenciális pénz, akkor nincsen olyan pénz, amely (elkülönített) fizetési eszköz. Az Európai Központi Bank (ECB) pénztőmegben orien-tált pénzpolitikája Milton Friedmann monetáriz-musának szellemében illuzórikus lenne. Marx már 1859-ben így válaszolt neki: „Az árak tehát nem azért alacsonyak vagy magasak, mert több vagy ke-vesebb pénz van forgalomban, hanem azért van több vagy kevesebb pénz forgalomban, mert az árak magasak vagy alacsonyak.” A közgazdászok nyelvén kifejezve: Marx számára a pénz teljesen endogén (belső eredetű).

Az US-jegybank (az Egyesült Államokban a köz-ponti bank szerepét betöltő FED) már 15 évvel e-zelőtt kezdte magáévá tenni ezt a nézetet: Egyrészt egyre több kamatozó, és egyidejűleg rendelkezésre álló pénzfornakát keletkeztek, másrészt a pénz for-galmi sebessége egyre ingadozóbb lett, tehát világ-os összefüggés van a fizetésre alkalmas pénz-mennyiség M1 (érmék, bankjegyek, folyószámlák) és az infláció között. Ezért az US-jegybank elvetette a monetarizmust, és közvetlenül a kamatláb-szintet szabályozza. Az ECB szeretne kiktartani a mone-tarizmus mellett, és (ezért) a kiszélesített pénztő-megre (M3) összpontosít. Mint meghatározó ténye-zők ide tartoznak a takarékbetétek, amelyek által kevésbé ingadozik az M1, azonban megtévesztő je-leket ad a pénzpolitikának. Ha például a háztartá-

sok munkanélkülistől, vagy szociális leépüléstől való félelmükben jobban takarékoskodnak, felgyor-sul az M3 gyarapodása, ez azt jelzi az ECB-nek, hogy nő az inflációs veszély, és ezzel a kamatláb emelésé-nek szükségessége – pedig valójában lejjebb kellene szállítani.

A gazdasági fejlődés folytán növekszik a pénztő-ke is. Egyrészt növekszik a „visszavonuló kapitalis-ták, kuponvágók száma”, másrészt a „bankárok, pénzkölcsönzők, finanszírozók száma”. Míg Marx-nál a „pénzkapitalisták” kizárólag nyereségből élők, mára a legtöbb munkavállaló pénzkapitalistává vált, amennyiben takarékbetétkönyve, vagy egyéb pénzvagyona van. Ez a tény Marx elgondolásainak a jelenre vonatkoztatását nem teszi idejétmülttá, in-kább érdekesítőbbé – csak mindössze magunkat (is) „pénzkapitalistaként” kell felfognunk (minden idézet a Tőke harmadik kötetében található).

A pénztőkét kamat ellenében kikölcsönzik az „ipa-ri” vagy „tevékeny” kapitalistáknak. De hitellevele-ke, vagy részvényekbe is be lehet fektetni („fiktív tőke”). Végül meg lehet próbálni, „jobolók (börze-ügynökök) által, – akik ezekkel a papírokkal spekulatív üzleteket csinálnak” – nyereséggel jutni. Mert érvényes, hogy: „A hitelezés fejlődésével nagy, kon-centrált pénzpiacok alakultak ki, mint London, me-lyek egyidejűleg az e papírokkal folytatott kereske-delemnek központjai. A bankárok a közönség pénz-tőkéjét tömegesen a kereskedők rendelkezésére bo-csátják, ettől tovább szaporodik a játékos-csűrhe”.

A „tevékeny” kapitalista (vállalkozó), és a „pénz-kapitalista” („kuponvágó”) között alapvető érdekel-lentét, a konfliktus a vállalkozói haszon és a kamat-nyereség összprofitjának felosztása terén áll fenn: „Adott átlagprofitot feltételezve a vállalkozói haszon

százalékarányát nem a munkabér határozza meg, ha-nem a kamatláb. Ez magas vagy alacsony, amazzal fordított arányban.” Az empirikus felmérés igazolja ezt a nézetet: A vállalkozói nyereség ingadozását sok-kal nagyobb mértékben befolyásolja a kamatláb és a kamatköltség, mint a bérköltség.

A jelenlegi helyzet lényege: A kamatlábbal hatá-rozzák meg ugyanis a bankjegybankok (központi ban-kok) az elosztást a vállalkozók, és (köztünk) a „ku-ponvágók” között, felerősítve a „gyorsíthatással”: Ha a hitelkamatláb ötről nyolc százalékra emelkedik (az iránykamatláb folyamatos emelése következté-ben), akkor az adósok kamatfizetése 60 százalékkal nő. Ami ahhoz vezet, hogy a vállalatok hitelfizetési sokkal erősebben ingadoznak, mint a bérfizetések. Az US-bankjegybank drasztikus kamatcsökkentései 2001 és 2003 között a hitelkamatlábát az USA-ban kilencről négy százalékra csökkentették, ami a nehéz gazdasági helyzetben a vállalatoknak és az eladóso-dott háztartásoknak rendkívül kedvezett. Az ECB – összehasonlítva ezzel – inkább a kuponvágók érde-keit képviselte, mint a vállalkozókéit.

Mivel a vállalatok kamatráfordítása költségeik egy részét képezi, a monetaristák és keynesiánusok között *Common Sense* (tisztá ésszerűség), hogy az infláció ellen kamatnöveléssel – tehát költségeme-léssel - kell küzdeni, inkább *Common Nonsense*-nek (tisztá esztelenység) tűnik. Avagy a végén az áremel-kedést a bérköltségek, vagy a kőolajár emelésével kellene leküzdeni?

A pénztőke befektetése részvényekbe lehetővé teszi ugyan „a termelési lépcsőzet rettentő méretű kiterjesztését”, egyben „a valóban tevékeny kapi-talista pusztá irányítótá, idegen tőke gondnoká-

Folytatás a 4. oldalon

HATÁROZOTTAN ÉS MEGFONTOLTAN

Vélemény és hozzászólás a „Demokrácia és politikai erkölcs: felelősség a magyar kisebbségekért” gondolatokhoz.

Mielőtt a határon túli magyar kisebbségek témá-jában kifejténém véleményemet, néhány gondola-tot szeretnék fűzni a „gondolatébresztőhöz”. En úgy látom, hogy nincs semmiféle „rendkívüli hely-zet” a rendszerváltás óta. Inkább úgy határoznam meg Magyarországot helyzetét, hogy visszakérült normál állapotába. Vagyis szabad és független lett, nincsenek területén idegen csapatok – sem „bará-tiak”, sem megszállók – és döntéseit e szuverén helyzetből hozhatja meg. Természetesen a dönté-seket a '90-es évek globalizálódó világának szabá-lyai szerint kell kialakítani, vagyis az a fránya szu-verenitás olykor-olykor mégis csorbát szenved. De azt hiszem, abban egyet kell értenünk, hogy ez mégis teljesen más állapot, mint például a '70-es években. Más oldalról megközelítve: nem a politi-kusaink bátorságán, esetleg gyávaságán van a hangsúly, hanem a nemzetközi trendekhez való al-kalmazkodás képességén. Ebben pedig egészen jól állunk, hiszen hazánk felvételt nyert az euro-atlan-ti integrációs szervezetek áhitott közösségeibe, be-fogadást nyert a nyugati világba. Az a cél, amit a rendszerváltás utáni első szabadon választott mi-niszterelnök, Antall József kormányprogramjába állított, megvalósult.

Kiszolgáljuk-e az USA elnökeit, jó-e ez, vagy sem? Nem egyszerű erre válaszolni, hiszen az Egyesült Államok a szövetségesünk. Olyan szövetséges al-a-kítsunk ki vele mint a volt Szovjetunióval, vagy va-lódi, kölcsönös előnyökön nyugvót? Olyan nagy ki-szolgálásról azért szó nem lehet, hiszen csapatain-kat Irakból mégis hazahoztuk. Szuverenitásunk ér-vényesült. Próbáltuk volna ezt megtenni idő előtt Csehszlovákiából annak idején.

Kormányaink – legyenek bármilyen pártokból összeálltak is – vékony mezsgyén járva politizál-hatnak csak, sok befolyásoló szempontot kell figye-

lembe venniük. Legfőképpen a szomszédok véle-ményét, ha másért nem is, a határon túli magyar-ság miatt mindenképpen.

Máris a témánknál vagyunk. Hogyan viszonyul-junk a határok túloldalára szakadt testvéreink ügyeihez? Tartunk-e közös kormányülést a román kormánnyal – nem közös parlamentit, mint ahogy a gondolatébresztő írja –, amelyben koalíciós part-nerként ott a romániai magyarok legitim szerveze-te, az RMDSZ is. A mi országunk ritkán kerül a vi-lágsajtó címlapjaira – esetleg olimpiai győzelem, Nobel-díj esetén – de közös magyar-román kor-mányülés kapcsán biztosan, pláne, ha a másik ol-dal képviselőit is ülnék ott magyar anyanyel-vűek. Nem hiszem, hogy Magyarország meg tudná állítani Románia európai integrációját, arról nem is beszélve, hogy a NATO-ban már szövetségesek vagyunk. Ha kirekesztjük a románokat az Unióból, akkor ezzel a tettünkkel kirekesztjük a romániai magyarok százezreit is az integráció kínálta elő-nyökből. Persze a román nacionalizmus nem egy-könnyen adja fel állásait és az RMDSZ által bete-rjesztett kisebbségi törvénytervezetet – és nem au-tonómia-tervet – a román törvényhozás felsőháza, a szenátus leszavazta. De a koalíciós kormány tá-mogatta és a képviselőházi vita még előttünk van. Az igaz, ha elfogadásra kerül e tervezet, az lehető-séget teremt a romániai magyar kisebbség – és más romániai kisebbségek számára is – a kulturális au-tonómia megvalósítására. Ez pedig valódi előrelé-pést jelentene a magyarság romániai történelmé-ben.

A magyar politikus természetesen pont olyan tu-lajdonságokkal bír, mint más országoké. Tehát sze-me előtt mindig a szavazat-maximalizálás, az újra-választás lebeg. Gondolkodását, politikai praxisát ez határozza meg. Luhmann német politológus pro-

fesszionális intézményrendszerek elmélete szerint a politikai rendszereket működtető értékduál a kor-mányra kerülni, vagy ellenzékben maradni ellen-téppárban összegezhető. Igazából ez a politika lé-nyege, „művészete”. Ezért aztán gyakran előfordul, hogy másként nyilvánul meg a hazai nyilvánosság számára és másként a külföld felé. A szavazók itt, az országon belül élnek.

Ugyanakkor a magyar állam az alkotmányban fe-lelősséget vállalt a határon túli magyarokért. Ez a kötelezettség minden magyar kormány számára feladatokat határoz meg, ez alól nem lehet kibúj-ni. Úgy vélem, a magyar kormányok igyekeznek is e nem könnyű feladatnak megfelelni. Évről-évre a létrejött alapítványokon keresztül forintmilliárdok kerülnek különböző célokra a határon túli magyar-sághoz. Azon lehet vitatkozni, hogy ez sok-e, vagy kevés. De figyelembe kell venni az ország teherbí-ró képességét is, hiszen a hazai szociológiai felmé-rések rémes állapotokat tárnak elénk a magyaror-szági szegénység helyzetéről. Éppen ezért vagyunk érdekelték abban, hogy a legnagyobb magyar nem-zeti kisebbséggel rendelkező Románia miham-a-rabb az EU tagja legyen, részesüljön a brüsszeli fej-lesztési forrásokból és mi itthoni magyarok a fel-szabaduló eszközeinket a vajdasági, a horvátorszá-gi és a leginkább rászoruló kárpátaljai magyarok felé csoportosíthassuk át. Valószínűleg e területek magyarjai még jó ideig nem élvezhetik az integrá-ció előnyeit. A határon túli magyarság ügyeivel fog-lalkozó hazai intézményhálózat kiépült – Határon Túli Magyarok Hivatala, Magyar Állandó Értekez-lét, Illyés-közalapítvány és mások –, ezek tartalom-mal való megtöltése napjaink feladata. Az Európai Parlamentbe delegált magyar képviselők is egyre határozottabban állnak ki a jogsérelmek orvoslá-sa érdekében (lásd a Vajdaságban magyarokat ért

atrocitásokat napirenden tartását, az európai köz-vélemény figyelmének ráirányítását).

Amellett, hogy a határon túli magyar politikai vezetőket megbántanám – valóban nincs ilyen szándékom, már csak azért sem, mert apám családja is Erdélyből származott át – meg kell emlí-tenem, hogy a másfél évtized elég volt arra, hogy magyar elit kialakuljon a kisebbségi magyar tár-sadalmakban. Néhány képviselőjük magas pozí-ciókat is betöltött/betölt, melyekhez ragaszkod-nak is. Csak néhány név a teljesség igénye nélkül: Kasza József VMSZ elnök, miniszterelnök-helyet-tes; Csáky Pál MKP alelnök, miniszterelnök-helyet-tes; Bugár Béla MKP elnök, parlamenti-alelnök; Markó Béla RMDSZ elnök, miniszterelnök-helyet-tes stb. A hosszú éveken át tartó politikai elithez való tartozás sajátos szemléletet kölcsönöz e ki-sebbségi vezetőknek, kevésbé határozottak, ke-vésbé nyomatékosan képviselik magyar választó-ik érdekeit. (Gondoljunk az RMDSZ kormánybeli szereplésére 1996–2000 között.)

Ezért konklúzióként azt mondhatom, hogy mind a hazai politikai elitnek, mind a határon túlinak ha-tározottan és megfontoltan kell politizálnia. Hatá-rozottan kell képviselni a magyarság érdekeit min-den fórumon, akár a koalícióból való kilépés lehe-tőségével is. Ugyanakkor megfontoltságra is szük-ség van, mert kisebbségi helyzetünk erre ítél ben-nünket, mind országon belül, mind a nemzetközi porondon – lásd szlovákiai megyei önkormányza-ti választások, ahol az MKP koalíciós partnerei összefogtak saját ellenzékükkel a magyar képvise-lők ellen, vagy a magyar igazolvány bevezetésekor a politikai hisztériakeltés a szomszédos államok-ban. Határozottan és megfontoltan integrációs cél-jaink eléréséért.

DR. BERÉTI LÁSZLÓ (Budapest)

Ha a pénz élni kezd...

Folytatás a 3. oldalról

vá és a tőketulajdonos pusztán pénzkapitalistává változásához” vezet. Az ellentmondás „új pénzügyi arisztokráciát hoz létre, a becsapás és csalás egész rendszerét alapításokra, részvénykibocsátásokra és részvénykereskedelemre vonatkozóan”. A pénz-tőke Marx szerint nyeresége által „fétis” jelleget ölt: „Miközben a kamat csak a nyereség egy része, most fordítva a kamat tűnik a tőke tulajdonkép-peni gyümölcsének, az eredendőnek, és a nyere-ség csak tartozék és járulék. Íme a tőke fétis alakja és kész a tőkefétis megjelenése.” Tovább: „Mint a fához a növekedés, úgy viszonyítható a pénzcsinálás a tőkéhez, ebben a formában pénztőkéhez. A pénz testében benne a szerelem. Mihelyst kikölcsönözték, vagy más módon a megújulási folyamatba befektették, növekszik benne a kamat, alva vagy ébren, otthon vagy úton, éjjel vagy nappal”. Ezért ismerteti a rádió és a televízió reggel és este, hogy hogyan dolgozott legutoljára a pénz, s hogy a pénzügyi piacok, mint alanyok még mit üzennek nekünk, tárgyakkak.

A pénztőke (P), mint fétis áru (Á) jellegét veszi fel, ami kettőt jelent: Először is, ahelyett hogy valódi árura cserélnék (P-A-P-A), a pénzügyi piacokon a pénztőkét más formáira cserélik be (P-P-P-P), hogy spekulációs nyereséghez jussanak. Másodszor pénztőkét, leginkább részvénytőkét halmoznak fel, hogy az értékelési nyereség által gazdagabbak legyenek. Lássuk tehát ennél a két munkatípusnál, miként is dolgozik a pénz.

A legszorgalmasabb a pénz azon fáradozásában, hogy kereskedelmi nyereséget csináljon. Növekvő gyorsasággal változtatja tulajdonosát, a „normálbefektetés” (kb. öt millió dollár) a devizapiacon alig 15 percig marad egy kereskedő kezében. Ennek megfelelően hatalmas a forgalom, egyedül ezen a piacon naponta kb. 2000 milliárd dollár, 30-szor több, mint a világkereskedelemé. A részvény- hitellevél- és nyersanyagpiacok és a megfelelő határidős vagy opciós derivatívák piacai semmivel sem maradnak le. A pénz mindenütt törekszik még a legkisebb árfolyamváltozások kihasználására is. Közben a legmodernebb információk technológiát használja fel, nem csak, hogy gyorsabban jusson kereskedőtől kereskedőhöz, piacról piacra, de abban is, ahogy döntéseit számítógép-vezérelt spekuláció-modellekkel alapozza meg (technikai elemzés).

Minden erőlködés ellenére a pénztőke így nem tud szaporodni: A játékok újraelosztási játékok (amit az egyik elveszít, másik nyeri meg) mint valódi kaszinóban. Azonban a pénzügyi piacokon a golyó nem szabályosan gömbölyű, ami által profeszionális kereskedők szisztematikusan nyerhetnek (leginkább az „amatőrök” kárára) A játék specialistái a hedge-fondok, megfelelően magas átlagnyereséggel. Ha Marx a pokolból látja szorgoskodásukat, bizonyosan eszébe jut a „játékos-csűrhe”.

Mint a kaszinóban, valaki mindig nyer: a bank. Ami annyit jelent: a pénzügyi szektor a maga teljes-ségében, a tőzsdétől a bankokon és biztosítókon át

a hedge-fondokig. Ha nyert az ügyfél, vele nevetnek, ha veszett, rajta nevetnek.

A kaszinóval ellentétben a pénzügyi piacokon jönnek létre a „reálgazdaság” legfontosabb árai, vagyis a váltóárfolyamok, a nyersanyagárak, a részvény-árak és a kamatlábak (utóbbiak a bankjegybankoktól meghatározott keretek között). A rövid távú spekulatív árfolyamlökések összegződése által az árak az egymást követő több éven át tartó vevő- és eladópiacok (Bull market – bear market) változása miatt „megszaladnak”.

A „valódi kapitalisták” számára teremtett bizonytalanság felhajtja a költségeket, és egyidejűleg arra ingerli őket, hogy maguk is „pénzkapitalistává” váljanak: Iparkonszernek investícióikat átállítják valódi beruházás helyett pénzügyi befektetésre, és pénzügyi részlegeiket ennek megfelelően építik ki. Kisebb vállalatoknak nincs meg ez a lehetőségük. Csekély reáltokeképzés esetén a konszerneknek nincsen szükségük új részvények kibocsátására, sokkal inkább visszavásárolják saját részvényeiket, miáltal azok árfolyama, és a managerek jutaléka emelkedik. Egyidejűleg a pénz-tőke a részvénytiacon is szaporodni akar, különösen a nyugdíjak biztosítása céljából. Ami ideális körülményeket teremt a pénztőke második munka-típusa számára, „szaporodása” mint „látszólagos tőke”, tehát értékelési nyereségeként: A csökkenő részvénykínálattal növekvő kereslet áll szemben. Az US-amerikai és német részvénytársaságok tőz-sdei értéke 1982 és 1999 között majdnem a tizen-kétszeresére emelkedett.

A részvénytőke ezáltal érthető módon mindig „látszólagosabbá” vált, mert ugyanezen idő alatt a vállalkozások „valódi” értéke – könyvelési mérleg-értékeiket nézve – mindössze megkétszereződött. Marx ehhez: „Nyoma vész minden összefüggésnek a tőke valódi felhasználásának folyamatáról, és megerősödik az elképzelés a tőkéről, mint magamagát értékesítő automatáról”.

A „valódi” reál-tőke és a „látszólagos” részvény-tőke közti növekvő egyenlőtlenségnek a részvény-árfolyamok zuhanásához kellett vezetni, Japánban már 1990-ben, a többi országokban tíz évvel később. Németországban az árfolyamok kb. 70 százalékkal estek, a vállalkozások, bankok és biztosítók pénzügyi helyzete jelentékenyen leromlott. A vállalkozási adó 2001-es csökkentését ezért nem reál-befektetésekre, hanem pénzügyi konszolidációra fordították.

A magánháztartások is egyre inkább a pénzügyi piacokon hagyják pénzüket dolgozni, ahol a netbanking és új banktermékek segítségével a „kisember” is nyereszkedhet. Ezen túl egyre többen fektetik be jövedelmük egy részét nyugdíj-alapokba. Már is megy tovább a pénzszaporítási játék: A részvényár-folyamok 2003 óta Németországban megkétszere-ződtek, Ausztriában megháromszorozódtak, nem utolsósorban a privát nyugdíjbiztosítás állami támogatása által. A fogyasztási kereslet és a gazdasági növekedés (emiatt is) gyenge. Hogy az ATX-ben feltűn-

tetett vállalkozások „valódi” értéke megháromszor-zódott, az ilyen körülmények között kérdéses. Tehát mégiscsak „látszólagos” tőke?”

Mi ennek a fejlődésnek következménye hosszú távon? Ha a háztartások a nyugdíjak iránti gond mi-att többet takarítanak meg (tehát kevesebbet fo-gyasztanak) és pénzüket a nyugdíjalapokon keresz-tül a részvénytiacon fektetik be, emelkedni fog az árfolyam. Ha egyidejűleg a vállalkozások a növekvő megtakarított tőkét a gyenge fogyasztás és a csábító részvényárfolyamok miatt nem akarják való-san beruházni, akkor a következő ellentmondás áll elő: Fogyasztás, beruházás és ösztértermelés stagnál, de a jövőbeni szociális juttatások „jogosultsági vé-nyei” a nyugdíjalapok értéknövekedése által drasz-tikusan gyarapodnak. A pénztőke formájú bizton-ság utáni törekvés ekképpen növeli a bizonytalan-ságot. Általánosan mondvá: takarékot és pénzügyi tőkét mindig csak beruházás és reál-tőke formájá-ban lehet „átmenteni” a jövőbe, a részvényárfo-lyam-emelkedés általi magasabb igények „látszóla-gosak”, lényegesen kiélezik azonban a valóságos „stagnáló torta” körüli harcot.

A „reálkapitalista gazdasági kultúrájú” országo-kat – Japán, Németország – a „pénzügyi kapitalis-ta” nyereségtőrekedésre történő áttérés kulturális sok-ként érte. Például Németországban ezért halad-já meg a vállalkozások takarékoskodása jelentősen a reálinvesztíciót, egyidejűleg a háztartások is job-ban takarékoskodnak. Ilyen körülmények között az állam szinte „rákényszerül” a deficitre.

Az öncélú pénzügytőke-felhalmozódás ellent-mondása – „Dagobert Duck Syndrom” – különösen előtűnik a „takarékos országok”, mint Japán és Né-metország viszonyában az USA-val: ott a háztartá-sok csökkentették takarékoskodási hányadukat, a fogyasztás (ezért) folyamatosan nő, ami serkenti a reáltoke képződését. Ezt, és az állami deficitet az USA a „takarékos országoktól” felvett hitelekkel fe-dezi. Eddig felhalmoztak 3500 milliárd dollár érté-kű követelést az USA-val szemben. Ennyivel na-gyobb értékben áramlottak árúk az USA-ba, mint amennyit onnan exportáltak. A „takarékos országo-ké” a hitelezői cím, az USA-é a Toyoták, Porschék és BMW-k garmada. Ami a gazdaságtörténelem legna-gyobb ajándékaként fog lelepleződni, annál inkább, mert az USA 20 éve gyakorlatilag adóssága után nem fizet kamatot (az évi újonnan felvett adósság sokkal magasabb – az USA a kamatokat új hitelek-kel „fizeti”, mint a piramisjátéknál).

Azokban az országokban, amelyek a legnagyobb mértékben halmoztak fel pénzügyi vagyont a kül-földdel szemben, tehát Németországban és Japán-ban, évek óta stagnál a reálgazdaság. A vállalkozá-sok és háztartások „Donald Duck szemlélete” le-csökkentette a reálberuházásokat és pangásra kényszeríti a fogyasztást, amit az export növeke-désével nem lehetett kiegyenlíteni. Végsősoron: a valódi jólét megteremtése leáll, ha túl sokan pénz-ügyi jólétre törekednek. Az ok egyszerű: pénz nem dolgozik.

Fordította: SZT

Pesti maszat

A Nagy Kaszáló

A családiás összetartozás, a szeretet ünnepe jó üzlet a kereskedőknek. Ilyenkor még az újra-kapitalizálódó országok szegényei is kitesznek magukért, összevásárolnak hát mindent, amiről csak felteszik, hogy örömet szerez szívbelijeik-nek. Konszolidált körülmények között évtize-dek kitartó munkájának termését aratnák le a boltosok, ám a pillanatnyi siker hajhászására szorított hazai vállalkozóknak nincs elegendő idejük, tőkéjük és kultúrájuk a hosszas előké-születekhez. Néhány hónapra, esetleg évre ter-veznek csupán, és amint kimerítették lehetsé-ges kedvezményeiket, sietve odébb állnak. Ad-dig viszont ügyeskednek, más szóval: csálnak, amennyit lehet.

November közepén kicserélődik a boltok áru-készlete. Az olcsóbb termékek eltűnnek, helyü-ket a korábban eladhatatlan, drága és nem fel-tétlenül jobb minőségű termékek foglalják el. Bárhová térjen is be a reménybeli vásárló, min-denütt „akciókba” botlik. Ami éppen ellenke-zője a sok Angebotnak, Soldesnak, Salesnak és társainak, mert noha itt is árendeménnyel kí-nálják a portékát, de egy soha nem volt, mese-beli árból nyesnek le valamikért, így alig más-félszereséért, duplájáért szerezheti be azt a vá-sárlók, ami nyomorú köznapokon ingyen sem kellene.

Tévednénk persze, ha kizárólag a tapaszta-latlanul csetlő-botló hazai kereskedők nyaká-ba varrnánk az efféle primitív ügyeskedést, hi-szen a magyar piacot uraló külföldi áruházlán-cok sem járnak el különül. Postaládánkat hét-ről-hétre teletömik színes prospektusaikkal, potom áron kínálatotot haszontalanságaik zö-mét azonban hiába keresnénk a polcokon, azok csupán vevőcsalogató ábrándképek, soha nem léteztek a valóságban. Mintha a hely szellemé-nek áldoznának otromba családaikkal, nem is mentegetődznek miattuk. Ez már csak így van! Örüljünk inkább, hogy tiszteletünket tehetjük e másutt bizonyított, itt viszont lényegében pénzbeszedésre szakosodott üzletekben, ahol kétes, kifejezetten hitvány árut sóznának ránk, és ahol legföljebb az idegen nyelvű feliratok emlékeztetnek az anyaország kereskedelmi kultúrájára, egyéb nem.

Pestiesen szólva aki csak teheti, nagyot kaszál. És ennek semmi akadálya, hiszen máig sem ala-kultak ki a szélhámoskodást kizáró, vagy legalább hátráltató feltételek. Többségünk szegény, nem válogathat. Örül, ha kap valamit. Hiányoznak a szilárd kereskedői és fogyasztói szervezetek is, a hivatalos ellenőrzés pedig balkáni jellegű: cset-leges, kijátszható. És a legkevésbé sem hatékony. A kereskedelem liberalizálásából csupán a haj-dani elosztási rendszer szétveresére futotta, meg-bízható kínálati piac létrehozására nem.

SNEÉ PÉTER

HÍREK INNEN-ONNAN

Mibe kerül, és mennyit jövedelmez Ausztia Euró-pai Unió-elnöksége? Az 2006-os év első felében az EU-elnöki tisztet betöltő Ausztia adófizetőinek kb. 98 millió Euro kiadást jelent, melyből a legnagyobb tétel, 13,4 millió Euro a biztonsági szolgálatra esik. Az elnök-ség javára írható bevételek új munkahelyek, az idegen-forgalom felfutása, és a reklámhatás révén a Bécsi Gaz-daságkutató Intézet WIFO becslése szerint mintegy 150 millió Euro-t tesz majd ki.

Migrációs kutatók szerint a demográfiai bomba egy-re hangosabban ketyeg. A Földközi-tengertől északra az utóbbi 50 évben a lakosság 30%-kal, attól délre 300%-kal növekedett.

Az EU-komisszió az eurobarométer keretében fel-mérte az Unió polgárainak nyelvkészséget. Megállapí-tást nyert, hogy az EU-polgárok fele beszél legalább egy idegen nyelvet. Míg 33% anyanyelvén kívül angolul is tud, addig németül 12%, franciául 11%, spanyolul és oroszul 5%. A keleti államokban az emberek 1/3-a oro-szul, és 1/4-e angolul tud. A legtöbb idegen nyelven is beszélő EU-polgár Luxemburgban van (99%), utána jön két (kétnyelvű) ország holtversenyben: Lettország és Málta (93%) majd Hollandia (91%). Ausztia 58%-kal az 50 %-os EU-átlag fölött van, a spanyolok, portu-gálok és olaszok 36 %-kal holtversenyben hátulról a 3. helyen állnak, Nagy-Británia 30%-kal utolsó előtti. **Magyarországon száz közül csak 29-en, az Unióban a legkevesebben, beszélnek anyanyelvükön kívül más nyelvet is.**

Kenyeres Gábor Before Dawn című rövidfilmjéért különdíjat kapott a kelet-európai filmek Cotbusi Fesztiválján (NSZK). A játékfilmek kategóriában **Mund-ruczó Kornél** Johanna című filmje a zsűri dicséretét érdemelte ki. Tíz játékfilm versenyzett „a kicsit más fesztivál” díjaiért, Mundruczó filmjén kívül **Bergendy**

Péter: Állítsátok meg Terézanyut című alkotása is in-dult. A Cottbusban vetített körülbelül száz film közül 38 magyar volt. **Szabó István,** a fesztivál tiszteletbeli elnöke **életművéért** és a Cottbus-Fesztivál elismerte-téséért **küldönijban részesült.**

A Magyar Nemzeti Múzeum 2006-ban kiállítással kíván megemlékezni az 1956-os forradalom és szabad-ságharc 50. évfordulójáról. A múzeum igazgatósága kér mindenkit, akinek a forradalom időszakához kapcsolódó tárgy, jelvény, fénykép, fényképnegatív, újság, pla-kát, röplap, igazolvány, irat vagy bármely más doku-mentum van a birtokában, és azokat a múzeum ren-delkezésére bocsátaná, jelentkezzenek a +36-1-327-77-84 telefonszámon H, Sz, P 9^h és 12^h között.

Életművének elismeréseként **Giraldillo-díjat** vett át a 2005. novemberi Sevillei Filmfesztiválon **Tarr Béla,** akinek a fesztiválon is bemutatott 12 filmből álló élet-művét műsorra tűzi a madridi Filmoteca Espagnola, majd Cordobában az andalúziai Filmarchívum. Mundruczó Kornélnak versenyprogramban bemuta-tott Johanna című operafilme a zsűri különdíját nyer-te el. A díj biztosítja a nyertes film spanyolországi moziforgalmazásának költségeit. A november 4-én kezdődött Sevillei Filmfesztivált teljes egészében az európai mozinak szentelték, összesen 160 filmet vetí-tettek le.

A British-Hungarian Society és a SpiroArk közösen szervezett zene és költészet estén **Gömöri György** Ang-liában élő költő és Clive Wilmer Radnóti fordításai-kból olvastak fel, csellón játszott Sagi Hartov az Athenaeum Clubban, Londonban.

A Nemzeti Könyvtár fennállásának 200. évforduló-jára kiadott díszkötetben a könyvtár legszebb kincsei láthatók, pl. Corvinák, Haydn, Mozart kéziratai. Monok István a könyv szövegéért felelős, Kiss Ilona a képe-k szerkesztője, Antalffy M. Elaine fordította és Hapák József fényképezte a különösen szép kivitelű művet, melyet a Magyar Könyvklub adott ki.

„Im Schatten des Staatsvertrages” (Az államszerző-dés árnyékában) címmel szimpóziumot szervezett a Wiener Arbeitsgemeinschaft für Volksgruppenfragen (Bécsi Népcsoportkérdés-Munkaközösség) november 13-án este a Burgenlandi Horvát Központban. A ren-dezvény keretében szakértők, kortanúk és népcsoport-képviselők bemutatták az egyes népcsoportokat, így a csehek, a horvátok, a lengyelek, a magyarok és a szlo-vének helyzetéről számoltak be. A magyar népcsoport helyzetéről Payer Andrea, Deák Ernő és Gálffy István számolt be.

A hetente 800 ezer példányban megjelenő Wiener Bezirksblätter (Bécsi Kerületi Lapok) **“Az év vendég-lője” díját** a közönség szavazatai alapján 2005-re -nagy főlénnnyel - a belváros egyik kis utcájában, a Bräuner Strasse 2. alatt található **“Ilona-Stüberl” kapta.** Az ét-termet Somlai Mihály és felesége, Ilona alapította 1957-ben. A mindössze 25 személyes belső helyisé-gel és nyári terasszal rendelkező vendéglő az első pil-lanattól a hagyományos magyar konyha remekeit kí-nálta, napjainkban már nyolc nyelven, köztük japánul. Az üzletet 1987 óta Somlai Mihály nevelt lánya, Fodor Mária vezeti.

A rákos betegek sugár- és/vagy kemoterápiás keze-lésénél Magyarországon egyre jobban elterjed az

AVEMAR táplálkozási adalék felhasználása. Mint arról Bécsben egy prof.dr. Hídvégi Máté vezette rákspecia-listákból álló magyar kutatócsoport beszámolt; a Szent-Györgyi professzor kutatásai alapján a búzacsírából kiindulva sikerült egy olyan táplálkozási adalék előál-lítása, mely, mint azt különböző rákkutató központok által végzett összehasonlító klinikai vizsgálatok során kimutatták, hathatósan csökkenti az áttételes dagana-tok létrejöttének valószínűségét. Az AVEMAR adago-lása, melyet mindig a kezelés kiegészítéseként, soha nem a terápia helyett alkalmaztak, különösen a vas-tagbélrák, és a szájüregrák kezelésének kiegészítéseként vált be, de jelentősen csökkenti a kemoterápia kellem-tlen mellékhatásait is. A táplálkozási adalékként regisz-trált készítményt Ausztriában a **Fresenius Kabi** hozza forgalomba, csak gyógyszertárakon keresztül.

Két játékonysági koncert rendezését kezdeménye-zte **Kilyénfalvi Gábor** hegedűkészítő mester St. Pöl-tenből, a **székelyföldi – Nyikó-menti** – árvízsjúttotta falvak lakóinak megsegítésére. A Katolikus Magyar Értelmiségi Mozgalom, a bécsi Magyar r.k. Lelkész-ség, a Kaláka-Club, és több más magyar egyesület közre-működésével november 11-én a St. Pölten-i püspök-ség nyári prefektóriumában, majd december 2-án a bécsi Theresianumban megtartott koncert keretében gyűjtést rendeztek. A fellépő művészek: Anzinger Zsu-sza hárfa, Butkai Enikő szoprán, Sophia Hahn hege-dű, Johanna Horny zongora, Kopjás Gabriella fuvola, Evangelika Koulianou zongora, Gabriele Kramer zon-gora, Mező Katalin hegedű, Németh Tibor zongora; Thomas Rasl hegedű, Karin Reda fuvola, Soós Brigitta gitár és Simon Zeugbauer trombita, honoráriumukat ajánlották fel, szponzoráló cégek, a Brauererí Zwettl, a Kilyénfalvi-zeneűzlet St.Pölten és az In Vno Veritas bécsi magyar borkereskedés (1., Salzgies 4) gondos-kodtak a bűféről.

Összeállította: SZEMERÉDI TIBOR

FORMÁLÓDIK A KONCEPCIÓ

Részlet egy 1957-es bírósági ítéletből

1957. június 10-én hirdetett ítéletet az ún. Gyepes-tanács első fokon, hogy megtorolja a mosonmagyaróvári sortűzet követő lincselést. Valójában azért, hogy a sortűzért felelősök felelősségét elkenje, s egy utólagos, folyamatosan formálódó koncepcióban megalapozzon egyféle összeesküvés-elméletet.

A perben halálra ítélték Földes Gábor színészt, Tihanyi Árpád tanárt, Gulyás Lajos református lelkészt, Weintráger László segédmunkást, Cziffrik Lajos tehenészt, és Zsigmond Imre földművest. Kiss Antal fűtő életfogytiglant kapott, ezt másodfokon halálra súlyosbították.

Az ítéleteket 1957. december 31-én és 1958. január 15-én Sopronkőhidán hajtották végre. (Lásd BN 2005. november–decemberi számának 5. oldalán: Mosonmagyaróvár ötvenhatja)

Az alábbiakban az ítélet indoklásából közlünk részletet. Nem kell különösebb képzelőerő ahhoz, hogy rájövünk, e per előkészítése folytán már kész a koncepció a nemzetközi összeesküvésről, s Nagy Imre és társai sorsa is megpecsételődött.

Az ítélet szövegét eddig – tudomásunk szerint – még nem publikálták. A szöveg eredeti helyesírását megőriztük, egy-egy írásjelet tettünk csak ki a jobb érthetőségért.

Böröndi Lajos

„IV. A büntetés kiszabásáról

A vádlottak cselekményének társadalomra veszélyességét vizsgálva az egész tevékenységüket bele kell helyezni az országos összefüggésekbe az akkori nemzetközi viszonylatokba.

Ennek a büntető pernek az anyaga is minden vonatkozásban igazolja, hogy a forradalmi Munkás Paraszt Kormány magalakulásától kezdve az egyedül lehetséges és helyes utat választotta a kibontakozásra.

Világosan bizonyítja ez a per, hogy a Magyar Szocialista Munkáspárt értékelése az 1956. évi október, november havi eseményekkel kapcsolatban helyes volt és mindenben megfelelt a valóságnak.

A per anyagából tisztán látszik azoknak a rágalmaknak valótansága, amelyeket különösen írói körökből, de egyéb vonalon is minduntalan terjesztettek az októberi események értékelésével és a Párt politikájával kapcsolatban.

A per alapján is megállapítható, hogy az 1956-os év a népi-demokratikus Magyarországon nemcsak bizonyos kormányzati, gazdasági és politikai hibák kijavítása megkezdésének éve volt, hanem egyben az elmúlt 12 év alatt a már régen levert és megdöntött magyar ellenforradalmi erők soha nem ismert kedvező lehetősége az elveszett „paradicsom” visszaszerzésére.

Az ellenforradalom számára a kedvező lehetőséget az adta, hogy a Párton belül is kialakult ellenzék fellépésében a józan hang elveszett és csak igen kevesen, különösen kezdetben ismerték fel az ellenforradalom készülődéseit.

A per anyagából az is kitűnik, hogy a Győr-megyei ellenforradalmi erők tevékenysége nyílt színrelépése akkorra volt időzítve, amikor Budapesten már Nagy Imre és csoportja pozíciója megszilárdultak.

A Győri Nemzeti Tanácsban a faltörő kos szerepét a Földes Gáborok játszották. **Földes Gábor** is egyike volt azoknak, akik a kommunista álarc mögött a tömegeket becsapva előkészítették a talajt a reakciónak. Ahogy **Földes Gábor** vallja, az ótágú csillaggal a mellén a pártot életető jelszavakkal vonult ki az utcára, és mialatt ő a kommunista jelmezben a szenvedélyeket felkorbácsolja, a faszizmus erői megkezdik működésüket, a csillagok leverésével, a bűnözők szabadon bocsátásával, a kommunisták összeszedésével stb.

Még mindig nem eléggé puha a helyzet, még a fegyver nem jó kézben van, tehát még szükség van **Földes Gábor**-ra el kell végeznie a lefegyverzést is, szabaddá kell tenni a határt, hogy a pozíciók átvétele a lehető legsimábban vér nélkül történjen, amire hosszú időn keresztül **Szigeti Attiláék** büszkék voltak, és nemzeti hősként ünneplheték magukat, hogy Győr népét megmentették a vérontástól. Azt is meg kell állapítani, hogy ezt hosszú ideig módjukban volt hangoztatni.

Miután Földes Gábor küldetését bevégezte, biztosította a terepet, **Szigeti Attiláék** nem szentimentálisak, a lakájt egy időre félreállították. Ezek a körülmények mutatják **Földes Gábor** és társai cselekményének rendkívüli társadalmi veszélyességét és mutatják egyben a vádlottak különösen **Földes Gábor** személyében rejlő nagyfokú társadalmi veszélyességét.

Győrben is, Mosonmagyaróvárott is éppen úgy, mint Budapesten az október végi napokban napról-napra forróbb lett a levegő. A Mezőgazdasági Akadémia diákjai pontokban foglalt követeléseket gyártanak. A követeléseknél már meglátszik, hogy a titkos rendező az ellenforradalom. Még a 23–24-i követeléseknél szó sincs a csillagok leveréséről, a szovjetek kivonulásáról. Még általában a belső reformokkal foglalkoznak, napról-napra nőnek a követelések, túlnőnek az iskolák falain, belső hatalmi, majd később nemzetközi politikai kérdéseket vetnek fel.

Ez a túlnövés nem véletlen, ez már az ellenforradalom szándéka.

És ahogyan Pesten változtak át a reformkövetelések ellenforradalmi követelésekké, úgy erősödött, változott

a vidéki ellenforradalmi erők hangja is. Majd a nyugati határ megnyitásával az imperialista erők segítségével Győr központja lett a Dunántúli ellenforradalmi erőknek, a követeléseiben merészebben, nagyobb lépésekkel haladt, mint Budapest. És nagyban hozzájárult ahhoz, hogy az amúgy is tehetetlen **Nagy Imre** kormányt a faszizmus erői kézbe kaparintsák.

Az imperialista segítségnyújtás nemcsak eszmei téren, de konkrét ténykedésekben is már az első napokban jelentkezett. A nyugati újságírók mit sem törődve az írói hivatással, nem válogatósak. Kenyéradó gazdájuk szolgálatában a gyilkosságot is vállalják, mint a jelen perből is kitűnik. **Stefkó József** felakasztásánál egyik nyugati újságíró tevékenkedik. Ő köti meg a fán a kötelet, majd különböző pózokban felvételeket csinál és viszi a hírt nyugatra, a „dicsőséges szabadságharcról”. **Zsigmond Imre, Weintráger László** portréjával, mint a márciusi ifjak utódai a hős szabadságharcosok.

De a jelen per anyagában ugyanúgy megtaláljuk a „semleges” Ausztria aktív tevékenységét. Csak akkor hajlandók segítséget nyújtani, ha a határőröket a határról eltávolítják, sőt a parancsnok, **Fekszí-alezredes** név szerinti eltávolítását követelik. Azzal a jelszóval, hogy a vörskeresztes adományokat a magyar népnek és nem az ÁVH-nak küldik. Ma már világos előttünk, hogy az adományok alatt ők mit értek és ezeket az adományokat miért nem akarták a határőrök kezébe adni.

A vádlottak cselekvőségét ilyen összefüggésben vizsgálva meg kell állapítanunk, hogy a vádlottak által elkövetett bűncselekmény mérhetetlen károkat okozott népünknek, jóvátehetetlen az a bűn, amely lelkiüket terheli.

A fenti körülmények figyelembe vétele mellett a büntetés kiszabásánál figyelembe vette a megyei bíróság a vádlottak cselekményének hatását. Néhány vonatkozásban már fentebb a bíróság érintette ezt a kérdést, de nem hagyható figyelmen kívül különösen a határ megnyitásának későbbi hatása, nevezetesen, hogy az ország területéről a történelemben soha nem tapasztalt méretű kívándorlásnak nyitottak utat, éppen abban az időben, amikor az ellenforradalom erői, s így vádlottak is kihasználták a szocialista építésünk korábbi hibáit hallatlan zűrzavart, fejtelenséget teremtettek az országban.

A **Földes Gáborok** féle ún. kommunisták, a **Tihanyi Árpád** és **Gulyás Lajos** féle „szocialisták” a külföldi imperializmussal karöltve - amellet, hogy megteremtették a zűrzavar légkörét, ezzel szoros összefüggésben - gondoskodtak arról, hogy százazreket kergessenek kilátástalan jövőbe, süllyessenek a kapitalizmus mocsarába.

A per világosan mutatja, hogy kikre támaszkodtak **Földes Gábor** és társai. A **Szalai, Zsigmond** és **Cziffrik** féle gyilkosokra, akik méltó segítő társaik voltak a „nemzeti kommunizmus”, vagy ahogyan **Gulyás Lajos** mondotta a „krisztusi szocializmus” ügyének. A per szereplőit nem lehet elválasztani egymástól. Egyik függvénye a másiknak. S együttesen és világosan megrajzolja a képét az ellenforradalom résztvevőinek keresztmetszetéről.

A megyei bíróság a büntetések kiszabásánál mindezeket a körülményeket, értékelte s a vádlottak személyét vizsgálva szabta ki a rendelkező részben írt büntetéseket.

Földes Gábor cselekményének és személyének megvizsgálása után a megyei bíróság külön tanácsa arra az álláspontra jutott, hogy a törvényben előírt legsúlyosabb büntetéssel, a halálbüntetéssel bünteti.

A javára figyelembe vehető enyhítő körülmények, a büntetlen előélet, s a megbánást mutató beismerés olyan mértékben eltörpülnek cselekményének és személyének társadalmi veszélyességére, valamint a bűncselekményének tárgyi súlya mellett, mely szerint négy olyan bűncselekményben állapította meg a bíróság a bűnösségét, melyre egyenként is a törvény halált ír elő, hogy az enyhítő szakasz alkalmazására a megyei bíróság megítélése szerint lehetőség nincs. Enyhítésről különösképpen nem lehet szó akkor, ha figyelembe vesszük, a súlyosbító körülményeket, így a többszörös halmazatot, azt a körülményt, hogy a vádlott cselekményét nem összefüggő folyamatban követte el, hanem hosszú időn keresztül szívós kitartással, rendkívül változatos módszerekkel, a helyzet adta lehetőségekhez szinte dialektikusan alkalmazkodva.

Súlyosítóként kell értékelni a megyei bíróság álláspontja szerint azt a körülményt is, hogy vádlott cselekményeit kommunista jelmezbe öltözve követte el. S éppen ez a körülmény volt alkalmas arra, hogy a becsületes dolgozókat is időlegesen maga mellé tudta állítani, galádul, becsapva, kihasználva jóhiszeműségüket.

Mindezeknek figyelembe vételével a fentebb már írt büntetést találta törvényesnek a megyei bíróság.

Tihanyi Árpád II. r. vádlottat a megyei bíróság ugyancsak halálra ítélte. A cselekményének és személyének társadalmi veszélyességéről fentebb már szó volt.

Az enyhítő körülményeket vizsgálva csupán a büntetlen előélet s a családi állapot jöhet figyelembe. Ezeknek a büntetés kiszabására lehetséges hatása az egyéb körülményeket figyelembe véve olyan csekélyek, hogy az enyhítő szakaszok alkalmazását lehetővé nem teszik.

Tihanyi Árpádnál is súlyosítóként kell értékelni a többszörös halmazatot, a személyének megítélésénél nem hagyható figyelmen kívül osztályidegen származása. **Tihanyi Árpád** vádlottnál beismerését, mint enyhítő körü-

ményt a bíróság nem értékelte. Nevezett beismerése csak az utolsó szó jogán jutott kifejezésre, nyilvánvalóan a tárgyalás illetve a bizonyítási anyag eredményeképpen. Ez a beismerés is csupán a tényekre terjedt ki, a cselekmény elkövetésének szándékára azonban nem, ennél fogva, mint enyhítő körülmény nem értékelhető.

Gulyás Lajos III. r. vádlottat is halálra ítélte a megyei bíróság. Nála egyedül a családós állapot jöhet számításba, mint enyhítő körülmény. A súlyosító körülmények túlsúlya vádlott bűnösségének foka, az elkövetett cselekményeinek tárgyi súlya, azoknak mérhetetlen kárt okozó hatása, személyének társadalmi veszélyessége olyan fokú, hogy az enyhítő szakasz alkalmazása törvényszerűen nem lehetséges.

Nála súlyosító körülményként értékelte a megyei bíróság a többszörös halmazatot, az általa elkövetett cselekmények módját, nevezetesen azt a körülményt, hogy részben lelkipásztori befolyását felhasználva, részben a körülményektől függően volt országgyűlési képviselői mi-voltára hivatkozva hajtotta végre cselekményeit.

Ugyancsak súlyosbítóként értékelte a megyei bíróság azt a szívós kitartást, amelyet hosszú időn keresztül cselekményeinek elkövetésével tanúsított, alkalmazkodva a helyzet adta lehetőségekhez. Ezeknek a figyelembe vételével szabta ki a megyei bíróság a büntetést.

Földes Gábor, Tihanyi Árpád és **Gulyás Lajos** vádlottakkal szemben a megyei bíróság teljes vagyonelkobzást mondott ki, a BHÖ. 11. pont /5/ bekezdése alapján, e törvényhely kötelező rendelkezése szerint.

Varga Ernő IV. r. vádlott büntetésének kiszabásánál az összes körülményeket vizsgálva a megyei bíróság úgy találta, hogy a törvényben meghatározott büntetési tétel első határát megközelítő büntetés alkalmazása a törvényes.

Varga Ernőnél enyhítő körülményként értékelte a büntetlen előéletet, valamint azt a körülményt, hogy november 4-e után a rend, a konszolidáció érdekében tevékenkedett, s megakadályozta november 4-én tanártársainak ellenforradalmi kezdeményezéseit. Súlyosító körülményt vele szemben a megyei bíróság nem talált.

Így figyelemmel a cselekményének és személyének társadalmi veszélyességére, az elkövetett cselekménye tárgyi súlyára, úgy találta a megyei bíróság, hogy a minimum körüli büntetés alkalmas arra, hogy a vádlottat és másokat hasonló tevékenységtől a jövőben visszatartsa.

Az egyes jogoktól való eltiltást azért mondotta ki a bíróság, mert azok gyakorlására érdemtelennek tartja, a vagyonelkobzást a BHÖ. 11.pont /5/ bekezdésének kötelező rendelkezésének alapján.

Kiss Antal V. r. vádlottat a megyei bíróság életfogytig tartó börtönre ítélte. A vádlott büntetésének kiszabásánál alkalmazta az enyhítő szakaszt, a BTÁ.51.§./2/ bek.a., pontját.

A vádlottnál enyhítő körülményként értékelte a megyei bíróság a töredelmes megbánást mutató beismerését, büntetlen előéletét, s azt a körülményt, hogy vádlott szülők nélkül nőtt fel, s ennél fogva cselekményében is felismerhető eldurvultságát, részben a szeretet hiányában történt nevelése is befolyásolta. Súlyosító körülmény nála a többszörös halmazat s az összes körülmények értékelésével a megyei bíróság úgy találta, hogy vele szemben enyhítő szakasz alkalmazásának helye van, s ennek megfelelően hozta meg a döntést.

Weintráger László VI. r. vádlottat a megyei bíróság halálra ítélte.

Enyhítő körülményként ennél a vádlottnál a büntetlen előéletet és a családós állapotot vette figyelembe a megyei bíróság, viszont súlyosító körülményként vette igen nyomatékosan figyelembe, hogy a vádlott olyan gyilkosságban vett részt, amelynek sértette jó barátja volt. Ez a körülmény arra a meggyőződésre juttatta a megyei bíróságot, hogy ez a vádlott, akinek gyűlölete az ÁVH iránt olyan mérvű volt, hogy barátját is képes volt felakasztani, az enyhítő szakasz alkalmazására nem érdemes, különösen, ha azt is figyelembe vesszük, hogy a vádlott korábban hosszú időn keresztül, mint rendőr teljesített szolgálatot, tehát ismerte a fegyveres testületek tagjainak kötelezettségét. Cselekményének társadalomra veszélyességét, személyének társadalom veszélyességét, a cselekmény tárgyi súlyát egybe vetve az enyhítő és súlyosító körülményekkel a bíróság úgy találta, hogy az enyhítő szakasz alkalmazására a vádlott vonatkozásában lehetőség nincs.

Szalai Ferenc VII. r. vádlottat a megyei bíróság életfogytig tartó börtönre ítélte. A becsatolt orvos-szakértői vélemény alapján s a megyei bíróság közvetlen észlelete alapján is azt állapította meg, hogy ez a vádlott a cselekménye elkövetésekor is csupán korlátozott mértékben volt beszámítható.

Ennek a körülménynek a figyelembe vételével enyhítőként értékelve a vádlott beismerését, megbánást és családós állapotát, a BTÁ.10§. /3/-ére figyelemmel a BTÁ.52.§-ának alkalmazásával állapította meg a büntetést. Súlyosítóként a vádlott büntetett előéletét s a többszörös halmazatot értékelte a megyei bíróság. Ennek a vádlottnak a cselekménye mutatja a legnagyobb brutalitást. Ezért a fennforgó nyomatékos enyhítő körülmények mellett is a megyei bíróság úgy találta, hogy a vádlottat hosszú időre el kell távolítani a társadalomból.

Cziffrik Lajos VIII. r. vádlottat a megyei bíróság halálra ítélte. Enyhítőként a büntetlen előlete és a csalá-

dos állapota értékelhető. A vádlott cselekményének tárgyi súlyával, társadalomveszélyességének fokával összevetve ezek az enyhítő körülmények olyan súlytalanok, hogy az enyhítő szakasz alkalmazását nem teszik lehetővé. Különösen, ha azt a körülményt is figyelembe vesszük, hogy a vádlott a cselekménye elkövetése után még kérkedett is azzal, másoknak elmesélve.

Zsigmond Imre IX. r. vádlottat a megyei bíróság halálra ítélte. Enyhítő körülményként egyedül családós állapotát értékelte, súlyosbítóként a büntetett előéletét, a többszörös halmazatot találta.

Ezeknek a figyelembe vételével s a többi vádlottnál felsorolt körülmények egybevetésével az enyhítő szakasz alkalmazása lehetőséget a bíróság itt sem talált.

Zsigmond Imre is kérkedik az elkövetés után a cselekményével. Ez is azt mutatja, hogy az általa elkövetett bűncselekményeket nem tartotta szégyellni valónak sem, vagyis brutalitása odáig süllyedt, hogy túltett a közönséges bűnözőkön, akik legalább bűncselekményeiket igyekeznek titokban tartani, a szégyenérzetük tiltakozik a nyilvánosságra kerülés ellen.

Kiss Antal, Weintráger László, Szalai Ferenc, Cziffrik Lajos és **Zsigmond Imre** vádlottak vonatkozásában a kiszabott mellékbüntetések a törvény kötelező rendelkezésein alapulnak.

Molnár Ferenc X. r. vádlottat a megyei bíróság 5 évi börtönre ítélte. Enyhítő körülményként értékelte nála a büntetlen előéletét, töredelmes megbánást mutató beismerését, valamint enyhítő körülményként értékelte nála, hogy cselekménye elkövetésében nagyban befolyásolta az az izgalmi állapot, amelybe az események következtében került, különösen a tömeghangulat, amely a győriek megjelenésével bosszúálló hisztériás hangulattá fajult. Ezeknek a körülményeknek az értékelésével alkalmazta a vádlottal szemben a megyei bíróság a BTÁ. 51.§. /2/c./ pontját, arra is tekintettel, hogy súlyosító körülményt vele szemben a megyei bíróság nem észlelt.

Körödi Károly XI. r. vádlottat a megyei bíróság 7 évi börtönre ítélte. A beismerés és családós állapot, mint enyhítő körülménnyel szemben a többszörösen büntetett előéletét értékelte súlyosítóként a megyei bíróság. A **Molnár Ferenc**cel kapcsolatosan már értékelt körülményeket figyelembe véve úgy találta a megyei bíróság, hogy ez a büntetés alkalmas a vádlott s mások visszatartására a bűncselekmények elkövetésétől. A BTÁ.51.§./2/ bek.c. alpont alkalmazásával szabta ki a bíróság a büntetést.

Fekete István XII.r. vádlottat a megyei bíróság 2 évi börtönbüntetésre ítélte. Sem enyhítő körülményt, sem súlyosító körülményt a megyei bíróság nem talált.

Így különösen a vádlott cselekményének társadalmi veszélyességéből kiindulva állapította meg a büntetést. Nem vitásan vádlottnak cselekménye az akkori hangulatban nagyfokú veszélyességet mutatott. Minden hasonló tevékenység alkalmas volt az egyébként is izzó tömeghangulatot tovább fokozni.

Ezért a megyei bíróság úgy látta, hogy a kiszabott büntetés áll arányban a bűnösségi körülményekkel s azt a BTÁ.52.§ (2) b.c./ pontja alapján állapította meg.

Végezetül mint rendes bíróság járt el az ítélethozatalnál a megyei bíróság, amikor **Sipos Dezső** XIII. r. vádlott felett ítéletet hozott.

Sipos Dezső vádlottat a megyei bíróság 6 hónapi börtönre ítélte.

E vádlottnál enyhítő körülményként megbánást, beismerését, büntetlen előéletét, valamint azt a körülményt értékelte nyomatékos súllyal, hogy a határőr laktanyánál a sortűz alkalmával testvéröccsét agyonlőtték, s a bűncselekményre irányuló szándéka az ebből keletkezett felindulásból származott.

Súlyosító körülményt vele szemben a megyei bíróság nem talált, s ezek figyelembe vételével a BTM.51.§.(2)bek. D./ pontját alkalmazva szabta ki a büntetést.

Molnár Ferenc, Körödi Károly, Fekete István és **Sipos Dezső** vádlottakkal szemben a kiszabott mellékbüntetések a törvény kötelező rendelkezésein alapulnak.”

Svájci ész, magyar szív

Dr. Ph. Robert Riedel vallástörténész, tanár, újságíró, lelkipásztor, szociális munkás-, magyar édesanya és svájci édesapa gyermekeként látta meg a napvilágot Erdélyben, 1917-ben.

- Mint annyi más svájci a századok folyamán, már a nagyapám, s nyomában apám is, külföldön kereste kenyerét. Nagyapám a modern Budapest építésére érkezett egykor Magyarországra, apám pedig egy magyar gyár leányvállalatának technikai vezetője lett Nagyenyeden, ebben a Kárpátok lábánál lévő, nagy múltú kultúrát hordozó városban. Itt ismerkedett meg a régi erdélyi családból származó édesanyámmal, majd összeházasodván nagy szeretetben éltek, hangulatos, felejthetetlen gyermekkort teremtvé nekünk, három gyermeküknek. Apám, csak a katonai szolgálata letételére tért vissza Svájcba, de Nagyenyeden telepedett meg, mivel édesanyám nem akarta elhagyni Erdélyt. Elemi és középiskolai tanulmányaimat Enyeden végeztem három nyelv (magyar, német, román) és három vallás (református, katolikus, ortodox) harmonikus közegében. Anyám református volt, apám katolikus, így nekem két vallásom volt, de nagy ünnepeken ellátogattunk az ortodox szertartásokra is. Édesapám- a családi hagyományhoz híven- megtartotta svájci állampolgárságát, ezért a korabeli román törvénynek megfelelően mint idegen állampolgárságú gyermek, tanulmányaimat román nyelvű elemi iskolában kezdtem, majd a középiskolát a híres, magas színvonalon oktató Titu Maiorescu román liceumban végeztem: A liceumban eltöltött évek meghatározóak lettek számomra, itt nyílt meg a világ, itt sajátítottam el azt a szemléletet, hogy élhetnek együtt különböző nemzetiségű és vallású emberek megértésben és egymás iránti tiszteletben. Ez a szellem olyan felejthetetlen élményt jelentett nekem, hogy 1943-ban <*Siebenbürgen, eine Schweiz von Osteuropa*> címmel a *Basler Nachrichten* hasábjain meg is írtam..

Miként érett meg az egykori mérnöknek induló fiatalemberben a pályaválasztás szándéka?

Az érettségi után a kolozsvári egyetemre mentem, ott - apám kívánságának megfelelően - először matematikát hallgattam a híres *Abramescu* professzor tanítványaként, ám úgy éreztem, nekem más a hivatásom. Misszionárius orvos akartam lenni, *Albert Schweitzer* példája lelkesített, ezért beiratkoztam a Református Teológiai Akadémiára, ahol bár magyar nyelven folyt az oktatás, nekem ez nem okozott gondot. Talán a román nyelvet beszéltem a legjobban, ám a magyar nyelvtudásom sem hagyott sok kívánnivalót maga után, hiszen édesanyámtól és a vakációban magyar barátaimtól alaposan elsajátítottam. A teológiai karon ismerkedtem meg mélyebben a magyar irodalommal, a héber, a görög nyelvvel és itt kezdtem meg az önkéntes munkát a Keresztény Ifjúsági Egyesület Világszövetségében (UCJG), mely később egész életemben végigkísért. Váratlan családi tragédia következtében azonban – apám fiatalon elhunyt -, vége szakadt misszionárius orvosi terveimnek, egyedül kellett el-tartanom magam, és gondoskodnom a jövőm-

ről. Elhatároztam, apám hazájába megyek, és ott folytatom tanulmányaimat. A téli szemesztert 1936-ban már Bazelben kezdtem, majd a zürichi egyetemen folytattam: teológia, történelem, pszichológia és filozófia tárgyakat hallgattam.

A tanulásban nem állt meg. Amerikában képezte magát tovább.

1947-től két évet töltöttem Amerikában, előbb Chicagóban végeztem postgraduális tanulmányokat, pszichológiát és módszertant tanultam, majd diplomamunkát írtam. Később már oktattam is: vallástörténetet és ökumenizmust. Elgondolásom szerint minden nagy vallás felsőbbrendű lény létezését, a felebaráti szeretet gyakorlását tanítja, valamint utat mutat az örökkévalóság felé. Valójában mindegyik vallás közös vonása az, hogy az emberi lélek táplálására szolgál. Ezért az ökumenizmus kutatása, oktatása, elősegítése lett a kedvenc témám egész későbbi életem folyamán. Időközben családot alapítottam, a bazeli egyetemi évek alatt megismert feleségem egész életemben, minden tevékenységemben igaz társként segített, s a második amerikai évemre már ő is elkísért. Mindketten Los Angelesben református parókia kulturális központjában dolgoztunk, én ökumenikus kurzusokat vezettem, és európai egyháztörténetet oktattam, tanárnő feleségem pedig a vasárnapi iskolában tanított és kulturális programokat szervezett. 1947-ben New York-tól San Franciscoig mintegy tizenkét ifjúsági táborban tartottam előadásokat és istentiszteleteket.

- Mikor tértek vissza újra Svájcba?

-1949-ben megpályáztam és meg is kaptam Genfben a német-svájci gyülekezet lelkipásztori tisztségét és a gyülekezeti lap szerkesztői posztját, melyet nagyon fontosnak találtam a gyülekezet összetartása érdekében. Ekkortól kezdve foglalkoztam intenzíven karitatív munkával is, hiszen bennem lüktetett mindig a bibliai kérdés: <*örzője vagyok felebarátomnak?*> Én életem minden szakaszában igennel akartam erre a kérdésre válaszolni, mert a célom volt, hogy enyhítsek az emberek lelki és testi szenvedésein. Megfogadtam, legyen bárki, aki kéréssel fordul hozzám, nem kérdezem meg tőle, hogy ki ő, nem vizsgálódok, igazat mond-e, segítőkészen fogadom, szükségét enyhíteni fogom, s bár gyakran visszaéltek a bizalmammal, a fogadalmamhoz hű maradtam máig.

- Mit jelentett ez gyakorlatban?

A 1945–1946 között a Vöröskereszt kötelékében a hadifogolytáborok lakóit igyekeztem lelkésként vigasszal segíteni, és ha lehetett, a testi gondjaikon enyhíteni. A Franciaország területén lévő táborokban mintegy negyedmillió ember élt, köztük harmincezer magyar. Olvasmányokkal, tanfolyamokkal, zenével, sporttal, vigasszal próbáltuk a testileg lelkileg leromlott állapotban lévő hadifoglyokon segíteni. Később a KIE Világszövetség titkáráként, majd az egyetemes szolidaritás és a felekezeti különbségek nélküli szeretetre épülő Y's Men's Club tagjaként, majd pedig közép- és dél-európai igazgatójaként, Indiába, Dél-Amerikába, Lettország-

ba juttattunk el anyagi segítséget és életszükségleti cikkeket. 1956-ban a Svájci Vöröskereszt felkérésére, a magyar forradalom után Svájcba érkező tízezer magyar menekült ellátásában segítő önkéntesként fordítottam, elkészí munkát végeztem. A Zürichben kiadott Hírmondó című lapnak lettem társszerkesztője, azzal a céllal, hogy a magyar fiatalok tájékoztatását, a svájci életbe való beilleszkedésüket elősegítsük. Ezer-szavas magyar-francia szótárt is készítettünk számukra. Öt évig végeztem önkéntesen ezt a munkát. Úgy vélem, Svájc számára minden téren gazdagodást jelentett az 56-os magyar emigráció érkezése, hiszen közülük nagyon sokan a kulturális, tudományos vagy a gazdasági életben végzett tevékenységükkel hozzájárultak az ország szellemi és anyagi gyarapodásához.

- Időközben más munkahelyre került.

- 1952-ben súlyos beteg lettem, operáció, és utókezelések sora várt rám, sokáig, s mire meggyógyultam helyettem más dolgozott korábbi munkahelyemen. Így 1955-től egyházi közösség, az Association du Foyer Reformé igazgatójává neveztek ki, ahol sokrétű lelkészi, oktatói, kulturális és karitatív tevékenységgel foglalkoztam. Közösségünk egyik célja a mentálisan beteg gyerekekkel való törődés, oktatás volt. Az újságírást is folytattam, filizófiai, vallási és szociológiai cikkeket írtam, melyeket a *Basler Nachrichten*, a *La Tribune de Genève*, a *La Vie Protestante* és a *Lenzburger Zeitung* hasábjai közölték. Svájci és nemzetközi szervezetek - egyebek között a *Wilton Parc*, az *Association Suisse de la Politique Étrangère*, a *Nouvelle Société Helvétique* - munkájában is részt vettem, célunk az emberek a népek egymás felé közelítése volt mindig. A hetvenes évek folyamán gyakran volt alkalmam arra, hogy beszámoljak nemzetközi fórumokon a Romániában élő magarság súlyos elnyomatásáról, hogy megismerjék egész Európában a gondjaikat. Mindig hittem abban, hogy majd Közép-Európában is leomlanak az embereket egymástól elválasztó falak.

- Energiája lankadatlan, hiszen 1990-ben, 73 évesen új feladatot kapott.

- A genfi protestáns egyház hivatalos küldöttje lettem Erdélyben, azzal a céllal, hogy elősegítsük a két egyház közötti kapcsolatot anyagi és szellemi támogatással. Sikertült Kolozsvárt létrehozunk az Erdélyi Gyülekezet Diakóniai Központját, parókiáknak segítettünk gépkocsi-vásárlásban, számos fiatal magyar lelkipásztor ösztöndíjjal kapott a genfi egyetemre postgraduális képzésre, erdélyi püspökök számára anyagi segítséget nyújtottunk, hogy részt vehessenek genfi konferenciákon, s ezzel bekapcsolódhassanak az egyház nemzetközi életébe, betegek kezelését, operációjuk finanszírozását vállaltuk, özegek, árvák megsegítésére - felekezeti különbségek nélkül -, ruhákat, csomagokat anyagi segítséget juttattunk el. Gyakran biztosítottunk szegényebb sorsú fiataloknak, nyugdíjasoknak üdülési lehetőséget, segítettünk parókiáknak gépkocsi-vásárlásban. *Csiha Kálmán* erdélyi püspökkel és munkatársaival nagyon jól együtt dolgoztunk. Nem felejtettem el Magyarországot sem, ott is igyekeztem enyhí-

teni a gondokon, de Erdély segítése szívügyem volt, mert azonkívül, hogy számos baráti szál köt oda, meghatározó, hogy ott születtem, s az a gazdag útravaló, melyet gyerek és diákkoromban ebben a soknemzetiségű, sokszínű világban kaptam egész életemre nézve maradandó élményt, indíttatást.

- Sok lemondás és szeretet volt szükséges ehhez, de mindez nem lett volna elég, hogy ezt a többezer frankot kitevő adományt- mely az Ön áldozatkész törekvésének eredménye-, előtremtse. Hogyan sikerült mégis?

- Nekem svájci feleségem van és a szívem mégis magyar, így sok munkával és meggyőző érvekkel sikerült megnyerni külföldi valamint svájci egyházi és egyéb karitatív szervezeteket. Többek között a volt gyülekezetem, az *Association du Foyer Reformé* minden vagyonát odaadta Erdély megsegítésére, de sokat segített a Genfi Protestáns Egyház is, jóindulattal állt mellettünk a *Conférence des Eglises Européennes*, akik szintén nagyon sokat tettek Erdély érdekében.

Ha valahol támogatókat kereső utamban megfordult a fejemben, mit is keresek én itt politikusok, diplomaták között tárgyalva, érvelve, mindig arra gondoltam, de hiszen én is diplomata vagyok, a szeretet Mesterének nagykövete. Bármit és bárhol sikerült elérnem, az soha nem az én érdemem volt, ennek éltem, erre a szolgálatra kaptam elhívást, de a kálvini teológia után én is csak azt mondhatom: *”Soli Deo Gloria”*

(*Riedel Robert dr.Ph.* Köztársasági Érdemrendet kapott a magyar kormányfőtől a szülőföldre való hűségért és a rászorulókat támogatásáért.)

CZELLÁR JUDIT

JÓTÉKONYSÁGI KONCERT

„Csepp a tengerben“

jótekonysági hangverseny

2006. március 18-án

19⁰⁰ órákor

a

belvárosi református templomban

(Bécs I., Reformierte Stadtkirche, Dorotheergasse 16)

a pilisi állami gondozott gyermekek támogatására. A koncerten Bécsben élő fiatal magyar művészek, a Bécsi Magyar Kamarazenekar tagjai Bach, Mozart, Gounod és Strawinsky műveket adnak elő.

Az utána követő agapén a Duna Televízió jóvoltából lehetőség nyílik a személyes találkozásra néhány gyermekkel a pilisi lakóotthonból.

Felvilágosítás:

Gebauer Hanga [0699/88468831]

Szakács Ajtony Csaba [0699/12013566]

Múzeumi ajánló

2005. december 7-én nyílt az **Albertinában** és 2006. március 19-ig látogatható kiállítás Ausztria legnagyobb expresszionistája, **Egon Schiele** műveiből. Az Albertina több mint 130 alkotásból álló gyűjteménye a világ minden tájáról érkező, mintegy 90 további művel egészül ki. Egon Schiele munkássága az első alkalommal kerül ilyen részletességgel bemutatásra: a látogatók önárképeket, aktbrázolásokat, portrékat és tájképeket csodálhatnak meg a művész kezdeti korszakából egészen 1918-as korai haláláig, hiszen a kiállítók célja az volt, hogy most nyomon követhesse a közönség az 1890-től 1918-ig élt művész teljes művészi fejlődését.

A kiállítás anyagában elsősorban portrék és aktoz szerepelnek. A legérdekesebb talán az a tíz akvarell, amelyet a művész a neulengbachi börtönben eltöltött, alig több mint három hét alatt festett. A kor osztrák polgárait ugyanis megbotránkoztatta Schiele erotikus stílusa, és 1912-ben huszonnégy napra börtönbe csukták közszemere msértés miatt.

Schiele - 1890. június 12-én született a Duna melletti Tulln városkában. 1918. október 31-én halt meg Bécsben - meghatározó alakja volt a XX. század osztrák festészetének, jelentős hatással volt a bécsi és az európai szecesszióra. Tehetségére már a középiskolában felfigyeltek. Már 1909-ben vannak hódolói, barátok, műgyűjtők és vásárlók veszik körül. Az expresszionizmus jegyében szabadul meg az ifjúi pátosz-tól, lázongástól és spontaneitástól. Klimt mellett Van Gogh, Toulouse-Lautrec és Munch van rá hatással.

Schiele a bécsi Akadémián végzett tanulmányai során Gustav Klimt hatására a szecesszió dekoratív formavilága felé fordult, majd a tízes években rajzos, expresszionista stílust alakított ki. Az önmagáról és fiatal lányokról, nőkről készült aktrajzain érte el az ember, illetve az emberi test ábrázolásának azt a fokát, amelynek révén később a body art és az emberi testet önmagában kifejező eszközként használó művészeti törekvések előfutárává vált. Művészete őszinte és provokatív, intenzív képein az emberi alakot erősen lecsupaszítja szexuális és pszichológiai értelemben is. Ő a művészettörténet egyik legnagyobb rajzolója, és talán önmaga leggyőtrőbb festője is.

1911-től vesz részt kiállításokon, melyeken a kor legnagyobb művészeivel állít ki. 1915-ben behívják katonai szolgálatra, 1918-ban pedig nagy anyagi és erkölcsi siker övezi a bécsi Sezession által szervezett kiállítását. Felívelő pályája azonban tragikusan félbeszakad, amikor még ugyanebben az évben először feleségét viszi el a spanyolnátha-járvány, három nap múlva pedig ő is meghal. Az Ober Sankt Veit-i temetőben Schiele síremlékét 1928-ban **Ferenczy Béni** készítette.

Az idej év **Mozart** jegyében telik, ebben az évben emlékezünk meg Mozart születésének 250. évfordulójáról. A Domgasse 5-ös szám alatt talál-

ható **Mozart egyetlen máig fennmaradt lakása**. Ebben a házban a zeneszerző 1784-től 1787-ig alkotott. Az egész épület átfogó felújítását követően, 2006-tól a Mozart-ház három emeleten fogadja majd a vendégeket. A látogatók összesen 1000 m²-nyi alapterületen ismerhetik meg Mozart világát, zsenialitását és a családjával, barátaival és ellenségeivel való viszonyát.

A **MUMOK**-ban december 15-én nyílt meg és február 19-ig látogatható **hat élvonalbeli osztrák absztrakt művész** alkotásaiból egy színvonalas kiállítás, melynek anyaga 2005 áprilisától októberig a kínai modern művészet múzeumaiban - Sanghaj, Peking, Xian, és Guangzhou - volt látható. A kínai turné befejező állomása a mostani bécsi kiállítás.

A kiállító művészek: **Erwin Bohatsch, Herbert Brandl, Gunter Damisch, Hubert Scheibl, Walter Vopava, Otto Zitko**.

A **MAK (Museum für angewandte Kunst)** 2006. június közepéig mutat be **egyiptomi késő antik és korai iszlám textíliákat**. Ezek a kiváló állapotban lévő úgynevezett kopt-textíliák a 3. és 8. századból valók. A MAK tulajdonában több mint ezer kiváló kopt textília van, melyeket 1883-ban örökölt a múzeum és **Alois Riegl** – aki 1885-ben a múze-

um textília részlegének volt szakavatott vezetője - kiváló szaktudással kezelte és szakmailag feldolgozta a gyűjteményt. Ebből a hatalmas anyagból látható most 114 reprezentatív darab. A kiállítás Alois Riegl halálának 100. évfordulójának megemlékezésére nyílt meg.

A **BA-CA Kunstforum és a Kunsthalle Wien közös rendezésében** látható egy igen érdekes kiállítás, ***Superstars: Von Warhol bis Madonna. Das Prinzip Prominenz*** címen. A kiállítás szlogenje: A kiválóság elve, de a kiválóság egy relatív fogalom. A XX. században erre inkább a sztár fogalmat használták, mely kifejezés elsősorban a médiáknak köszönhető. A kiállításon sztárok ill. akik sztárokká váltak életük során, láthatók a művészet, a film, és a divat világából, így Marilyn Monroe minden idők leghíresebb filmsztárja, vagy Jonathan Meese, de többek között: Steven Klein, Gavin Turk, Christian Ludwig Attersee, Piotr Uklanski, Mathew Barney, Jeff Koons, Timm Ulrichs, Joseph Beuys, Elke Krystufek, Francesco Vezzoli, Marc Bijl, Inez van Lamsweerde, Andy Warhol, Michael Blum, Matthieu Laurette, Annie Leibovitz, Markus Lüpertz, Urs Lüthi és még sokan mások. A kiválóság elve vonatkozik ún. ipari termékekre is, mint Nike, McDonalds, Marlboro vagy a Coca Cola, melyeknek emblémájuk vált „sztárrá”. A kiállítás február 22-ig tart nyitva.

ASZALÓS

MAG. RUDOLF VOUK*

A kétnyelvű helynévtáblák ügye Karintiában

Ausztria hat etnikai kisebbséget ismert el: a cseh, szlovák, magyar, roma, horvát és szlovén népcsoportot. Mindegyik különleges alkotmányjogi, és többoldali szervezésekben biztosított védelmet élvez (St. Germain-i szerződés 1920). A szlovén népcsoport Karintiában és Stájerországban és a horvát népcsoport ezen felül még az 1955-ös bécsi államszerződés 7. cikkelyének különleges védelme alatt is áll.

Azonban ezen jogok megvalósítását hátráltatják és elhúzzák. Ötven évvel a bécsi államszerződés után még a 7. cikkely egyetlen pontját sem teljesítették maradéktalanul, a stájeri szlovénokat illetően még hozzá sem kezdtek.

A szlovén népcsoporthoz ma 15–50 ezren tartoznak, és erős asszimilációs nyomásnak vannak kitéve. Az I. világháború előtt például a szlovének aránya Karintiában kb. a lakosság 1/3-át tette ki, ma a népszámlálás szerint kb. 3%, megjegyzendő, hogy a csökkenés nem kivándorlásra vezethető vissza, és a náci-időszakot kivéve nem is erőszakos etnikai tisztogatásokra. Ma a népcsoportok eltűnését mindenekelőtt az asszimilációs politika és a pártszervezetek támogatata kisebbségellenes egyesületek okozzák.

A kisebbségi kérdésben a legélesebb politikai viták Karintiában zajlanak. A hivatalos nyelv, helységnevek, kisebbségi iskolaügy, a szlovén népcsoport részvétele a politikai és kulturális intézményekben és a kisebbségellenes szervezetek tevékenysége foglalkoztatja a tartományt évtizedek óta.

Hivatalos nyelv és helységnevek

Az 1955-ös bécsi államszerződés alkotmány-szintű rendelkezése, a 7. cikkely Z.3. pontja rögzíti a szlovén népcsoport jogát nyelvének használatára hivatalokban és hatóságok előtt, és kétnyelvű helynévtáblákra őslakos (autochton) településterületén. A szerződést évtizedeken át ignorálták. A népcsoporttörvénnyel 1976-ban bevezették a 25 %-os záradékot, valóban azonban csak a 60 %-nál magasabb arányú szlovén népesség lakta helységekben rendelték el kétnyelvű névtáblák felállítását. A karintiai szlovének autochton településterületének több mint 800 helységéből az 1977-es helynévrendeletbe 91 települést vettek fel, de csak 72-ben állították fel valóban a kétnyelvű táblákat. Az alkotmánybíróóság 2000 dec. 11-i döntésével (V 91/99) törvényellenesként hatályon kívül helyezte

a szövetségi kormány azon rendeletét (Hivatalos Nyelvrendelet 1977), melyben a német mellett a szlovén nyelv használatára is kötelezett bíróságokat, közigazgatási hatóságokat és egyéb hivatalokat meghatározza. A 2001 dec. 12-i ügynevezett „helynévtábla – döntéssel (G 213/01, B 2075/99)” az alkotmánybíróóság továbbá kimondta, hogy a népcsoport-törvény azon rendelkezése, miszerint kétnyelvű helynévtáblák csak a 25 %-nál magasabb arányban a népcsoporttól lakott helységekben szükségesek, érvénytelen, mivel ellenkezik a bécsi államszerződés 7. cikkelyével. A döntés szerint azokban a helységekben, ahol huzamos időn át a lakosság kb. 10 %-a szlovén, kétnyelvű helynévtáblákat kell felállítani. Az alkotmánybíróóság a döntés végrehajtására a kormánynak 2002 dec. 31-ig adott időt.

A legfelsőbb bíróság döntésének végrehajtása jogállamban magától értetődőnek kellene lennie. Jörg Haider, a Karintia tartományfőnöke – pártja, a BZÖ 2000 óta Wolfgang Schüssell szövetségi kancellár pártjával képezi a kormányt, - minden eszközzel megpróbálja ezt a jogállami magátólértetődőséget megakadályozni, és a jog- és alkotmányellenes állapotot 50 évvel az államszerződés után fenntartani. Schüssell kancellár és Haider tartományfőnök a probléma megvitására 2002-ben „konszenzus-konferenciát” hívtak egybe, melyre meghívták a szövetségi és a tartományi kormány, a nemzetgyűlés, a tartományi gyűlés, a Karintiai Haza-szolgálat és a Karintiai Védőharcosszövetség – mindkettő európaellenes és szélsőjobboldali politikai irányzatú szervezet – és a szlovén központi szövetség képviselőit.

Erős nyomás alatt a szlovének képviselőinek el kellett volna fogadniuk azt a javaslatot, mely kb. 400 kétnyelvű helymegjelölés helyett kb. legfeljebb 148-ra vonatkozott. Az előfeltételeket teljesen önhatalmúlag választották ki, amik mindamelllett élesen ellenkeznek az alkotmánybíróóság döntésével. Cserében a népcsoporttól a vita befejezését kimondó nyilatkozatot követeltek, melyben a központi szlovén szervezetek az államszerződés 7. cikkelyének maradéktalan teljesítését ismerték volna el.

Az ajánlat elfogadását a karintiai szlovének jogállami és kisebbségpolitikai megfontolásokból visszautasították. A következmény: Schüssell

kancellár kijelentette, hogy a tárgyalás sikertelen volt.

Csak 2005-ben – a háború végének 60. és az államszerződés 50. emlékévében – hívta össze Schüssell kancellár újólág a „konszenzus-konferenciát”. Ismét eredménytelenül: Haider tartományfőnök és a Karintiai Védőharcosszövetség elutasított minden, az 1977-es helységnévrendeleten (melyet az alkotmánybíróóság alkotmányellenesség miatt hatályon kívül helyezett) esetleg túlmenő kétnyelvű helynévtáblát. Csúpan az 1977-es rendelet szerint még hiányzó 19 kétnyelvű helynévtábla került volna a 2005-ös jubileumi évben a helyére, ebből öt felállítására Schüssell kancellár jelenlétében került sor, a többi 14 mindmáig hiányzik.

Pontosan 4 évvel az alkotmánybíróóság döntése után, 2005. december 13-án Jörg Haider tartományfőnök bemutatta a Wolfgang Schüssell kancellárral egyeztetett újabb javaslatot. Öt év átmeneti idő után Karintiában összesen 123 kétnyelvű helységmegnevezés lesz. Az 1977-es rendeletben eltervezett 91 kétnyelvű táblából 26-ot újra eltávolítának – többek közt azokat is, melyeket néhány hónapja Schüssell kancellár jelenlétében felállítottak, és 65 megmaradna. Ehhez jönne 58 új tábla. A javaslat alapja a szlovén nyelvet használó személyek tízszázalékos aránya az adott községben, vagy tizenöt-százalékos aránya az adott községek településein. Az alkotmánybíróóság döntésével ellenkezően, mely a népszámlálások hosszabb időn keresztül eredményeire hivatkozik (konkrétan az összes, II. világháború utáni eredményeket említ), Haider javaslata egyedül a legutolsó népszámlálásra alapozódik. De ez a szabály is csak akkor lépne életbe, ha ebbe az érintett községek kifejezetten beleegyeznek. Így tehát végényesen a helyi többség döntene a kisebbségi jogok felett. A megfelelő alkotmányos megoldás nyújtana a végérvényes szabályozás garanciáját, mely minden új helynévtáblavitát kizárna, nyilatkozta Haider tartományfőnök. Néhány nappal később Wolfgang Schüssell szövetségi kancellár a Sajtó Órája c. TV-műsorban Haider terveit a kérdéssel kapcsolatban „teljesen helyes”-nek nevezte.

Az Európai Parlament „Kisebbségi Inter-csoport”-ja 2005 július 7-én foglalkozott az ausztriai szlovén népcsoport helyzetével, és re-

zolúcióban felszólította a szövetségi kormányt, hogy hajtsa végre az alkotmánybíróóság döntését a hivatali nyelvre és a helynévtáblákra vonatkozóan, valamint teljesítse a kisebbségvédelmet az államon belüli és a nemzetközi kötelezettségei alapján

Az alkotmánybíróóság elnöke, Karl Korinek mint már előde is, Ludwig Adamovich, többször figyelmeztették a kormányt, hogy hajtsa végre az alkotmánybíróóság ítéleteit. A Sajtó Órája c. TV-műsorban 2005. november 20-án Korinek kijelentette: „Nagya becsülöm a politikai egyetértés keresésének szükségességét, ám ott, ahol jog szerinti köteleesség áll fent, azt teljesíteni kell.”

„In einem neuen Erkenntnis vom 12. Dezember 2005 (V 64/05-11) betreffend Ortstafeln A Bleiburg / Pliberk és a Bleiburg-Ebersdorf / Pliberk-Drveša vas” helytáblák ügyében hozott új, 2005. december 12-i ítéletében az alkotmánybíróóság megerősíti eddigi joggyakorlatát, és továbbmenően megállapítja a járási közigazgatóság jogkötelezettségét a kétnyelvű helységtáblák felállítását illetően.

Fordította SZEMERÉDI TIBOR

*) Mag. Rudolf Vouk, jogász, Karintiai Szlovének Tanácsának alelnöke

HÁTRÁNYOS MEGKÜLÖNBÖZTETÉS

Az érintett személyek az utóbbi években egyre többször szembesülhettek azzal a korántsem megtisztelő megállapítással, hogy a Népcsoport Tanácsok kizárólag tanácsadó szerepet töltenek be. Ez gyakorlatilag annyiban be is igazolódott, hogy az egyes dolgokbani állásfoglaláson kívül (főként támogatási kérdések) alig hallatták véleményüket. Az 1976. évi népcsoport törvény ugyan ezen „besorolás” folytatásaként kifejti, hogy a Tanácsok az egyes népcsoportok érdekeinek letéteményesei, tehát hallathatják szavukat valamely népcsoportot érintő ügyekben, javaslatot is tehetnek helyzetük jobbítása érdekében. A tapasztalat azonban azt mutatja, hogy nem okvetlen ajánlatos különböző igényekkel jelentkezni, netán bírálni a legfőbb hivatali szerv, a Kancellária népcsoport ügyekben illetékes osztályát. Manapság ahhoz, hogy valaki „jól fekdüjön”, mindenekelőtt helyezkedés kérdése, ugyanis az *ultima ratio*, vagyis a támogatások elosztása, szintén az említett szerv kezében van: ő büntet, és egyes esetekben jutalmaz is, ami úgy történik, hogy kedvezőtlen megítélés esetén megvon, elvesz az egyik csoporttól vagy szervezettől, és abból juttat valamelyik érdemesült csoportnak vagy szervezetnek.

Az egyes Népcsoport Tanácsok különböző módon ugyan, de már hozzá idomultak a helyzethez. A magyaroké minden bizonnyal megosztottságában a leginkább kezelhető, tagjai inkább kérnek tanácsot mintsem népcsoportjukra nézve hasznos tanácsokkal látnák el a Kancelláriát, eddigi fáradásaik ugyanis alig voltak gyűlölcsozók. Így nem is annyira megalkuvásból, mint inkább beletrődésből fakad, belátva igyekezetük hasztalanságát, az esetlegesen bíráló megjegyzések káros mivoltát. Ez nem tekinthető persze eleve behódolásnak, hiszen a Kancellária „fenntartja magának a jogot, olyan személyeket bevonni a tanácsba, akikkel együtt tud működni”. Ennek érdekében eleve megszűrik az egyesületeket, gondoskodva róla, egyiknek se legyen túlságosan nagy a súlya. Minden közelebbi megindoklás nélkül egymás után nyilvánítanak „reprezentatívva” egyesületeket, amik aztán az elismerés ellenében

igyekeznek is megfelelni az elvárásoknak.

Az eddigi gondolatmenet bizonyosan túlságosan elvontan hangzik; azok számára, akik nem ismerik közelebből a helyzetet, alakoskodásnak tűnhet minden kézzelfogható tény felsorakoztatása nélkül. Éppen ezért nem árthat, ha közelebből világítjuk meg a dolgokat. Habár az Ausztriai Magyar Egyesületek és Szervezetek Központi Szövetsége ellen nem áll fenn semmiféle politikai vagy jogi kifogás, megtapasztalás szerint elvesztette korábbi súlyát, a magyar népcsoportot érintő javaslatok alig részesülnek meghallgatásban. Nehéz lenne erre magyarázatot találni. Esetleges okként azon szembeszegülés hozható fel, hogy pánasszal élt a legfőbb bíróságon, amiért megvon-tak tőle egy mandátumot a Tanácsban. Ennek fozakásaként 2004 elején nyolc mandátum elosztására 12 egyesület kapott jogosítványt. Ekkor született meg a Központi Szövetség kezdeményezésére azon összefogás, hogy egymás között sikerült megállapodniuk az érintett egyesületeknek, ezáltal nem adva lehetőséget a Kancelláriának arra, hogy az egyesületenkénti külön-külön jelölések alapján, elméletileg 36 személyből nevezze ki a számára legalkalmasabb nyolc jelöltet.

Lehetséges, hogy a magyar népcsoport szempontjából ez meglepően sikeres elképzelés volt, eredményes azonban kevésbé. Mindazonáltal a Központi Szövetség kezdeményezésével ismét csak rossz pontokat szerzett, ami aztán lépten-nyomon megnyilvánul elbírálásában. Nem érde-me, még csak a teljesítményei sem mérvadóak, vagy ha igen, akkor éppen negatív értelemben, hanem azon „veszély”, hogy esetleg túlságosan nagy befolyásra tenne szert az ausztriai magyar közösségek életében. Mi sem természetesebb tehát mint gyengítése, sorainak megbontása, nem utolsósorban a támogatások csökkentése által. Elméletileg sikerült magának három mandátumot megtartania a mostani Tanácsban, igaz, egyik két másik egyesülettel közös jelölt volt, a harmadik birtokosa pedig saját egyesületét elkülönítve elpártolt.

A támogatások terén pedig mi sem beszéde-sebb, mint a kiadott és elszámolásra benyújtott

támogatások tetemes részének visszakövetelése. Amit a Népügyesség (Volksanwaltschaft) közvetítésével sikerült kialakudni, az akkori 295.000 schillingnek nem egy összegben, hanem hét éves tételekben való visszafizetése. Időközben újabb követeléssel állt elő az ügyosztály, amit viszont azonnali hatállyal ki kellett elégíteni, különben megszűnt volna a támogatás.

A „Bécsi Magyar Otthon” megvásárlásokor a legérzékenyebb ponton érte a Központi Szövetséget az elmarasztalás. A hallgatástól a formális hibákig mi minden elhangzott a felkarolás megtagadása érdekében! Súlyosbította a helyzetet a már említett támogatások utólagos visszafizetésének kötelezettsége. Szinte csodával határos módon sikerült felszínen maradni, azonban meg kell említeni az eddig befolyt támogatásokat, főként a magyar kormány ismételt segítségét. A Kancellária mindazonáltal következtetés is az elmarasztalásban: az utóbbi három évben minden különösebb megindoklás nélkül közel 38%-kal csökkentte a támogatást.

Nagyon beszédes az Európa Tanácsnak éppen elkészített jelentésvázlata, ami természetesen a dolgoknak csupán a napos oldalát mutatja be. Kétségtelen pozitívum pl. a kisebbségi iskolatörvény megalkotása Burgenlandban és Karintiában, Burgenlandban mindamelllett a kétnyelvű óvodákra vonatkozóan is alkottak törvényt. Nem szabad azonban elfelejteni, hogy a tartományi törvények kizárólag az elemi iskolát, vagyis az alsó fokú oktatást érintik, tehát tízéves koron felül már csak legfeljebb szabadon választott tantárgyként oktatják a népcsoportok nyelvét a két említett tartományban. Bécsnek, ahol történetesen a magyaroknak közel fele él, nincs idevágó iskolatörvénye. Habár hat elemiben „gyakorolják” a magyart, a heti két óra aligha elégséges a magyar nyelv megfelelő elsajátítására. Ugyancsak hiányzik a magyar nyelvű rádióadások, a tv-műsorról nem is beszélve. Tavaly áprilisban ezen célból ugyan közös ülésre összehívták a magyar, horvát és a roma Népcsoport Tanácsot, ellenben ott kizárólag a burgenlandi adások kerültek megtárgyalás-

ra. A megkérdezett államtitkár érdekltségére és felkészültségére jellemző választ adott: a bécsi adások azért nem képezték a megbeszélés tárgyát, mert Bécsben a magyarok nem érik el a lakosság 10%-át. Természetesen erősen érdeklődött az iránt is, vajon hányadik nemzedéket képviselik az érintett egyesületek tagjai. (A hasonlóan szituált bécsi csehek és szlovákok részére három évvel ezelőtt indítottak rádióműsort.)

Utóbbi érvvel a népcsoporttörvény ezzel ellentétes megfogalmazása ellenére egyre másra hozakodnak elő. Az említett Államjelentés ismétlen kifejti az egyenlő elbírálást, csak hogy a Központi Szövetség esetében külön szerepelt a jelentés tervezetben: azon egyesületek csúcsszervezete, melyek 1945 után alakultak. A kijátszás és megosztás taktikájára vall, amikor az 1983-ban alakult „Dachverband” taglásánál viszont az szerepel, több régi politikamentes egyesületet fog össze, név szerint is felsorolva ezen egyesületeket és említve tevékenységüket.

Eltéktintve attól, hogy ez a besorolás nem helytálló, az 1956-os magyar forradalom 50. évfordulóján különösen fájdalmas ez a hátrányos megkülönböztetés. Azon egyesületekkel szemben, amelyek évtizedeken át hűségesen ragaszkodtak 1956 eszméihez, és sokszor ellenséges környezetben, minden támogatás nélkül birkóztak meg a nehézségekkel, majd ezeket túlélve egész Ausztriát átfogó szövetségbe tömörültek, és ennek köszönhetően sikerült kivívniuk a Bécsben és környékén élő osztrák honosságú magyarok népcsoportkénti elismertetését, mindenképpen méltánytalan és igazságtalan ez a fajta elbírálás. Az Ausztria magyar szervezeteinek mintegy 80%-át összefogó Központi Szövetség nem helyezkedési szándék-ból, hanem meggyőződésből következetesen lojális volt, kapcsolataiban mindig is a kölcsönös bizalom és megbízhatóság elvét követte. Nem jutalomra várva, de feltételezve, hogy integrációs törekvései az Osztrák Köztársaság javát is szolgálják. Mindannak ellenében, amit ennek érdekében vallott és tett, érthetetlen ez az újabb fajta viszonyulás és viszonyítás.

DEÁK ERNŐ

KÖZÖTTÜNK ÉLNEK

Kanizsai Nagy Ingeborg

Szakad a hó, ahogy beparkolok a bécsi Józsefváros építészeti büszkesége, a piaristák kolostora elé. A Maulbertsch freskóiról híres templomból orgonabúgás hallatszik, a téren háromkirályoknak öltözött gyerekek toporognak a betlehemi csillag alatt. Vízkereszt van. A piaristák utcájában lakik a 85 éves, osztrák származású, de magyarul kiválóan beszélő Kanizsai Nagy Inge, aki a kezdetektől munkatársa volt az Ausztriát felépítő Marshall-tervnek, aki tolmácsként működött az 1956-os forradalom hónapjaiban az amerikai konzulátuson, és kapcsolódóan az amerikai menekültügyi segélyprogram magyar, majd cseh osztályán dolgozott.

Hol tanult meg ilyen kiválóan magyarul?

Magyarországon. 1936-ban egy távoli rokon, négygyermekes család meghívott Siófokra nyaralni. Azt remélték, hogy a gyerekek majd németül beszélnek velem. Nem így volt, én tanultam meg magyarul! Nagyon-nagyon jól éreztem magam náluk, évekig visszajártam hozzájuk és mivel egyetlen gyerek voltam, szinte a testvéreimnek tekintettem őket. A mai napig kapcsolatban vagyok velük.

Ausztria melyik vidékéről származik?

Nehéz megmondani. Apám katonatiszt volt és mindig ott laktunk, ahol a garnizonja volt. A harmincas években éppen Melkben. Én az angolkisasszonyoknál érettségiztem, ahol tökéletesen megtanultam angolul és jól franciául. 1939-ben érettségiztem és összehasonlító nyelvtudományt szerettem volna tanulni, de közben jött Hitler bevonulása, a háború, és minden másképpen alakult.

A férje is magyar volt!

A későbbi férjemet, dr. Kanizsai Nagy Imrét ebben a házban ismertem meg. Tévedésből hozánk csöngetett be a szomszéd helyett, albérltet keresni. Kolozsváron végezte a jogi egyetemet és Bécsben gyakornokoskodott. Remekül beszélt németül, hiszen Heidelbergben és Münchenben is tanult. Hamarosan tudtuk, hogy összetartozunk, de behívták katonának. Csak 1947-ben jöhetett megint Bécsbe, akkor házassodtuk össze. Budapestre akartunk költözni, ahol a férjem ügyvédi irodát nyitott, de a politikai helyzet bizonytalan volt. Az ingázás Bécs és Budapest között egyre nehezebb lett. A kommunista hatalomátvétel után megszűntették az önálló ügyvédi irodákat. 1948 júniusában, szinte az utolsó pillanatban jöttem vissza vonattal Bécsbe. A férjem szeptemberben Kőszegnél szökött át a határon, örökre elhagyva Magyarországot.

Miből éltek a háború utáni, katonai zónákra osztott Bécsben?

A 8. kerület amerikai zóna volt, jelentkeztem az amerikai munkaközvetítőnél. Az angol nyelvtudásomnak köszönhettem, hogy felvettek. Eleinte kisebb munkákat végeztem, aztán szeptemberben beindult a Marshall-terv és engem azonnal átvettek munkatársnak. Jól kerestem. Ezalatt a férjem éjjel-nappal tanult, nosztrifikáltatta a diplomáját, de eltartott egy ideig, amíg megfelelő állást kapott. Végül is a Länderbank vezető munkatársaként ment nyugdíjba.

A Marshall-terv 1948-ban kezdődött. Mi volt a munkaköre?

A Marshall-terv lényege Nyugat-Európa háború utáni újrafelépítése volt amerikai segítséggel. Egyébként Sztálinnak is felajánlották, de ő elutasította. Én a mezőgazdasági és erdészeti osztályon dolgoztam. Ez az osztály volt talán Ausztria számára a legfontosabb, hiszen a Monarchia felbomlásával, a háború előtti, alatti és utáni viszonyok miatt Ausztria élelmiszer és erdészeti iparát szinte az alapjaitól újra kellett teremteni. Az amerikai adófizetők pénzéből dollármilliók özönlöttek Ausztriába. Először élelmiszereket küldtek, aztán vetőmagot, szakembereket. Pár éven belül Ausztria már exportálni is tudott élelmiszert! Így lett az erdészettel is. A náci idők és a háború alatt az erdőket irtották: tüzelőnek, építkezésekre stb. anélkül, hogy ültettek volna. A Marshall-terv keretében palántákat hoztak, ültettek, hosszú távú terveket készítettek, melyeket szakemberekkel szigorúan ellenőriztek. 1960-ban Ausztria Európa harmadik faipari nagyhatalmává lépett elő Finn- és Svédország után. Az ország lakosságának a negyede élt valamilyen formában a faiparból. Kiváló szakemberekkel dolgoztam együtt és rengeteget tanultam. Asszisztense és közvetlen munkatársa lettem George Brown osztályvezetőnek. Igazi amerikai karriert futottam be. A főnökömet ugyanis három év után áthelyezték Rómába és én vettem át az osztá-

lyát. Alapos szakmai tudást és diplomáciai érzéket igényelt a munkám, hiszen számtalanszor ülttem fiatalon, egyetlen nőként gyűléseken, ahol rajtam múltott, hogy az előterjesztett tervek alapján ki, mennyi pénzt kap. Életem legszébb, legérdekesebb munkaköre volt.

A Marshall-terv 1960 júniusáig működött. Hogyan került 1956-ban az amerikai konzulátusra?

Miután a munkahelyem a Boltzmanngasse-i amerikai nagykövetségen volt, azonnal értesültem a forradalom kitöréséről. Vittem haza a hírt, amit a férjem vegyes érzelmekkel fogadott. Józan, megfontolt ember lévén az volt a véleménye, hogy a kommunizmus legalább 50 évig tart majd Magyarországon. Bizonyos értelemben igaza is volt. Azt is megjósolta, hogy a Jaltai Egyezmények miatt a Nyugat és az ENSZ nem segíthet és, hogy az éppen függetlenné vált Ausztria is kényes helyzetbe kerülhet. Fájt a szíve a hiú reménykeltések és az ország fiataljainak az elvérzése miatt. Én sokkal bizakodóbb voltam.

Bécsben szinte azonnal megjelentek a menekültek, akik Amerikába akartak kivándorolni. Miután magyar nyelvtudással rendelkeztem, kikölcsönöztek az amerikai konzulátusra tolmácsnak. Az elején persze még fogalmunk sem volt róla, hogy micsoda embertömeggel lesz hamarosan dolgunk. Október 24-től karácsonyig dolgoztam az amerikai konzulátus vízum és bevándorlási osztályán.

Emlékszik még az első ottani munkanapjára? Milyen volt?

Tökéletes káosz fogadott. Az épület előtt hosszú tömött sorokban tolongtak a várakozók. Csak rendőri segédlettel sikerült az épületbe bejutnom. Az első napokban kb. 4000-en menekültek Ausztriába. Ezek egy része ávos és kommunista volt, akik félték a nép bosszújától, de jöttek olyanok is, akik kihasználna a lehetőséget amerikai rokonokhoz akartak kivándorolni. A konzulátus előtt sokszor elképesztő jelenetek zajlottak le: a felfedezett kommunistákat a felháborodott tömeg meg akarta lincselni. Napirenden voltak a verekedések. A rendőrség segítségét kellett kérnünk. Nov. 4-e után aztán ezrekre nőtt a várakozók száma. Képtelenek voltunk a napi igényeket kielégíteni.

Milyen módszerrel végezték a kérvények elbírálását?

A munkahelyemen több konzul is volt. Reggelente beosztották a tolmácsokat, így engem is egy-egy konzulhoz és kezdődtek a kihallgatások. A tolmácsok megbízhatóságát, szakmai tudását alaposan ellenőrizték az amerikaiak. A vízumkérő papírok kitöltésénél a nevet, születési adatokat, mit dolgozott és a menekülés okait kérdeztük. Ha valakiért Amerikából kezességet vállaltak, akkor azonnal vízumot kaptott. Az esetek többségében rögtön, vagy pár napon belül döntöttünk. Sokat számított a pillanatnyi benyomás és az emberismeret.

Persze megpróbáltuk az emberek állításait ellenőrizni is, de ennyi menekültnél – Amerika egy év alatt kb. 37 000 magyart fogadott be – biztosan sokszor tévedtünk is. Emlékszem egyszer azt mesélte egy fiatalember, hogy őt Budán egy villának a pincéjében az ávosok vasodronyra fektették, amiibe áramot vezettek. Hitetlenkedve néztünk a nem éppen bizalomgerjesztő férfira, aki ekkor feltúrte az ingét és a teste tele volt égési hegekkel!

Nekem döntési jogom nem volt, de számtalanszor kikérték a véleményemet, hogy mi a benyomásom az illetőről.

Összefoglalóan azt mondhatom, hogy futószalagon történő ügyintézés volt. Mi csak ideiglenes beutazási és tartózkodási engedélyeket adtunk ki, ha valakiről odaát kiderült, hogy méltatlan rá, azonnal visszavonták az engedélyt.

A kommunista párttagság ok volt a bevándorlási engedély megtagadására?

A kérdés nem volt ilyen egyszerű! Ha valaki azért lépett be a pártba, hogy valahogy eltartassa a családját és ezt őszintén megmondta, akkor szemet hunytunk. Emlékszem egy fiatal rádióriporterre, aki elmondta, hogy a munkahelyén választania kellett: vagy belép a pártba, vagy elbocsátják. A felesége várandós volt, belépett.

Általában azonban a kommunista párttagság kizáró ok volt. Amerika érthetően tartott a kommunista metelytől, talán tíz olyan esetre emlékszem, hogy valaki a párttagsága ellenére vízumot kapott.

Azért nem lehetett könnyű feladat emberek sorsáról pillanatok alatt dönteni?

Nagyon nehéz volt. Tudtuk, hogy az utcán, a hidegben százával várakoznak, és ha valaki az-

Elhunyt Mattyasovszky Zsolnay Miklós

(1912–2005)

Elhunyt tavaly decemberben Pécsen dr. Mattyasovszky Zsolnay Miklós, jogász, író, a Külföldi Magyar Cserkészszövetség örökös tiszteletbeli elnöke, cserkésznevén Matyabá.

Pécsen született, a világhírű porcelángyár tulajdonosaiként ismert Zsolnay család sarjaként. A pécsi cisztercita szerzetesek által vezetett Nagy Lajos gimnázium cserkészcsapatában tett cserkészfogadalmat és ettől kezdve egész életében ennek a mozgalomnak volt elhivatott tagja. Pécsen jogi diplomát szerzett, néhány évig a Zsolnay gyárnak dolgozott, majd 1945-ben Bajorországba menekült a szovjet megszállás elől. 1952-ben Kanadába emigrált. Montreali tartózkodása alatt érte az 1956-os magyar forradalom és szabadságharc. Ekkor lesz az itteni Magyar Segélyakció majd a Magyar-Kanadai Szövetség elnöke. Húsz éven át (1953-1973) viseli a Külföldi Magyar Cserkészszövetség elnöki tisztségét. Még 72 éves korában is 14 szervezetben tevékenykedett. 2003-ban feleségével elhatározták hogy Ottawából visszatelepülnek Pécsre. Ekkor már 90 éves volt. Ez a kiváló, négy nyelven folyékonyan beszélő magyar ember egész életén keresztül szószólója volt a magyar szabadságnak, az emberi méltóságnak, a demokráciának. Jelmondata, „Légy híve az igazságnak, és harcosa az igazságosságnak!”, vezéreltélte életét.

Alapító tagja volt a Teleki Pál és Sík Sándor által létrehozott Fiatal Magyarság mozgalom pécsi tagozatának, annak éveken át elnöke is volt. Külföldre kerülése után, 1946-ban bekapcsolódik a Passauban/NSZK szervezkedő magyar cserkészetbe, főleg a *Teleki Pál Magyar Cserkész Munkaközösség* külkapcsolatai bővítésében vállalt szerepet. Ehhez a gárdához tartoztak akkor Bánáthy Béla, Beodray Ferenc és Bodnár Gábor is. Mint a Szövetség első külügyi vezetője, többedmagával felvállalta a Vi-

nap nem került sorra, kezdhette másnap elől. Legtöbbjük táborokban lakott, sokszor egészen primitív körülmények között, és szerettek volna mielőbb továbbjutni. Ám a tömeges vízumkiállításoknak voltak komikus pillanatai is: Egyszer egy házaspár már megkapta az oly kívánatos vízumot, amikor berontott a szobába egy magából kikelt asszony. “ Én vagyok a felesége, ez a titkárnője! Én megyek Amerikába!” kiabálta.

Vagy emlékszem egy esetre, amikor egy fiatalasszony, akinek a férje elesett a harcokban a kislfiával kért vízumot. A kislfiu az előszobában elkotyogta, hogy úgy szeretne látni egy „igazi” kapitalistát! Bementem a főnökömhöz, Calvin D, Cowleshoz, aki minden szempontból remek ember volt. Rögtön azt mondta, hogy szerezziük meg neki az örömet. Küldjem be hozzá. Pár perc múlva lógó orral jött ki a gyerek. Kérdeztem mi a baj? “Nem volt igazi kapitalista! Nem volt kövér, nem volt dollárszájka, és még szivar sem volt a szájában!”

Időközben beindult az önálló amerikai menekült-segélyprogram is!

Igen. Egyértelmű volt, hogy a kis Ausztria nem bír egyedül ezzel a menekültlétszámmal megbirkózni. Más országok mellett Amerika is beindította a maga segélyszervezetét. Ennek keretében emlékszem, hogy Hegyeshalomnál találkoztunk Ordas és Trombitás református püspökökkel. Az „álmódosások napjának” neveztem ezt a pár órát. Terveket kovácsoltunk arról, hogy miben tudna Amerika a szabad Magyarországnak segíteni. A túlsó oldalon véres, bekötözött magyar sebesülteket szállítottak a bécsi Közkórházba. Dr. Rónai György küldte őket, aki a forradalom hírére bezárta bécsi rendelőjét és Budapestre sietett. Pár napra rá leverték az oroszok a forradalmat.

Hogyan alakult 1960, a Marshall-terv befejeződése után a sorsa?

Megszületett a harmadik gyermekem, és már nem akartam egész napos munkát vállalni. Így kerültem az amerikaiak által alapított cseh és szlovák menekültprogram, az ún. „paroli program” munkatársaként a Czernin-palotába. A 60-as években életük kockázatásával Ausztriába menekült cseh, szlovák, és szlovákiai magyarok megsegítése és az amerikai letelepedési engedélyek megszerzése volt a feladatomb. Ennek keretében átéltem az egész “Prágai tavaszt” és az 1968-as menekülési hullámot, és egész jól megtanultam csehül. A első szabad magyar választások után jártunk 40 év után először Magyarországon.

FERENCZY KLÁRA

lágcserekész Mozgalom akkor még Londonban székelő központja felé a nemzetközi kapcsolatok kiépítését, a [Külföldi] Magyar Cserkészszövetség jogi elfogadtatását. Az akkori nehéz körülmények között, különösen az akkori „volt-ellenség” megbélyegzés ellenére, a többi hasonló gondokkal küzdő menekült nemzeti cserkészszövetségekkel való összefogással közös érdekképviselést hoztak létre, az International Scouter Association-t, melynek később elnökévé választották.

Mint a külföldi magyar cserkészlet legfelsőbb tisztségviselője különösen vigyázott arra, hogy „politikai nevelés” a cserkész programba ne kerüljön bele. Mindig akadtak olyan szülők, társadalmi vezetők, akik igyekeztek a cserkészletet saját céljukra felhasználni. Egyesek túl „baloldalinak”, mások pedig túl „jobboldalinak” bélyegezték a mozgalmat. Ő szerkesztette a *Vezetők Lapja* első számait 1954-től kezdve.

Élete során számos kitüntetést kapott különböző nemzetiségű csoportoktól és a központi kanadai szövetségi kormánytól. A rendszerváltás után a magyar kormánytól a *Magyar Köztársaság Érdemrend Tiszti Keresztjét* (1993) levéltári munkájáért és a magyar-kanadai kapcsolatok ápolásáért kapta. A rendszerváltás után gyakran látogatott haza és nagy figyelemmel kísérte a Zsolnay-gyár munkáját. Végleges hazatelepülése után a pécsi *Tüke-díjjal* jutalmazták, amit olyan pécsi polgároknak ítélnek oda, akik a város jó hírvenének megőrzéséért kimagasló munkát végeznek. A Külföldi Magyar Cserkészszövetség legmagasabb kitüntetését, a *Jó munkáért!* Teleki emlékérmét az elsőők között kapta meg még 1960-ban.

Az összmagyarság és a magyar cserkészlet egy kiváló, becsületes hazafit veszített el benne.

FISCHER VIKTOR

a Külföldi Magyar Cserkészszövetség külügyi vezetője

Évfordulók

100 éve született **Szabó T. Attila** erdélyi magyar nyelvész, néprajztudós. 1940-től a kolozsvári egyetem tanára, 1977-től haláláig a Magyar Tudományos Akadémia tagja volt. Nyelv-, személynév- és helységnév-történeti kutatásokat folytatott, s erdélyi tájnyelvi térképek készítésén fáradozott. Közzétette a *Marosvásárhelyi Sorok és Glosszák* néven ismert nyelvemléket (1958). Tudományos cikkeinek jelentős része a nyelvészeti részletkérdéseknek adatokban bővelkedő, szakszerű feldolgozása volt. Nyelvhelyességi és nyelvművelő közleményei napjainkban is érdeklődést váltanak ki mindazokban, akiknek anyanyelvi igényessége túlterjed a közönséges nyegle fecsegések nyelvi nemtörődomségének nyomorúságos korlátain.

450 éve halt meg **Tinódi Lantos Sebestyén** vándorlantos, a XVI. század legjelentősebb énekmondója. (A Lantos név csupán mesterségére utal.) – A korabeli epika valamennyi műfaját ápolta. Írt széphistóriát (*Jázon és Médea*), bibliai históriát (*Judit asszonyról; Dávid királyról*). – Históriás énekei történeti forrásértékűek. Az epikus jellegű, egyszólamú, lantkíséretes dalok szövegét és dalmát maga szerezte – a korra u. i. nem az olvastott, hanem az énekelt vers volt jellemző. Közvetlen élményei alapján, hűen örököltette meg a törökkel vívott harcot. (*Eger vár viadaláról; Buda vesztéről; Török Bálint fogságáról*, stb.) Pontos adatközlésre, megbízhatóságra törekedett. „*Sem adományért, sem barátságért, sem félelemért hamisat le nem írtam. Az mi keveset írtam, igazat írtam.*” Műveit dallamukkal együtt nemcsak lejegyezte, hanem 1554-ben Kolozsvárott *Cronica* címmel nyomtatásban is megjelentette. A magyar műzene első ékességei az ország három részre szakadásának idején az összetartozás érzését ápolták. Lelkesítő hatásukra jellemző, hogy többnek népi változata is elterjedt. Művészi értékekben leggazdagabb alkotása, a *Kapitán György bajviadala* erős hatást gyakorolt Balassi Bálintra. Művei a magyar művészetek számára később is forrásként szolgáltak, gondoljunk csak Arany Jánosra, Gárdonyi Gézára, Ady Endrére vagy Farkas Ferencre.

RADICS ÉVA

MOLNÁR, szül Légli JULIANNA 88. életévében 2006. január 7-én elhalálozott. Temetése január 14-én volt a Straßgang-i temetőben.

A műfordító Hajnal Gábor*

Éörségnek Tartományá fekszik az Országának Napnyugoti Szélén I.N. Vas Vármegyének Déli részében, dél felől közel a' Vandalusok, Napnyugot felől pedig a' Stáerek szomszédságában, Nap keletről határos I.N. Zala Vármegyével,” írja Nemes-Népi Zakál György 1818-ban az Őrségről.

Itt az Őrségben született a ma már Ausztriához tartozó Gyepűfüzesen (Kohfidisch) Hajnal Gábor költő, műfordító, szerkesztő, Hajnal Anna költőnő testvére, Kartal Zsuzsa költő, kritikus édesapja. Gyepűfüzesen kezdte iskoláját, majd a Trianoni békediktátum után 1919-től Szombathelyen járt iskolába. Családjával 1926-ban Budapestre költözött, ahol 1931-ben érettségizett. Magántisztviselőként dolgozott, majd 1940-től segédmunkás volt Weiss Manfréd vasöntődében majd a konzervgyárban.

Tizennyolc verseskötete és tizenhét műfordítás-kötete jelent meg és számtalan műfordítás-antológiát szerkesztett.

Költészete nem kapott olyan helyet a magyar irodalomban, amit joggal megérdemelt volna. Versei 1936 óta jelennek meg rendszeresen, első kötete 1939-ben került az érdeklődők kezébe *Nem istenekkel, önmagaddal* címmel és nyugatos hagyományok követéséről tanúskodott. Ugyanebben az évben adja ki első műfordításkötetét.

Bántotta őt a költői mellőzés, és ezt a *Műfordítás közben* című versében líraian is megfogalmazta:

*Mint a leányanya, kinek gyermeke meghalt
s idegen gyermeknek adja oda tejét,
s míg szívja emlőjét a kicsi, egyre látja
elpusztult saját gyermekét – úgy telnek napjaim.
Rímekkel bíbelődöm, mesterek művébe öntöm életemet.
Meg nem irt versek árnya leng körültem – és táplálók idegenverseket.*

Hajnal Gábor is azon műfordítók sorába tartozik, akik meghódították a szomszédos népek, valamint addig jórészt ismeretlen kultúrák költészetét, és munkásságuk nyomaként skandináv, arab, perzsa, török, japán, kínai és latin-amerikai költők szóltak meg magyarul.

Pomogáts Béla állapítja meg,¹ hogy „a műfordítói munka hagyományosan a magyar költő nemzeti hivatásához tartozik: más népek és kultúrák üzenetét közvetíti, s költészetünk kifejezőkincsét teszi gazdagabbá. A hatvanas években megindult irodalmi kibontakozás a műfordítás is fellendítette.”

Ennek az időszaknak kiváló műfordítója volt Hajnal Gábor. Többféle nyelvből fordított, de túlnyomórészt németből. Német nyelvtudása lenyűgöző volt, mivel gyerekkorából Gyepűfüzesről hozta kétnyelvűségét. Nemcsak az irodalmi német nyelvet ismerte, hanem az osztrák tájszólást is beszélte, olyan szinten, hogy osztrák beszélgetőtársai sokszor azt gondolták, hogy maga is Burgenlandban él.

Műfordítói tevékenységét főleg a német nyelvterület költőinek bemutatására fordította. Hajnal Gábor precíz és kiváló fordításokat végzett, hosszan készült fel egy-egy vers, alkotás magyar nyelvre való átültetésére. Maga így ír erről:

„Mert lehet-e intenzívebben megismerni egy idegen nyelvű költő alkotómódszerét, stílusát, gyűrközését a kor problémáival, mint a műfordítás során? A fordító lehántja a vers valamennyi burkát, szétszedi alkotóelemeire és átviszi anyanyelvének közegébe, hogy ott újra összerakja, felépítse és lelket lehellen belé.”

Fiatal költő korában Hölderlin² és a romantikusok fordítását végezte, majd a XX. század hatvanas éveit elején az expresszionista költők, valamint a kortárs német és osztrák költők műveinek magyar nyelven való megszólaltatását végezte el művészi szinten.

Műfordításából készített Kalandozások³ című kötetében a német nyelvű költők legjava kerül bemutatásra mint Walther von der Vogelweide, Goethe, Schlegel, Hölderlin, Lenau, Morgenstern, Rainer Maria Rilke, Georg Trakl, Bertold Brecht, Lehmann, Ernst Fischer, Schönewiese, Christina Busta, Ingeborg Bachmann, Enzensberger, Barbara Frischmuth és számos más kiváló poéta.

Hajnal Gábor a német irodalmat szinte meghódította, olyan művészi szinten. friss erővel új hanggal szólaltatta meg, hogy erre a magyar irodalomban alig akad példa. Új kalandozások⁴ kötetében pedig további vers fordításai jelentek meg.

Elkészítette Századunk osztrák lírája⁵ címmel az osztrák költészet antológiáját, melyhez Ernst Fischer a kitűnő költő és esztéta írt előszót. Az antológia az 1890-től kezdődően mutatja be az osztrák költészet remekműveit olyan fordítók ültették át magyar nyelvre mint: Dsida Jenő, Jékely Zoltán, Keresztury Dezső, Nemes Nagy Ágnes, Rab Zsuzsa, Radnóti Miklós, Rónay György, Simon István, Solymos Ida, Tóth Árpád, Weöres Sándor.

Hajnal Gábor kiváló érzékkel és szakudással válogatta ki az antológiába kerülő osztrák költőket és azok műveit. Megszólal többek között Hugo von Hofmannstahl, Richard von Schaukal, Stefan Zweig, Rainer Marie Rilke, Franz Werfel, Theodor Kramer, Oskar Kokoschka a kiváló képzőművész, Max Mell, Paul Celan, Christine Lavant, Ilse Aichinger és az előszót író Ernst Fischer is. Az antológiában vegyesen szerepelnek Szimbolisták a XIX. század végétől, expresszionisták, szürrealisták, realisták és az új klasszicizmus hívei.

Az összeállítás Ausztriában is nagy figyelmet keltett, mert ilyen antológia német nyelven nem készült még, nyugodtan mondhatjuk, hogy az osztrák irodalmi élet figyelmét Hajnal Gábor munkája hívta fel erre a hiányosságra.

Hajnal Gábor hallatlan munkabírást, felkészültségét bizonyítja az is, hogy időközben elkészítette a Mai német líra⁶ címmel egy újabb antológiát, melyben 1945 utáni német lírát, az akkor még két Németország költészetét mutatja be. A kötetben hetven költő legjellegzetesebb versei szerepelnek, köztük a Gruppe 47 csoport tagjai is, valamint Bertold Brecht, Else Lasker-Schüler, Nelly Sachs, Erich Kästner, Erich Arendt, Wilhelm Lehmann, Georg Maurer, Hans Magnus Enzensberg, Günter Grass, Günter Kunert és számos kiváló költő.

Ezt követte szintén Hajnal Gábor szerkesztésében az Osztrák költők antológiája⁷ mely válogatás felöleli az osztrák lírát a XII. századtól XX. század hatvanas éveikéig. A kötet az osztrák költészet kialakulásában, létrejötté menetében mutatja be azt az utat, mely 1100-tól indulóan a XX. század hatvanas éveikéig vezet el. Az antológia megvilágít még egy érdekes dolgot mely a magyar és az osztrák költészet összehasonlítása eredményez, és ennek a költészetnek útja igen sok ponton találkozott egymással és együtt szemlélve meggyőzően látható, hogy az osztrák líra és a magyar líra hasonló módon reagált számos európai jelen-

ségre és a monarchikus eseményekre.

Ezért a munkásságért Hajnal Gábornak 1974-ben az osztrák állam a Tudományos és Művészeti Érdemrend kitüntetést adományozta.

Az Európa kiadónál látott napvilágot egy újabb válogatás⁸, melyben 1960–1975 közötti másfél évtized osztrák költőit mutatja be. A Wiener Gruppe elnevezésű művész és írócsoport hatására indult el egy új hangú költészet az osztrák irodalomban. Ugyan a Wiener Gruppe 1955 végén megszűnt, de programját folytatta és utódának tekintette magát a Forum Stadtpark nevű grazi irodalmi és művészeti egyesület keretében működött az osztrák irodalmi életben nagy szerepet játszott írócsoport. A kötet húsz költő munkásságát mutatja be, igen jól sikerült szerkesztéssel és fordítással.

Hajnal Gábor a kötet utószavában írja a következőket:

“Az osztrák líra az elemzett folyamat, az antilirai tendenciák ellenére sem fásult költészet. Mind az idősebb, mind a fiatalabb költőknél, mind az úgynevezett hagyományos utat követőknél, mind a grazi csoport legszélsőségesebb kísérletezőinél szembeötlő a humánus iránti igény. Tiltakoznak, jelzéseket adnak verseikben az elszívárosodás ellen, a lármához szokott fülek, a “kemény ujjbögyek” [...] a tompa szívek ellen, melyek érzéketlenné váltak a figyelmeztető jelek befogadására.”

Hajnal Gábor a német nyelvű költők bemutatását a svájci költők megszólaltatásával folytatta, amikor 1976-ban megszerkesztette a Vándorkő című kiváló antológiát. Ezt követte az 1982-ben az Európa Kiadó gondozásában megjelent a Német költők – Az NDK lírája című kötet. Ez a terjedelmes kötet mivel az NDK lírájára vonatkozott, csak részlegesen képviselhette a német nyelvű költészetet. Magától adódott az, hogy ezt az összeállítást követte egy újabb antológia a Modern nyugatnémet, osztrák, és svájci költők⁸ címmel. Ebben a válogatásban az 1945 utáni líra – mint ahogy a kötet alcíme is utal - feldolgozása szerepel tehát az antológia kiadásakor jelenlévő kortársi német költészetet jelenti. Ez a kötet volt Hajnal Gábor utolsó nagy munkája.

Az a munka, amit Hajnal Gábor végzett a német irodalom magyar nyelvű megjelenítésében, páratlan értékű volt. Nem vette át a lefordított verseket gépierten, minden egyes verset melyet az összeállításokba, antológiákba felvett, a német nyelvű verseket és azok fordításait összevetette, ahol szükséges volt javított, arra törekedett, hogy magyar nyelven is ugyanaz az érzés, hangulat, benyomás keletkezzen az olvasóban mint a német nyelvű irodalomszerzetőkben.

Az Őrség nagyszerű költőt és műfordítót adott Hajnal Gábor személyében a magyar és a német nyelvű irodalom barátainak.

ASZALÓS SÁNDOR

* Gyepűfüzes, 1912. okt.4 - Bp., 1987. jan. 26

1 P.B. Az újabb magyar irodalom ,1945–1981 p.112

2 HG Hölderlin fordításai: 1939 és 1948

3 Magvető Kiadó 1971

4 Bp., 1980

5 Európa könyvkiadó Budapest, 1963

6 Európa Könyvkiadó Budapest, 1966

7 Kozmosz könyvek, 1968

8 Modern Könyvtár. 283. Jelzések, 1975

8 Európa Könyvkiadó ,1986

Máli néni és a Kívánságkosár

„Macskapisi szaga van, macskapisi, míg jól meg nem mossuk.” Messzire tolja magától a csokor petrezselymet. Cseppben a tenger, szavában az ember. Ez Máli néni. Zsémbs, morcos öreglány. Maga a megtestesült zsörtölődés. Szidja az időjárást, a petrezselymet, a szomszédot művirágostul. Mikor mit. Úgy tud szidni, ahogyan más lélegzik. Az ember kíváncsian tekint körül, ha vele beszél: hová lesz el az a rengeteg kígyó-béka, amit a világra rákíabál. Máli néninek nincs férje, nincs gyermeke, nincsenek állatai. Macskája sincs, soha nem is volt. Máli néninek nincs egybe az ég adta világón, mint ráérő ideje. Gondolkodni való ideje. Véleményalkotó ideje. Így aztán ne csodálkozzunk, ha macska híján is tudja, milyen a cicavezet szaga. Tudja, vagy tudni véli? A petrezselyem fölé hajolok. Valóban bűdös. Emelyítően penetráns bűze van. Sajnálom a félig kész levest, amelybe bele kell aprítani. A csap alá tartom. Az erős sugárban perme-tező víz valóban csodát művel. A pisiszag eltűnik, a pertezselyem lekerülhet a szidott tárgyak listájáról. Máli néni a faképnél hagyott menyasszony bizonytalanságát érezheti egy pillanatig. Nem sokáig. Máris belekapaszkodik a következő zuvatolni valóba.

„A fene a vénséget! Lassan a szememet is fölemésztí. Nehezemre esik az olvasás, hiába van ott a polcomon például a Krúdy-összes. Hát mit csináljak, fiam? Idóm van, tévét nézek. Kevés svédet, kicsivel több franciát, de inkább magyart. Apróra azt a petrezsely-

met, ne sajnáld! A Dunára kapcsolok általában. Ott beszélik az én anyanyelvemet. S úgy általában, nem mondom, a műsor is jó. „

Nem hiszek a fülemnek. Ezt Máli tánti mondaná?

„-Na, de itt van ez a Kívánságkosár. - (Aha, és a régi kerekvágás...) – Egyik műsorvezető a ruhája színe szerint festi a szemhéját. Tegnap kék volt, ma lila. Ő legálabb halad a korrall. Nem mint a műsorkínálatuk. „

Pattognak a rövid tő- és hiányos szerkesztési mondatok. Jaj a témának, amelyre rávetette magát.

„- Magyaránótá magyarnóta hátán. Ez a műfaj mumifikálva született. Nem fog rajta idő, haladás, modern életérzés, semmi. A magyar szubkultúra kokakólája. Épeszű ember óvja tőle önmagát és az ifjúságot. Én is igyekeztem. Évtizedekig. Aztán észrevettem, hogy túl nagy luxus ez a harc nekünk. A kisebbségi lét árnyékában békét kötöttem a nótával. Azt mondogattam, nem számít a művészi érték, a fontos, hogy magyarul van. Betömtöm a fülem, s megtanultam gyönyörködni az együtt dalolók közösségében. Édesapám is nótázott olykor. „Csonka Magyarországnak a dél-keleti táján / Volt egyszer egy cigánylegény meg egy szép cigánylány...” Olyan édes-keserű bánattal oltódott belém ez a dallam, amilyent csak egy szabadságában földönfutó cigánylegény érezhet. Hát, mint mondom, fegyverszünetet kötöttem a nótával. Nem a jóízlés nevében, nem. Apámért. A közösségért. A magyar szó érdekében. Énekelni viszont mindég nép-

dalt énekeltem. Szüleimért, mert a népdalt is tőlük kaptam. A tiszta forrásért. A közösségért. Magamért. S most itt ez a Kívánságkosár. A petrezselymet megmosom, ha macskapisi szaga van. De mit lehessen tenni egy nótázó kulturális televízióval? „

Kever egyet a levesen, leveszi a tűzről. Gombaleves, csipetkével, jó sok petrezselyemzölddel. Nem kóstolja, kipróbált recept.

„-Nagyanyámtól tanultam. A főzést s a Miatyánkot. Úgy tartozott hozzám egész életemben ez a tudás, mint a nevem. Vagy a sorsom. Mondd, fiam, fontos neked a neved?”

Válaszomra nem kíváncsi, már mondja is tovább:

„- A kívánságműsor egyik nótájával a Svédországban élő Aranka Nagyot köszöntötték. (Vagy Etelka Kovácsot, mit tudom én. Nem az adat a fontos.) Magyar a magyart, így, ahogy hallod. Nem tudom, kit sajnáljak jobban: azt-e, aki magával együtt a nevéből is hontalant csinált, a másik bolondot, aki azt hiszi, hogy ez így előkelő, vagy magamat, akivel mindezt szembe-loccsintják. Nótakísérettel. „

Megterítünk, szépen, ahogy magányos ebédhez illik. Jó ebédhez szól a csend. Nem sokáig, az öreg Máli keveset eszik („- Hiába, az én koromban már az válik hasznomra, amit a tányérban hagyok.”), fuccs néked béke csöndje, isten veled csönd nyugalma. De ez már egy másik történet.

KOVÁSZNAY ENIKŐ

Tunyogi Csapó Gábor

Még keserűbb pohár

L'homage Vörösmarty halálának 150. évfordulóján

*Ha bánatod' a bor
nem csillapítja már,
és nyitva áll a sír;
mely nemzedetre vár,
s gyászkonny helyett csak káröröm
vagy gúny és megvetés
ül minden szemben s nem marad
más, mint a csüggedés,
ne gondolkodj, igyál!
Mert a világ ha feje áll,
nem maradhat az értelem
józan, hacsaknem részegen...*

*Ha sűrű köd fedi
éltednek alkonyát,
és érzed: megtagad
posvánnyá vált hazád,
amelyért annyi harcmezőn
áldoztál vért s velőt,
kivet magából, eltaszít,
mint rút gonosztevőt,
ne gondolkodj, igyál!
Mert a világ ha feje áll,
nem maradhat az értelem
józan, hacsaknem részegen...*

*Ha éjszakáidban
a gond vakondja ás,
és minden nappalod
sötét lidércnyomás,
ha ördög szánt a hátadon
és csontodat töri,
vagy angyalkezből száll a nyíl,
mely tested átdöfi,
ne gondolkodj, igyál!
Mert a világ ha feje áll,
nem maradhat az értelem
józan, hacsaknem részegen...*

*Ha minden összedől,
fejedre hull az ég,
szíved már nem harang,
csak harpodt vasfazék,
mit megkogatni nem szabad,
mert hogyha hangot ad,
rekedt zörgése nem reményit
hírdet, csak átkokat,
ne gondolkodj, igyál!
Mert a világ ha feje áll,
nem maradhat az értelem
józan, hacsaknem részegen...*

*S ha nincs fölötted ég,
nap, hold, se csillagok,
s a kozmikus sötét
mélyén hit sem ragyog,
zuhansz a sívó semmibe,
mint megkövült madár;
ahol a téboly tágra nyílt,
mélyhűtött pokla vár;
gondold meg és igyál,
legyen kupád méregpohár,
mely kín nélkül lecsöndesít
s – talán – jobb létre szenderít!*

Zalaszabar, 2005. december

T. ÁGOSTON LÁSZLÓ

Vargát rántott faggyús bakancs

Szánkózás nélkül nem élet az élet – vallottuk mély meggyőződéssel gyermekkoromban. Mert mi már akkor, az ötvenes évek elején tudtuk, hogy az egészség megőrzésének legfontosabb eleme a mozgás. És ezt a bölcsességet szüleink nagyszüleink is épp úgy birtokolták, mint mi. Nem ültettek a tévé elé, hogy csöndben maradjunk, nem vettek nekünk különféle számítógépes játékprogramokat, hogy elfoglaljuk magunkat a tanítási szünet idejére, sőt...

Semmi, sőt! Eleve megővta őket ettől a kísértéstől az az egyszerű tény, hogy még nem volt tévé. Legföljebb egy-két jól értesült hallott valamit arról, hogy Amerikában már csinálnak olyan rádiót, amelyikben kép is van. No de hát a legtöbb családnak még rádiója se volt. Aki nek mégis, attól elvették a háború alatt. A piacon, meg a tejcsarnok előtt várakozva szereztek be az asszonyok a legújabb híreket. Igaz, ezért nem is kértek külön előfizetési díjat. A számítógépről meg még a pesti rokonok se hallottak. Az iskolában a pálcika, meg a golyós számológép volt a legújabb divat.

Ettől ugyan még ülhettünk volna a jól fűtött, meleg szobában, ha lett volna, csak a kályhában nem volt mivel fűteni. Így aztán a férfiak az istállóba jártak melegedni, az asszonyok meg főzés közben a tűzhely mellé.

- Té meg, Józsika eredj futkározni, mert megvesz az Isten hidege! – mondták a gyerekeknek, aki meg is fogadta a jó tanácsot, és befogta a kisszánkó elé a nagy kutyát, vagy a szomszéd Pistit.

Könnyű volt a hegyvidékieknek, mert őket készen várta a természetes szánkópálya. Bezzeg nekünk, ott az Alföldön, ahol már a vakondtúrás is legalább dombnak számított, saját kezűleg kellett megépítenünk a lesikló alkalmas-ságot. Hacsak... Hacsak nem voltak olyan előrelátóak az elődeik, mint mondjuk a micink. Mintha tudták volna, hogy egykor szükségünk lesz a Gödrök meredek partoldalára. Ez a bizonyos Gödrök ott volt a falu végén. Pontosan az volt, amit a neve is mutat. Agyaggödrök, ahonét a vályogablakhoz kibányászták az alapanyagot. Idővel a gödrök egybemosódtak, és egyfajta mesterséges tófenékké álltak össze, ahol ha bőséges volt az égi áldás, még akár nyáron is megmaradtak a kisebb-nagyobb kacsaszatátok. Télen meg valóságos szánkóparadicsom némi jéggel az alján. No persze nem mindenütt volt alkalmas a partoldal a lecsúszásra, de ha mi kezelésbe vettük, hamarosan azzá vált. Ahol kellett kivájtuk, másutt földet, havat hordtunk rá, és esténként, mielőtt haza mentünk, megöntöztük vízzel, hogy reggelre jegesre fagyjon, s még messzebb röpítse a szánkónkat.

Amikor nem volt túl kemény a tél, csak délutánoként, meg a téli szünetben működött a szánkópálya. Akkor is csak olyan immel-ámmal. Előfordult, hogy mire odaértünk, már el is olvadt a hó. Viszont emlékszem olyan télre is, amikor februárig tartott a karácsonyi vakáció. Ezt szénszünetnek hívták, mert nem volt tüze-lő, amivel befűthettek volna az osztálytermekben. Ott álltak a sarokban a hatalmas vaskályhák, és megfagyott a tetejükön a víz.

Minden hétfőn elmentünk az iskolához megnézni, kiúrták-e már a kapura, mikor kezdődik a tanítás. Örömről a levegőbe dobáltuk a sapkáinkat, amikor még mindig a régi táblát találtuk rajta SZÉNSZÜNET felirattal. Egyik barátom gyorsan meg is kente az épület sarkát szalonnával, mert azt mondta neki a szomszéd Jani bácsi, hogy ha így tesz, elviszik a kutyák. Aztán mentünk szánkózni, és másnap reggelig reménykedtünk, hátha tényleg megteszik. De nem, azok a jóllakott falusi ebek meg se kóstolták. Még ma is ott áll az útkeresztveződsben, pedig gondolom, más diákok is kipróbálták, hátha beválik a módszer. A Jani bácsi meg azt mondta, jó volt az, csak mind a négy sarkát meg kellett volna kenni.

Nem is lett volna semmi baj, csak hát azok a fránya lábbelik elég rosszul bírták a gyűrődést. Pontosabban a beázást. Pedig akkor még igazi bőrből csinálták a bakancsot, meg a csizmát, és faggyúval is jól körbekentük, mielőtt kiléptünk a házból. A fene tudja miért, estére mégis beázott. Gyuri barátom szülei megunták a sok lábbeliszárítást – no, meg nem is mindig száradt meg reggelre-, karácsonyra vettek neki gumicsizmát. Két számmal nagyobbat, mint a lába, mert ugye az meg hideg, kell bele a gyapjúzokni, kapca, meg ilyesmi. Úgy futott benne, mint aki rögtön orra akar bujni.

-Jó, hát esetlen, esetlen – mondogatták -, de legalább nem fázik meg benne.

Amíg ép nem is. No, de meg lehet azt állni, hogy ha lát az ember egy jópofa üvegcserepet,

ne nézze focinak. Na ugye... Tizenegyes, lő góól! És már lyukas is a csizma orra. Úgy folyik bele a hólé, mintha szivattyúznák...

Okulva az esetből nekem nem vettek gumicsizmát. Amint esteledvén haza ballagtam a nagyapám készítette piros ülőkéjű vasszánkómmal, nagyanyám leparancsolta a lábamról a bakancsot, a tűzhely elé rakta a lenyitott sütőajtóra, és ott szárogatta reggelig. A vizes zoknikat meg a tűzhely korlátjára teregette.

Nagyon jól bevált ez a módszer, s mindaddig hibátlanul működött, mígnem egy nap, nem tudni este, vagy reggel – valahogy fölcsapódott az ajtó és belökte a vizes lábbeliket a sütőbe. Nagyapám szerint Bibika volt a bűnös, mármint a macska, mert ennek túl sok van megengedve mostanában. Nyilván fázott, fölugrott a sütőajtóra, hiszen napközben ott szokott lustálkodni, míg ki nem teszik a szűrért. Az ajtó fölcsapódott, mert fölhúzta a rugó. A macska leugrott, a bakancsok meg be. Nagyanyám reggel mit sem sejtve begyűjtött. El nem tudták képzelni, mi az a rettentően bűdös. Tény, hogy a faggyúval kezelt sült vizes bakancsnak meglehetősen penetráns illata van. És emellett még vagy két számmal összéb is zsugorodik.

- Hát ez vargát rántott – mondta apám, amikor meglátta, és a fejét vakargatta, hogy miből vegyen nekem új cipőt.

Ez idő tájt nálunk is csak a konyhában fűtöttek. A kétaknás kokszkályha hidegen ásitozott és a régi szép meleg napokról álmodozott a szobában. A tűzhely alatt tisztára sűrölt téglák sorakoztak –ki-ki megválaszthatta a magáét – az esti melegítésre várva. A lefekvésnek külön rítusa volt. Vacsora után nagyanyám fölrakta a téglákat a tűzhely tetejére és jól alá durrantott, hogy szinte kipirult a platni. Amikor már valamennyi fölmelegedett, becsavarta egy-egy ruhába, és be a dunna alá. Kinyitották a szoba ajtaját, hogy bemenjen a meleg, aztán elhangzott az esti parancsszó: „vetközni, ágyba!” Micsoda földöntúli érzés volt, amint bekuporodtunk a dunna alá, s a hideg talpukat a meleg téglára raktuk. Szinte süttött, olyan forró volt. A dunna fölött a leheletünk meg szinte látszott a hideg szobában.

Lassan, minden fölmelegített centimétert külön kiélvezve toltuk a lábunkkal a meleg téglát végig a hűvös lepedőn, egészen az ágy végéig. És őriztük a meleget a vastag, puha dunna alatt reggelig.

- Holnap a Samu Jóska bátyád fölmege Pestre – mondta apám a dunna alól. – Azt mondja, a Telekin olcsón lehetett kapni bakancsot. Hoz neked is.

A dunna alatt elárad a téglá melege, és holnap este talán már lesz új bakancsom is. Újra mehetek szánkózni a barátaimmal. Lám, milyen kevés kell a boldogsághoz, míg az embernek a földön járnak a vágyai....

Schiff Júlia

Rokonlátogatás

*Amikor a múlt rámrontott,
a hitvesi ágyban fekiidtem,
amit évtizedek óta csak vendégeknek
vagy haldoklónak vetnek már meg.
A félhomályban
nagybátyám fehér mellszobra lépett hozzám,
amellyel a hóna alatt a háborúból
fiatal katonatisztként hazatért.
Végigsimított idegenkedő
kisgyermek fejemen, és az egész lakásban
azóta csak fogorvos-szag terjeng.
A pohárszéken a cs. és kir. szecesszió
jegyében karcsú zöld korsó áll.
– Csupa potyemkin-falu – mondta tegnap
nagynéném, amikor jobban szemügyre véve
észre vettem a falnak fordított repedést.
A parkett sóhaj. A függöny redői mögött
bújjócskánk rejtőzik még.
A szobán keresztül megy a reggel
és teleagatja elhunytak fényképeivel
a falakat. Nem kell a megvakult tükröbe
néznem,
hogymegpillantsam szép nagynéném
fiatal arcát
és lángvörös haját. Emlékszel még,
ő táncolta nekünk elő a charlestont.
Most megadóan áll
a végtelenségre nyíló ajtó előtt.*

MI - HOL - MIKOR?

Kulturális kaleidoszkóp

Alsó-Ausztria
Compania Nacional de Danza, táncszínház – St. Pölten, Festspielhaus; márc. 11.
Buena Vista Social Club: Omara Portuondo – St. Pölten, Festspielhaus; márc. 18.
L. Bernstein, Mass, zene mix – St. Pölten, Festspielhaus; febr. 16.
Marjana Lipovsek, dalest – St. Pölten, Festspielhaus; márc. 5.
Vive la France!, koncert – St. Pölten, Festspielhaus; márc. 13.
Mozart és Co. koncert – St. Pölten, Festspielhaus; febr. 17.
J. B. Moli re, Tartuffe, színmű – St. Pölten, Landestheater; márc. 4., 8., 10., 11., 15., 17., 18., 22., 24., 25., 30., 31.
Lámpaláz, Bernhard-tól Brel-ig, színdarab – St. Pölten, Landestheater; ápr. 20.
Permanent 06, kiállítás – Klosterneuburg, Sammlung Essl; 2007. jan. 31.-ig
Tengeri strand az Alpok szélén, kiállítás – St. Pölten, Niederösterr. Landesmuseum; márc. 5-ig
Veronika Dirnhofer, kiállítás – Krems, Donau Universität; febr. 23-ig
Wolff és Gusi, kiállítás – Krems, Karikaturmuseum; márc. 1-ig
Nacht der jungen Literatur – Krems, ULNÖ; febr. 17-ig
Kittenberger kertek – Schiltern/Langenlois; hétköznapiakon márciustól

Bécs
M. Naisy, A. Lukács, J. Kylián, Nem csak Mozart, balett – Volksoper; márc. 16., 28., ápr. 20., 28.
L. Delibes, Coppélia, balett – Staatsoper; febr. 2., 5., 27., márc. 2., 21.
Nemzetközi Tánc Fesztivál „szene bunte wähe” – WUK, Museumsquartier; febr. 23. – márc. 5.
W. A. Mozart, A varázsfuvola, bábszínház – Schloss Schönbrunn, Marionettentheater; febr. 11., 12., 18., 19., 25., 26., márc. 4., 5., 11., 12., 18., 19., 25., 26.
Mozart goes Broadway, musical – Theater-Center-Forum; febr. 21–25.
„Best of Brel”, Michael Heltau műsora – Konzerthaus; márc. 17.
Divertimento Musicale: Karnevál – Musikverein; febr. 18.
Cecil Taylor Trio, koncert – Porgy & Bess; febr. 11., 12.
Wolfgang Muthspiel Solo & Trio, dzsessz koncert – Konzerthaus; márc. 27.
W. Shakespeare, Viel Lärm um Nichts – Cafe Landtmann, NT Die neue Tribüne; márc. 11 – 18., 20. – 28., 30., 31.
Mozart. Kísérlet felvilágosodás, kiállítás – Albertina; márc. 16. – szept. 20.
Mozart ház, újból megnyílt – Mozarthaus, Domgasse; jan. 27-től
Mozart nyomai Bécs-ben, kiállítás – Stadt- und Landesarchiv; szept. 29-ig
Gottfried von Einem, kiállítás – Haus Hofmannsthal; márc. 17-ig
Szürreális poézia, kiállítás – BA-CA Kunstforum; márc. 8. – jún. 11.
Geometrikus zselék és kockás sütemények, kiállítás – Museumsquartier, Leopold Museum; febr. 13-ig
A zsarnokság analízise, M. Sperber születésének 100. évfordulója alkalmából, kiállítás – Jüdisches Museum; márc. 12-ig
Black, Brown + White, kiállítás – Museumsquartier, Kunsthalle Wien; febr. 24. – jún. 8.
Az ismeretlen Loos, kiállítás – Museumsquartier, Architekturzentrum; márc. 2. – máj. 22.
Carl Unger, kiállítás – Schloss Belvedere, Oberes Belvedere; febr. 22. – jún. 4.
Robert Hammerstiel, kiállítás – Museumsquartier, Leopold Museum; febr. 23. – ápr. 24.
Bál-i éjszakák, fotókiállítás – Hermesvilla; márc. 12-ig

Burgenland
Tennessee Williams, Plötzlich letzten Sommer, színmű – Kulturzentrum Eisenstadt; márc. 18., Kulturzentrum Oberschützen; márc. 17.
F. Veber, Die Nervensäge, komédia – Oberschützen Kulturzentrum; febr. 17.
S. Nordqvist, Wie Findus zu Pettersson kam, gyermekszínház – Eisenstadt, Kulturzentrum; márc. 5., Güssing Kulturzentrum; márc. 4.
Pirch + Pirch, kiállítás – Eisenstadt, Landesgalerie; febr. 27-ig
„CombiNation”, kiállítás – Stegersbach, Golf und Thermenresort; márc. 16-ig

Felső-Ausztria
E. Humperdinck, Jancsi és Juliska, opera – Linz, Landestheater; ápr. 9.
G. Gershwin, Of thee I sing, német ősbemutató – Linz, Landestheater; márc. 19.
Th. Bernhard, Am Ziel, színmű – Linz, Landestheater; márc. 18.
Árnyékjáték. Fény és árnyék a modern művészetben, kiállítás – Linz, Landesgalerie; máj. 1-ig
Érzékek: tapintani, érezni és a 6. érzék, kiállítás – Linz, Schlossmuseum; máj. 1-ig
A művészszalonok nomádjai, kiállítás – Linz, Lentos Museum; szept. 10-ig
Kelim und Moderne, szimpozion – Linz, Lentos Museum; márc. 3–5.

Karintia
C. King, In the Ghetto, musical – Villach, Congress Center; márc. 20.
Schubert, Brahms és Beethoven műveiből játszik a MÁV zenekar – Klagenfurt, Konzerthaus; márc. 30.
Ünnepi Koncert – Villach, Congress Center; febr. 27.
Passio koncert – Millstatt, Stiftskirche; ápr. 2.
A lélek kiáltása, kiállítás – Bad Kleinkirchheim; febr. 28-ig
Judith Zillich, kiállítás – Villach, Galerie white 8; márc. 18-ig
A Gurk-i böjti kendő bemutatása – Gurk, Dom; márc. 1.

Salzburg
F. Smetana, Az eladott menyasszony, opera – Salzburg, Landestheater; ápr. 7.
B. Nicolier, [P] Prophet Pasolini, ősbemutató – Salzburg, Schauspielhaus; febr. 14.
H. v. Kleist, Der zerbrochene Krug, színjáték – Salzburg, Landestheater; febr. 25.
Viva! Mozart, kiállítás – Salzburg, Carolino Augusteum; jan. 27. – 2007. jan. 7.
Turek, A varázsfuvola világai, kiállítás – Hallstatt, Museum; ápr. 29. – okt. 28.
A törpe kabinetben, karikatúra-kiállítás – Salzburg, Barockmuseum; márc. 26-ig
Téli idő, játékkiállítás – Salzburg, Carolino Augusteum; 2006. febr. 26-ig
Hubert Scheibl, A dolgok leírása, kiállítás – Salzburg, Rupertinum; febr. 25. – máj. 1.

Stájerország
P. I. Csajkovszkij, Csipkerózsika, balett – Graz, Opernhaus; márc. 5.
A. Schnitzler, Anatol, színmű – Graz, Schauspielhaus; febr. 10.
Úveg – a parfüm nemes adjusztálása, kiállítás – Bärnbach, Stölzle-Glas Center; márc. 1. – dec. 30.

Tirol
H. Purcell, The Fairy Queen, opera/balett – Innsbruck, Landestheater; febr. 25, márc. 2., 8., 23.
M. d’Auzon, F. Duménil, Tánc est, ősbemutató – Innsbruck, Kammerspiele, márc. 26.
G. Puccini, Madame Butterfly, opera – Innsbruck, Landestheater; febr. 18., márc. 12., 22.
Jazz Jamsession, koncert – Innsbruck, Treibhaus; febr. 14., 21., 28., márc. 14., 21., 28.
Voll Mond – zenés éjszaka – Innsbruck, Landestheater; febr. 13.
Clowncerto, koncert gyermekeknek – St. Johann, Kaisersaal; márc. 4.
Hans Gangoly, dialogus, kiállítás – Innsbruck, aut.architektur und tirol; febr. 18-ig
A Kinai Nemzeti Cirkusz vendégszereplése – Innsbruck, Congress; márc. 1.
Buabefasnacht, népi hagyomány – Imst; febr. 12.
Naz – Eingraben, Naz = Fastnacht, népi hagyomány – Volders; febr. 28.
Wampelerreiten, népi hagyomány – Axams; febr. 23.

Vorarlberg
W. Shakespeare, Ein Sommernachtstraum – Bregenz, Theater am Kornmarkt; márc. 25.
E. Albee, Die Ziege oder: Wer ist Sylvia? – Bregenz, Theater am Kornmarkt; márc. 11.
Egy római villa, szabadtéri múzeum – Rankweil – Brederis; egész évben szép időben
Gedichte von Francois Villon und Walter von der Vogelweide, felolvasás – Feldkirch, Antiquariat Chybulski; febr. 4.

Európa ajánlat:
Anna Piaggi, Fashion-ology, kiállítás – Nagy Britannia, London, The Victoria and Albert Museum London; febr. 2. – ápr. 23.

Válogatta Homonnay Lea

Zalán Tibor

Tréfásnak indult komoly vers az ötvenéves Szakály Sándornak

Ötven felé az ember
még új szólamokra hangol
függetlenül, mit akar:
viszi tovább a zenekar.

Ötven felé sem lehet
csak úgy letenni a követ
csupán azért, mert nehéz
a fej és le-lecsüing a kéz.

Ötven felé már érzik
ha az ember kicsit vérzik,
fölszakad az oldala –
és a kis belezők hada

zajongva veszi körbe.
Nem veszik a csontja kárba
legalább, van mit enni
annak, kinek dolga ennyi.

Ötven felé most lassan
vall a megszólíthatatlan
arról, amit csak sejtess.
Fáj a hát, kisebb a terpesz...

Ötven felé nem panasz
ha tényleg bosszant bármi nesz;
éjszakában kocsiút –
de nyitva hagyták a kaput ...

Rose Ausländer

NYELV

Tarts engem te szolgálatodban
élethossziglan
benned akarok lélegezni

szomjazom utánad
téged iszlak szóról szóra
én forrásom

a te haragos villanásod
télso
orgonatisztán
virágzol bennem
tavaszszó

követlek
egészen elalvásig
betűzőm álmaid

szóból értjük egymást
szeretjük egymást

Németből fordította: Szlafkay Attila

Szirtes György Angliában élő költő, író és fordító nyerte el az idei TS.Eliot díjat, és 2005. november 25-én Londonban a Royal Festival Hallban tartotta meg előadását TS. Elliotról.

Az angol Költészeti Társaság által évente adományozott elismerést Szirtes György a Reel (Tekercs) címet viselő verseskötetével érdemelte ki, mely 2004. novemberben jelent meg a Bloodaxe kiadónál.

Székely Dezső

Tanya, fehérben

Tél van. Hideg van. Nagy a hó.
Fohászt morzsolgat nagyanyó
a szentképnél, a Szűz előtt:
Add, hogy hozzák a tüzelőt,
úgy hiányzik a szén, a fa,
mert jégverem az éjszaka;
erős a fagy és nagyra nőtt,
megtiporja a zsúptetőt,
s ha csipkézi az ablakot,
még a jégvirág is vacog.

Tél van. Hideg van. Nagy a hó.
Egyedül mereng nagyanyó,
lámpát se gyűjt: nincsen gyufa,
pedig az alkony hamuja
szürkéből feketére vált,
s varjak hozzák az éjszakát.
Hogy kivédje a hideget,
minden göncöt magára szed:
kendőt, pokrócot, takarót
s várja az álmodni-valót.

Néma a ház, a kis tanya.
Ő fekszik, mint egy rongybaba,
míg kint, a hízó hó alatt
jövendő csírák alszanak,
és éppen úgy, mint hajdanán:
életunt ember lóg a fán.

Böröndi Lajos

megváltásra várva

megszületett a kiseded
remény a vaksötét világban
halvány csillagként csillog
az éjszakában

meleg szalmával bélelt a
betlehem-i jászol
aranyat tömjént mirhát viz
három királyi pásztor

értünk is megváltásra
jött erre a világra?
havazik erdőre rétre
havazik kicsi házra

alig néhány kilónyi
csak egy lehelet
szakít rá az ember máris
micsoda terhet!

ő csak mosolyog míg
bennünk vacog a lélek
melege nem csak lángja
van a fénynek

nem értünk semmit mégis
fellobban reményünk
ízleljük újra a szót hogy
született értünk

született értünk egy gyermek
micsoda álom
karácsony este fényben
úszik a jászol

JELEN SZÁMUNK KÉPEI

Múlt év 6. számunkban Margarete Wagner, a német-osztrák irodalom tudosa tanulmány-szerű cikkben foglalkozott a nagy osztrák elbeszélő Adalbert Stifter magyarországi kapcsolataival. Brigitta c. kisregénye romantikus érzülettel mutatja be a reformkor Magyarországit; a cselekmény színhelye az akkor Nikolaus Lenau által népszerűvé vált alföldi táj jellegzetes emberi környezetével: a puszta-romantika, ahogyan ez több vonatkozásban maig is meghatározóan nyomon követhető a nyugati szemléletben.

A jelen számunkban közölt rajzok mintegy a cikk folytatásaként nyugati, osztrák szemmel ábrázolják az akkori magyar életet. Az egyes képmelléletek – Brigitta illusztrációi – nyilvánvalóan nem is annyira művészeti minőségükkel tűnnek ki, mint inkább a biedermeier időszakának Magyarországit közvetítik, helyesebben a Magyarországról alkotott képet, hangulatot, életmódot tükrözik.

KINEVEZÉS

Dr. BIRTALAN IVÁN nőgyógyászt, a magyar (származású) orvosok Semmelweis Együletének elnökét **dr. Heinz Fischer** osztrák államelnök múlt év október 20-án professzorrá nevezte ki. A kinevezésről szóló diploma ünnepélyes átadására december 5-én került sor.

Buda Ferenc legújabb kötetéről

A magyar vidék korábban is országos rangú költőkkel ajándékozta meg az irodalmat a szegedi Juhász Gyulától a szabadkai Kosztolányi Dezsőig, jelezve a "túlzotti" főváros-központúságát a „csak” Budapesthez kötődés tarthatatlanságát. Napjainkban is észrevehetjük az ún. „végvári harcosok”, költők verseinek egyértelmű maradandóságát. A közelmúltban 2005. március 15-én Kossuth-díjat kapott Buda Ferenc, akinek most jelent meg új verseskötete, az Árapály.

Buda Ferenc markáns költőegyéniség, eszméihez következetesen ragaszkodó, szilárd erkölcsi tartású, őseinkhez a Tiborcokhoz és az elcsesett „tarlóarcú öregekhez” kötődő szószóló. Értük, miattuk szól. Érti magán a távolabbi mester József Attila és a közelebbi költő-barát, Nagy László kezét. Most az Árapály című verseskötetében is világosan vall korunk rettenetes „össztáncáról”: a senkiföldre szorulva, a törvényektől elrugaszzkodó világ hitvány haláltáncáról. Az Össztánc című nagy versében, a lagzi kavargásában „kéz kezet mos”, kiskirályok és pénzpribékek együtt ropják a táncot. Együtt a bankfiú, a pártvezér, a miniszter, a főkolompos, a kuruc és a labanc, és mindenkiből, mindenkiből mást formál e félelmetes ösztánc, eltűnik a jó, a nemes, az erkölcsös, és marad a rossz, az erkölcstelen. Komor világban él a költő, „fordí-

tott világban”: „sztár a zsvány, mester a kontár, / a cinkolónak piros pont jár...”, írja a Tiborc tűnődik című versében. Itt is hamis színjátékot, az eltűnő erkölcsöt veszi észre. Itt kőszá ritterek járnak, itt a szajhákön csillognak ékszerrek: ők dicsőülnek. A Bánk bán sem az igazi, csak „mű-Bánk”, a király csak „álkirály”, Petúr pedig „mű-Petúr”.

A költőt közelebről veszi körül e világ sok díszlete, hamis szépsége, hétköznapi embertelensége. A látszólag játékos formai játékokon átut a mindennapi vérzés, sok seb, fájó érzés. Anagrammákat ír a költő, de a betűk az igazságot árulják el e „játékos” módon. /A társadalom... „ma sár-oldat.” a politika... „Aki lop: ti „jóléti rendszerváltás... „Ál-sintér, de jól átversz! .../ Buda Ferenc lírája végtelenül tömör, drámaian sűrített. A vers rengeteg felesleges szó mellőzése után válik késszé. Ezért van hihetetlen erő benne. A Farkasok című vers „példabeszédében”: „farkas farkasnak embere”. Vagy a Petőfi utolsó látomásában: „Örökre ég vérző tekintetem. / Itt estem el. Köszönöm, Istenem.” A legtöbb vers mögött rejlik súlyos drámát – ritkán oldja fel: a Fohász a virradatban című versében egy hajnali órán fordul az Istenhez, önmagát vizsgálva, kételyeit megfogalmazva, feloldozást kérve: „pásztorom őrizöm ha vagy / veszni ne hagyj / Ámen.”

Malom – ez egyik jelentős versének címe. Ebben a szörnyű malomban nincs becsület, békeség, forradalom, „házat hazát eladhatsz a / szabadpiacón”, még az ágyadba is betolakodik a Birodalom. Ebben az „űri hideg” világban csak az Istenhez tud fordulni: „Uram Uram vond vissza a / törvényeidet.” Mégis keresnünk kell Buda Ferenc verseiben a derűt, a barátságot, az életszeretetet, a vidámabb szót. Verses „párbajra” hívja ki a marosvásárhelyi költő-barátját KAF-ot; versben köszönti egyik kiállításán Bardócz Lajos barátját; versben fordul, levél helyett Árapály címmel Ilia Mihályhoz, Szegedre: „Kiszáradt tengeremben vonszolódok - / se játszi delfinek, se dőlő vitorlák... Zsebnaptárt írt kicsinyeknek versben, Csanádi Imre emlékének ajánlva sorait; Vásárfiát küld költő-barátjának, Kiss Bencének, „merthogy épp 6van éves lett. „Egyszer a vadludakat nézi az 50 éves Pintér Lajossal, másszor a tiszakécskei rigók derűs dalát üdvözlö.

Buda Ferenc – régóta tudjuk – nagy költő, érett, művészin formált versekkel, mindnyájunk gondjait vers-hátára véve, ezt írta a 90 esztendő Kiss Tamásnak: „Gömbre írt szívárvány / egykor az valék: / Isten szalmaszáln / szappanbuborék.”

Buda Ferenc: Árapály. Nap Kiadó, Budapest 2005, 73 old. SZEKÉR ENDRE

HAGYOMÁNYÓRZÉS?

„A képvers huszadik századi formái, tartalmi gazdagsága után az avantgárd jegyében és nevében manapság más alkotásmódok és kifejezési formák, új műfajok kerülnek előtérbe, és a klasszikus értelemben vett képvers művelése, azaz írása/rajzolása ma már éppen egyfajta hagyományörzés jegyében történik...” – olvasom Kelemen Erzsébet Violoncello című verseskötetének fülszövegében. Egy pillanatra megálltam, és elgondolkodtam. Lehet azt mondani persze, hogy a képvers műfaja viszonylag keveseket (kevés szerzőt) nyert meg magának, de a „hagyományörzés” kifejezés arról árulkodik, hogy magyar irodalmi körökben a vizuális költészet műfaja valamilyen egyszeri eltévelyedésnek számít. Közben sokan elfelejtik, hogy Magyarországon kívül is van élet, hogy az olasz, a dél-amerikai, a francia és más nagy irodalmakban a képvers természetes és otthonos. És miért éppen a képvers művelését tartanánk „hagyományörzésnek”? A szonett, az újabkori magyar irodalomban divatos haiku, vagy a disztichon nem mint „hagyományörzés”, hanem mint a lírai kifejezés adekvát formája ment át a köztudatba. És miért ne lehetne az a forma, mely a vizualitást ötvözi a szöveges kifejezéssel adekvát módon használható, mindenféle temetési mellézköngye nélkül?

Kelemen Erzsébet se temetkezik. Szuverén módon használja az ismert műfajokat, akár verselés-

ben, drámában vagy regényben, régebbit és újat egyaránt – így a képvers nem lineáris, többdimenziójú formáját is. Hiszen a Citycenter, az Albert Schweitzer-emléktábla, a Violoncello vagy a Galaxisok szövegét nem is igazán tudjuk, hol kell kezdeni olvasni. És éppen ez az erénye, a képvers előnye: többször próbálkozunk az olvasással, és mindig más és más olvasathoz jutunk. A vizuális költő nem egy-egy-értelmű, a leütéstől a fináléig terjedő igazságot akar közölni, hanem a gondolat-gondolkodás valamilyen világát, melyben tájékozódni lehet, létezni lehet. A Citycenterben például nemcsak a bevásárlóközpontok világáról van szó, sokkal többről, arról, amit ez a világ – melynek a citycenter esetleg csak egyik jól látható jele – hoz az életünkbe, együttélésünkbe: „összezsugorodik a nyelv”, „vadhajtások nőnek” írja Kelemen Erzsébet. „Toporgó hullámvérés”-ben vergődik, „mély árok”-ba esik korunk embere.

Legalább két versben kaphatjuk rajta a költőnőt, hogy zenei affinitásai is vannak, hiszen ezt is tanulta: a Violocellóban és a Kérészéltű szordínókban. Egyszer képpé alakítja a zenei hangzásokat, másszor a kotta szépsége és olvashatósága válik irodalmi tartalommal. Mert ezek az átalakulások, elidegenített olvashatóságok, jelentések is a képvers, a vizuális (irodalmi kifejezés) lehetőségei. Kelemen Erzsébet a vizuálitás és a hangvers szinte minden találma-

BUIJDOSÓ ALPÁR

Ausztria magyar szemmel

Juhász László, akinek a külföldi magyar emlékek felkutatásában és bemutatásában való jártasságáról korábban megjelent munkái (*Bécs magyar emlékei*, *Várvidék*, *Mátyás király Bécsben* stb.) tanúskodnak, az olvasó számára lehetetlennek és végeláthatatlannak tűnő feladatba mert belevágni, amikor belefogott Ausztria magyar vonatkozású emlékeinek összegyűjtésébe. Ahogy maga is fogalmaz: „[...] a magyar emlékek felkutatásánál járatlan úton haladtam, [...] térben és időben nagy területet, kilenc tartományt és tizenegy évszázadot kellett átkutatni. Attól tartok, hogy az anyag gazdagsága miatt a teljességre csak törekedni lehet, de elérni soha...” (10. old.) E munka eredménye a 2005-ben az Antológia kiadó gondozásában megjelent *Ausztria magyar emlékei* című könyv.

A szerző e hatalmas témát talán a legkézenfekvőbb, a könyvet kezében tartó olvasó számára pedig mindenképpen a leginkább célravezető módon, a földrajzi-tartományi tagolódást követve (Bécs, Alsó-Ausztria, Burgenland, Alpesi tartományok) dolgozta fel. Burgenland jelölésére – a többi, ma a Magyar Köztársaság határain kívül eső, ám magyar névvel is rendelkező tájegység (Felvidék, Erdély, Kárpátalja) mintájára – a „Várvidék” elnevezést javasolja és használja. Az említett „rendezőelvtől” Juhász csak a császárvárost bemutató fejezetben (11-60. old.) tér el, amelyen belül tematikai alegységekkel (Műkincsek, Egyházi épületek, Világi építészeti emlékek) találkozunk. Az első három fejezetben külön rész foglalkozik helység- és régiónevek problematikájával, Alsó-Ausztria kapcsán pedig két rövid összefoglalást olvashatunk a gyeptű, valamint a sárfenéki uradalomhoz tartozó négy település (Somorja, Au, Hof és Mannersdorf) feletti határvita kérdéséről. A magyar vonatkozásokban elmélyedni kívánó érdeklődő helyzetét még inkább megkönnyíti a könyv végén található személynévmutató (273-279. old.), ami mellett talán – az Ausztriában magukat kevésbé kiismerők segítségére – helységnévmutató is helyet kaphatott volna a kötet-

ben. (Jóllehet a tartalomjegyzékben a közlés sorrendjében természetesen szerepelnek a felolgozott helységek nevei.)

A szerző a témához kapcsolódó óriási mennyiségű adatot színes, lendületes stílusban tárja az olvasó elé; számos alkalommal olvashatunk anekdotákat, emlékirat- (Görgey István, Fiala János), levél- (Révai Miklós), napló- (Kazinczy Ferenc), jegyzőkönyv- és periratrészleteket, sőt rövid verseket (Batsányi János, Czuczor Gergely) a könyv lapjain. Teleki Sámuelről például a következőket jegyezte fel Újfalvi Sándor: „Szűk ebédjét rendszerint Szentgyörgyi titkárával és könyvtárnokával töltte, kik ki nem elégített étvágyukat rendszeresen egy szomszéd vendéglő ebédjén csillapítják le. A korlátnok kedvelvén az olvasást, tőlük is ezt kívánta, így titkárra rendszeren éjjél után három óraker oltá el gertyáját, holott tíz óraker már mélyen aludt...” (37. old). Egyes kiemelkedő jelentőségű emlékek, így pl. nagyszentmiklósi kincs bemutatásakor – amely egyébként a szilágysomlyói lelet-együttessel együtt a Kunsthistorisches Museum *antik gyűjteményének* részét képezi – kísérletet tesz a történettudomány, illetve a művészettörténet-írás vonatkozó kutatási eredményeinek rövid összefoglalására is. Meg kell azonban jegyezni, hogy ezek az áttekintések nem mindig a legújabb szakirodalom álláspontját tükrözik, és azok fényében időnként megalapozatlannak tűnnek. Ennek talán legszembetűnőbb példája épp az említett gyeptű-kérdés kapcsán előkerülő honfoglalás-kori magyar nomád / törzsi állam képe.

A könyvben a szerző osztrák történeszek kutatásaira hivatkozva beszél Bulcsúnak és harcosainak kereszténységéről (67. old.) vagy éppen az Enns és a Wienerwald közötti „védelmi övezetet” valamiféle magyar *kormányzó* felügyelete alatt igazgató bajor grófkorról (66. old.). Gyanítható azonban, hogy a magyar szállásterület nyugati határa a 907. július 4-6. között Bräunspurch/Bräunspurc-nál (feltehetően a mai Pozsony/Bratislava) vívott csatát követően

tényleg az Enns folyónál rögzült, mert az említett „kormányzó” létre sem a források nem utalnak, sem a magyarok kalandozó-nomadizáló életmódja vagy a törzsi államok szerkezete nem valószínűsít ilyesfajta intézményt. Kétségtelen tény, hogy amíg Gyula, majd később Ajtony is Bizánc felé orientálódott, „addig mind Bulcsú törzse, mind a fejedelmi (Árpád-házi családtagok vezette) törzs nyugat és dél felé is érdeklődést mutatott”. (Kristó Gyula) Az viszont, hogy „Bulcsú népe” a St. Pölten-i rendházat azért nem pusztította el, mert ekkor már „nemcsak Bulcsú vezér, de katonáinak egy része is keresztény volt” (67. old), két dolog miatt is vitatható. Egyrészt Bulcsú szállásterülete St. Pölten-től igen messzire, a Duna-Dráva összefolyásánál feltételezhető, s a mai osztrák területek keleti felére egy, talán a Vág folyó vidékére elhelyezhető törzs szálláshelye terjedhetett ki. Másrészt Bulcsú ugyan Termacsuval együtt 945-946 körül (!) Bizáncban valóban megkeresztelkedett, de bizonyosan „nem pártfogolta szállásterületén a keresztény vallást.” (Kristó Gyula). Arról pedig, hogy ebben az időszakban a Kárpát-medencében házasságkötésekre vagy tömeges keresztelésekre került volna sor, egyáltalán nincs tudomásunk. (Font Márta) A magyar történettudomány a 920-as évek végétől a 930-as évek közepéig tartó – az alsó-ausztriai térség szempontjából – kalandozó hadjáratoktól mentes időszakot is kevésbé „a magyar fejedelem és Arnulf herceg között kialakult baráti” viszonyra vezeti vissza, mint inkább a Henrik királlyal 924-ban kilenc évre kötött békére.

Juhász László Ausztria látóvilágát egyedülálló nézőpontból megközelítő útikalauza kétségtelenül új, különleges színfoltja a turisztikai irodalomnak. Az egyes fejezeteket illusztráló képanyag pedig bizonyára a még bizonytalankodók kedvét is meghozza néhány ausztriai kiránduláshoz.

Juhász László: Ausztria magyar emlékei. Lakitelek: Antológia kiadó, 2005, 279 old., XXIV old. színes képmelléklet.

KONDOR MÁRTA

Kiosztották a Kisebbségekért Díjat

A múlt évi **KISEBBSÉGEKÉRT DÍJAT** Sólyom László államelnök és Szili Katalin, a Parlament elnöke jelenlétében Gyurcsány Ferenc miniszterelnök a Kisebbségek Napja alkalmából, december 13-án nyújtotta át az Országházban a kitüntetetteknek. Az 500.000 forinttal járó diplomát a következő személyek vehették át:

Budat János, a gyulai Nicolae Balcescu Román Általános Iskola, Gimnázium és Kollégium nyugalalmazott igazgatója;

Choli Daróczy József népnevelő, pedagógus, író, költő, műfordító, a Kőbányai Tanács Cigányügyi Koordinációs Bizottsága, majd a Magyarországi Cigányok Kulturális Szövetségének volt ügyvezető titkára;

Dr. Deák Ernő, az Osztrák Tudományos Akadémia munkatársa, kutató-történész, a MTA Közetületének tagja, a Nyugat-Európai Országos Magyar Szervezetek Szövetségének és az Ausztriai Magyar Egyesületek és Szervezetek Központi Szövetségének elnöke, a Bécsi Napló főszerkesztője;

Farkas Antal, a Roma Közösségfejlesztők Országos Egyesületének elnöke, az Országos Cigány Önkormányzat alelnöke, a Heves Megyei Közgyűlés tagja;

Dr. Gábrity Molnár Irén egyetemi tanár, a MTA Közetületének tagja, a szabadkai Magyarágkutató Társaság alapítója és elnöke, a Vajdasági Tudományos Társaság, a Magyar Professzorok Világtanácsának elnökségi tagja;

Dr. Golub Iván, a Fővárosi Uzsoki Kórház főigazgatója és a Magyar Kórházszövetség elnöke, a Szerb Demokratikus Szövetség ill. az Országos Szerb Önkormányzat Közgyűlésének és Elnökségének alapító tagja, a Pomázi Szerb Kisebbségi Önkormányzat elnöke;

Guttman Mihály nyugalalmazott zenepedagógus, a Kolozsvári Zeneiskola volt művészeti igazgatója, a kolozsvári Zeneművészeti Középiskola zenekar, kamarazene és énekkar volt tanára, a kolozsvári Állami Filharmónia volt művészeti titkára;

Mága Zoltán, 1987-ben felvételt nyert a Rajkó Zenekarba, melynek primása lett. A Budapesti Operett Színház vendégművészeként kezdte önálló zenési pályafutását, közben megalapította a Budapesti Gipsy Band-et. 2000 óta a budapesti Moulin Rouge művészeti igazgatója;

Nyári Gyula előadó- és fotóművész, fotói a Mai Belváros és a Lungo Drom valamint a Világunk c. roma lapokban is rendszeresen megjelennek.

Megosztott Kisebbségekért Díjban részesült **Illár József**, a szlovákiai Kisszelmenc és **Tóth Lajos**, a kárpátaljai Nagyszelmenc polgármestere.

A Magyarországi Nemzeti és Etnikai Kisebbségekért Közalapítvány fennállásának 10. évfordulója alkalmából **Molnár Andrásné** és **Krányecz Ferenc** kuratóriumi tag részesült a Kisebbségekért Díjban.

Tízcsillagos könyv

Haas György: Fénylő csillagok (Győr), **Kairosz Kiadó, 2005. 313 lap**

Ez az igen olvasmányos interjúkötet Haas György újságírói és rádiós munkásságának dokumentuma. Lapjain tíz kiemelkedő személyiség beszél munkájáról, a magyar sorsáról és önmagáról. Az egyes interjúk akár 25 évre nyúlnak vissza tehát már történelmi dokumentumok. A személyiségek közül ötöt én is ismertem, illetve ismerem: Andrásfalvy Bertalan, Király Bélát, Kovács Imrét, Varga Bélát és –főtlag- Kállay Kristófot is. De ha „önvallomásaik” főle nem került volna a nevük akkor is rájuk ismernék, az őket megjelenítő írások olyan élethűek.

A többi *alany*, azaz Kéri Kálmán, Kővágó József történelmi szerepükről, ifj. Tildy Zoltán, Vörös Vince, Maléter Pálné *örökségükről* is meretes.

Helyesen mondja Haas György:” A könyvben szereplő személyiségek életével, harcaival, szenvedéseivel, a ma még létező posztkommunista történetírás nem létezik sehohol sincsen! – hazánkban különösen nem, mert a történelemszektől még nem rég elvárták, hogy az azóta megbukott álszocialista rezsimet támogassák és ebből a szellemi kalodából nehéz kimászni. Haast azonban nem kötök láthatatlan bilincsek, a magnón rögzített beszélgetéseket nem ferdíti, nem szépíti, nem igazgatja: *közlí*.

Számomra legérdekesebb – mert ez idáig legtalányosabb volt – Maléter Pál sorsa, akiről felesleges két ízben is, tehát leghosszabban beszámol a kötetben. Itt olyan dolgok pontosodnak, melyekre korábban mások csak pontatlanul utaltak. Híján vagyunk huszadik századvégi magyar hősöknek, de íme, már nem vitás, Maléter Pál az volt. KABDEBÓ TAMÁS

ŐSZRE MEGNYITJA KAPUIT A SZADAKAI TANÍTÓKÉPZŐ EGYETEM jelentette be Pintér Molnár Edit közszégi oktatási tanácsos az Észak-Bácskai Magyar Pedagógusok Szabadkán megtartott évi közgyűlésén.

FIATALABB MAGYAROK: SZÜLEID VAGY NAGYSZÜLEID 1956-BAN JÖTTEK KI?

Milyen volt 56-osok gyermeke vagy unokája lenni? Mennyire említettet 1956-ot amerikai barátainak vagy iskolai dolgozatokban? Mit jelentett és jelent számodra 1956? Milyen 1956-hoz fűződő értékeket akarnál saját gyermekeidnek átadni? Beszéljess el szüleiddel, nagyszüleiddel, kérdezd meg tőlük, mit csináltak 1956-ban!

IDŐSEBB MAGYAROK: MONDJA EL TÖRTÉNETÉT 1956-RÓL!

Történetén keresztül 1956 szellemiségét tovább adhatjuk a jövő nemzedékének. Várjuk legérdekesebb emlékeit az '56-os Szabadságharc eseményeiről. Az elküldött történeteket 1–3 oldalnyi terjedelemben kérjük. Útmutatásért forduljon a www.freedomfighter56.com honlapra.

Küldje el válaszait, visszaemlékezéseit az: 56stories@freedomfighter56.com címre.

ÚJ KÖNYVEK

BUDA Ferenc: Árapály. Nap Kiadó (Budapest) 2005. 73 old.;

Dr. LECZKI Lajos: Magyarságról – a magyarságnak. Közéleti újtjelzők. Püski Kiadó, Budapest 2005, 306 old.;

RADICS Éva: Szokolay. Emlékkönyv a zeneszerző 75. születésnapjára. Kairosz Kiadó, (Budapest) 2005, 354 old.;

SZABÓ A. Ferenc (fel. szerk.): Társadalom és Honvédelem. 56-os különszám. 2005. IX. évf. 1. sz., Budapest 2005, 247 old.;

SZÖLLŐSY Árpád: Csillagóráim. XX. századi találkozások. Új Horizont – Európai Protestáns Magyar Szabadegyetem, Veszprém – Basel 2005, 207 old.

ZELLIGER Erzsébet: A tihanyi Alapítólevél. Bencés Kiadó, Pannonhalma 2005, 65 old., III tkp.

2005. november 26. óta – egy fél évvel a tervezettnél korábban – Szlovákia „belépett” az Euro-előszobának is nevezett ERM II. Váltóárfolyam-rendszerbe. Ez azt jelenti, hogy a Szlovák Korona (38,455 SK = 1,- euro) aktuális értéke 15%-os ingadozási sávon belül az Eurohoz kötött, ami az egyik előfeltétele a 2009. január 1-re tervezett Euro-áttérésnek. Az áttérési árfolyam előreláthatóan 36,- SK lesz.

BÉCSI NAPLÓ

AZ AUSZTRIAI MAGYAROK LAPJA

Kiadja az Ausztriai Magyar Egyesületek és Szervezetek Központi Szövetsége

Levelezési cím: A-1011 Wien, Postfach 358. Web: www.fkkk.tvn.hu/becsinaplo

Tel./Fax: 00 43 1 532 60 49

Zweimonatsblatt der Ungarn in Österreich.

Eigentümer, Herausgeber, Hersteller und Verleger: Zentralverband Ungarischer Vereine u. Organisationen in Österreich. A-1010 Wien, Schwedenplatz 2/I/8.

SZERKESZTŐ BIZOTTSÁG:

Borbándi Gyula (München), Gömöri György (Cambridge), K. Lengyel Zsolt (München), Monoszló Dezső (Bécs), Pomogáts Béla (Budapest), Sárközi Mátyás (London), Sulyok Vince (Oslo), Szabó A. Ferenc (Budapest), Szakály Sándor (Budapest).

SZERKESZTŐSÉG:

Benyák Mária, Böröndi Lajos, S. Csoma János, Deák Ernő (főszerkesztő), Kántás János, Radics Éva, Szemerédi Tibor, Varga Sándor.

GRAFIKAI SZERKESZTŐ: Uzsák Zoltán

GAZDASÁGI INTÉZŐ: Deák Sonja

BANKKONTO: 004-46793, BLZ: 20111, Erste Bank der oesterreichischen Sparkassen AG., Hauptanstaht A-1010 Wien, Graben 21. IBAN: AT572011100000446793

ELŐFIZETÉS egy évre: Ausztriában 9 Euro, Magyarországon 900,- Ft, Németországban és a többi EU-államokban 13,60 Euro, vagy annak megfelelő összeg: Svájcban 22,- Sfr. Amerikában, Kanadában, Dél-Amerikában és Ausztráliában (légipostával) 22,- US dollár (24,40 Euro).

TERJESZTŐINK:

Amerikában: Szakács Ervin, 1041 Capri Isles Bul. #228, Venice, FL 34292. Tel.: 941 483 4465

Angliában: Hungarian Book Agency, P.O.B 1956, Durham DH1 2GA.

Hollandiában: Dr. Piri Zoltán. Croeselaan 254. NL-3521 CL Utrecht. E-mail: pirizoltan@hotmail.com

Kanadában: Pannonia Books Ltd., 472 Bloor St. W. 2nd floor, Toronto, Ontario M5S 1X8.

Magyarországon: Librotade Kft., H-1656, P. O. B. 126, H-1173, Budapest, Pesti út 237. Bank folyószámla: KHB Rt. 10402166-21638181-00000000.

Németországban: ANTON-Verlag, Szutrély Beatrix, Grünewalder Str. 55, D-42657 Solingen, Stadtspar-kasse Solingen, BLZ 342 50000, Kt 515 8886.

Svájcban: Laczkó Zsuzsanna Éva, Höglstr. 53, CH-R600 Dübendorf. Bank folyószámla: Züricher Kantonalbank 8600 Dübendorf, Konto: 1140-0043.177

Svédországban: Szöllősi Antal, S-127 24 Skärholmen, Box 176. Postagiro Nr.: 756987-4.

Névvel vagy betűjellel megjelent cikkeikért szerzőik felelnek és nem feltétlenül fejezik ki a szerkesztőség véleményét. Kéziratokat nem őrzünk meg és nem küldünk vissza.

Gefördert aus Mitteln der Volksgruppenförderung

Lapunkat támogatja az Illyés Közalapítvány

Druck: ALWA & DEIL Druckerei Ges. m. h. H. A-1140 Wien, Sturgasse 1a